



**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YONETİMİ ANABİLİM DALI**

**SOMALİ'DE KRİZ, ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE BARIŞ İNŞA
ÇABALARI İNCELEMESİ: KUZEY SOMALİ BÖLGESİ ÖRNEĞİ
1990-1993**

**Hazırlayan
Said İsse MOHAMED**

**Danışman
Prof.Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ**

Yüksek Lisans Tezi

Haziran 2022, KAYSERİ

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YONETİMİ ANABİLİM DALI**

**SOMALİ'DE KRİZ, ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE BARIŞ İNŞA
ÇABALARI İNCELEMESİ: KUZEY SOMALİ BÖLGESİ
ÖRNEĞİ 1990-1993
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Said İsse MOHAMED**

**Danışman
Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ**

Haziran 2022, KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Said İsse MOHAMED



T.C.

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Program Adı : Yüksek Lisans

Tez Başlığı : Somali’de Kriz, Çatışma Çözümü ve Barış İnşa Çabaları İncelemesi:
Kuzey Somali Bölgesi Örneği 1990-1993

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş, b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Önsöz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 85 sayfalık kısmına ilişkin 08/06/2022 tarihinde **Turnitin** intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı: %7’ dir.

Filtrelemeye **alıntılar dahil** edilmiştir. Filtrelemede **yedi (7) kelimeden daha az** örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 08/06/2022

Danışman: Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ

Öğrenci: Said İsse MOHAMED

KILAVUZA UYGUNLUK SAYFASI

“Somali’de Kriz, Çatışma Çözümü ve Barış İnşa Çabaları İncelemesi: Kuzey Somali Bölgesi Örneği 1990-1993” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Said İsse MOHAMED

Danışman

Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD Başkanı

Doç. Dr. Elif GAZİOĞLU TERZİ

ÖN SÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla, hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. Salat ve selam O'nun kulu ve elçisi Hazreti Muhammed'in üzerine olsun.

İlk olarak kıymetli hocam Prof. Dr. Hakkı Büyükbaş'a şükranlarımı sunarım. Danışmanım olmayı kabul ettiği ve yazma sürecinde beni cesaretlendirdiği; gerek plan gerekse kaynak aşamasında yardımlarını esirgemediği, büyük bir sabırla sorularıma ve sorunlarıma cevap verdiği için kendisine minnettarım. Beni yönlendirmek için çok zaman harcadı, onun rehberliği olmadan bu çalışmanın tamamlanması mümkün olmazdı. Başta beni doğumumdan bugünlere getiren, emeğini ve duasını üzerimden hiç esirgemeyen, bana cesaret veren; güzel anneme Hawo Malin Mohamed, bu dünyada ruhumdaki en çok takdir edilen, kalbim ve sonsuz aşkım her zaman seninle. Ayrıca bana verdikleri destek, motivasyon ve ettikleri karşılıksız dualar için aileme içten teşekkürlerimi sunarım. Son olarak bana eğitim fırsatı sunan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığına ve misafirperver Türk halkına teşekkürü bir borç bilirim.

Said İsse MOHAMED, Kayseri, 2022

SOMALİ'DE KRİZ, ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE BARIŞ İNŞA ÇABALARI İNCELEMESİ: KUZHEY SOMALİ BÖLGESİ ÖRNEĞİ 1990-1993

Said Isse MOHAMED

**Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2022
Danışman: Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ**

ÖZET

Somali, etnik olarak Afrika'daki en homojen ülkelerden biridir. Tüm Somalililer Müslümandır ve aynı dili, kültürü paylaşırlar. Bunlara rağmen Somali halkı Afrika'daki en korkunç iç savaşlardan birini yaşamıştır. 1991 yılında Siad Barre hükümeti devrildikten sonra kanun ve düzenin olmadığı bir yere dönüşen Somali'de zaman geçtikçe merkezi yönetim gücünü kaybetmiş; çatışma ortamı oluşmuştur. Yıllar boyunca, bölgesel ve uluslararası arabulucular tarafından istikrarlı olarak barış inşası ve uzlaşma çabası hayata geçirilmeye çalışılmış; tepeden inme bir anlayışla Somali Devleti kurulmak istenmiştir. Ancak bu çabalar karşılık bulamamıştır.

Çatışmalara çözüm bulmak için, Somali'nin kuzey bölgelerinde siyasi liderler ve klan liderleri, dışarıdan müdahale olmaksızın aşağıdan yukarıya doğru işleyen geleneksel Somali yönetim biçimlerinin dâhil edildiği bir sistemi başarıyla yürütmüştür. Böyle bir barış inşası ve çatışma çözüm mekanizmalarının uygulanması, tüm Somali topraklarındaki en istikrarlı siyasi sistemlerden birinin oluşmasına yardımcı olmuştur.

Bu çalışma, Somali Cumhuriyeti'nin Kuzey Somali bölgesinde 1990-1993 yılları arasında gerçekleşen çatışma çözümünü ve barış inşasını incelemektedir. Somali Cumhuriyeti'nin kurulmasından önce ve sonra Somali nüfusunun siyasi ve sosyal yapısını, Somali iç savaşının ana kaynaklarını ve Somali'nin kuzey bölgelerindeki çatışmaları çözmeyi amaçlayan Somali liderliğindeki uzlaşma konferanslarının başarısını analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Çatışma Çözümü, barış inşası, somalia, kuzey somali.

**A STUDY OF CRISIS, CONFLICT RESOLUTION AND PEACE-BUILDING
EFFORTS IN SOMALIA: CASE OF THE NORTH SOMALI REGION 1990-
1993.**

Said İsse MOHAMED

Erciyes University, Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, June 2022

Supervisor: Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ

ABSTRACT

Somalia is one of the most ethnically homogeneous countries in Africa. All Somalis are Muslim and share the same language and culture. Despite this, the people of Somalia have suffered one of the most dreadful civil wars in Africa. After the Siad Barre government was overthrown in 1991, Somalia changed into a place without law and order, and as time passed, the central government lost its power; conflict has arisen. Throughout the years, efforts for peacebuilding and reconciliation have been consistently pursued by regional and international mediators; It was aimed to establish the Somali State with a top-down approach. However, these efforts have not been reciprocated.

In order to resolve conflicts, political and clan leaders in the northern regions of Somalia have successfully implemented a system that incorporates traditional Somali forms of government that operates from the bottom up without external interference. The implementation of such peacebuilding and conflict resolution mechanisms has helped create one of the most stable political systems in the entire Somali territories.

This study examines conflict resolution and peacebuilding in the northern Somali region of the Republic of Somalia between 1990-1993. It aims to analyze the political and social structure of the Somali population before and after the establishment of the Republic of Somalia, the main sources of the Somali civil war, and the success of the Somali-led reconciliation conferences aimed at resolving the conflicts in the northern regions of Somalia.

Keywords: Conflict Resolution, peace building, somalia, northern somalia.

İÇİNDEKİLER

SOMALİ'DE KRİZ, ÇATIŞMA ÇÖZÜMÜ VE BARIŞ İNŞA ÇABALARI İNCELEMESİ: KUZEY SOMALİ BÖLGESİ ÖRNEĞİ 1990-1993

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK SAYFASI	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
RESİMLER LİSTESİ	xiv
HARİTALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Çatışma Çözümü ve Barış İnşası	8
1.2. Çatışmanın Tanımı ve Çatışma Çözümü	9
1.3. Çatışma Çözümünün Geliştirilmesi	10
1.4. Çatışma Çözüm Modelleri ve Yaklaşımları.....	11
1.5. Çatışma Türleri	14
1.6. Çatışma Eğilimleri	15

1.7. Silahlı Çatışmaların Sonuçları	16
1.8. İç Çatışmalarda Çatışma Çözümü.....	17
1.9. Barış Süreci.....	18
1.10. Ön Müzakereler (Barışa Hazırlık)	18
1.10.1. Barış Sürecinin Zamanlaması (Olgunluk).....	19
1.10.2. Müzakere öncesi (Arka Kanal Görüşmeleri)	20
1.11. Müzakereler	21
1.12. Barış Sürecinde Baltalayıcı Aktörler	22
1.13. Uyumlulaştırma/ Arabuluculuk	24
1.14. Barış Anlaşmaları	24
1.15. Barış İnşası.....	25
1.16. Uzlaşma	26

İKİNCİ BÖLÜM

SOMALİ SOSYO-POLİTİK TARİHİ

2.1. Somali Toplumu	28
2.1.1. Barış Sürecinde Örf ve Adet Hukukunun Rolü.....	29
2.1.2. Barış inşasında Yaşlıların Rolü.....	31
2.1.3. Anlaşmazlıkları Çözmek İçin Toplantılar (Shir).....	32
2.2. Somali Toplumunun Ayrılmaz Bir Parçası Olarak İslam.....	38
2.3. Sömürgecilik Dönemi	41
2.4. Somali Birleştirme Dönemi	42
2.5. Kuzeydeki hoşnutsuzluk ve iç savaşın nedenleri.....	42
2.5.1. Somali Ulusal Hareketinin Yükselişi	43
2.5.2. Barre hükümetinin düşüşü (Kuzey Somali'deki barış inşasına doğru)	43
2.6. Somali'deki Çatışmaların Arka Planı	45
2.6.1. Ogaden Savaşı.....	46
2.6.2. Bölgesel ve Uluslararası Politika	46
2.7. Somali'deki Çatışmaların Sonuçları	47

2.7.1. Bölge ve Uluslararası Toplum İçin Sonuçları	48
2.7.2. Somali’de barış süreci	48
2.7.3. BM’nin Barış Çabaları	49
2.7.4. İstikrarlı Bir Somali İçin Bölgesel Barış Girişimleri	49
2.7.5. Somali İhtilafını Çözmek İçin Uzlaşma ve Barış Konferansları.....	50
2.7.6. 1991'de Cibuti girişimi.....	50
2.7.7. Etiyopya’nın Barış Süreçleri	50
2.7.8. Cibuti Arta Konferansı.....	51
2.7.9. Kenya'nın Eldoret Barış Süreci	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY SOMALİ’NİN BARİŞ İNŞA SÜRECİ 1990-1993

3.1. Burao Barış Konferansı (27 Nisan - 4 Haziran 1991)	60
3.1.1. Yaşlılar Buluşması (27 Nisan - 5 Mayıs 1991).....	61
3.1.2. SNM Merkez Komitesi Toplantısı (5 Mayıs - 4 Haziran 1991)	62
3.2. Şeyh Barış Konferansı (Tevfiiq -23 Ekim - 8 Kasım 1992).....	65
3.3. Borama Barış Konferansı (Ocak-Mayıs 1993).	68
3.3.1. Barış Sözleşmesi: Klan Uzlaşması.....	69
3.3.2 Ulusal Şart: Bir Hükümet Sistemi.....	70
3.4. Kuzey Somali’deki Barış Süreci Analizi.....	71
3.4.1. İsakh Kabile Büyükleriyle Birlikte Somali Ulusal Hareketi Liderlerin Rolü	71
3.4.2. Barış Gücü Olarak Klan Büyükleri	73
3.4.3. Hibrid Devlet: Beel Sistemi	75
3.4.4. Uluslararası İzolasyon Ve Dış Müdahale Eksikliği	76

SONUÇ	76
--------------------	-----------

KAYNAKÇA.....	80
----------------------	-----------

EKLER.....	86
-------------------	-----------

KISALTMALAR

AKUF	:Arbeitsgemeinschaft Kriegsursachenforschung- Working Group for Research on the Causes of War Project
AL	: Arap Ligi
APD	: Academy of Peace and Development
AU	: African Union (Afrika Birliği)
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
COW	: Correlates of War Project
G F H	: Geçici Federal Hükümet
IGAD	: Intergovernmental Authority on Development (Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi)
İ M B	: İslam Mahkemeleri Birliği
JPR	: Journal of Peace Research Institute
NFD	: Northeast Frontier District
PBUH	: Peace be upon him
PRIO	: International Peace Research Institute Oslo
SIPRI	: Stockholm International Peace Research Institute (Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü)
SNL	: Somali National League
SNM	: Somali National Movement (Somali Ulusal Hareketi)
TFG	: Transitional Federal Government
UCDP	: Uppsala Conflict Data Program
UNOSOM	: United Nations Operation In Somalia
USC	: United Somali Congress (Birleşik Somali Kongresi)
USC	: United Somali Congress

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1.	Çatışmaların Tipolojisi.....	14
Tablo 1.2:	Temel Silahlı Çatışma Türleri, 1989–2009	16
Tablo 1.3:	Çatışmanın Sona Erdirilmesinin Süresi Ve Türleri, 1946-2009	17
Tablo 2.1:	Kuzey Somali Klan Soyları.....	29
Tablo 2.2:	Kuzey Somali’deki Başlıca Geleneksel Liderler ve Uzlaşma Konferansları, 1991-93.....	45



ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Çatışmanın Tırmanmasını ve Gerilimi Azaltma Modeli.	13
Şekil 1.2: Türüne ve Yoğunluğuna Göre Silahlı Çatışma Sayısı, 1946–2009	15



RESİMLER LİSTESİ

- Resim 1.1:** Akasya Ağacının Gölgesinde Gerçekleşen Barış Toplantısı..... 34
- Resim 1.2:** Katılımcılar, Burao Konferansı Sırasında Dışarıda Toplandılar. Ortada Geleneksel Kıyafet Giyen Yaşlılar Görülebilir..... 34
- Resim 1.3:** Geleneksel Kıyafetli Yaşlılar..... 34
- Resim 1.4:** 1993 Yılında Şeyh Ali Jowhar Ortaokulunda Gerçekleştirilen Borama Ulusal Barış Konferansında Müzakereler Devam Ediyor..... 35
- Resim 1.5:** Guurti'nin En Yaşlısı, Aynı Zamanda Parlamentodaki Guurti Meclisinin Eski Başkanı..... 35
- Resim 1.6:** Burao Konferansı Sırasında Bir Açık Hava Toplantısı. Mobilyalar Yakındaki Evlerden Getirildi..... 35
- Resim 1.7:** Bir Grup Yaşlı, Bir Anlaşmazlığı Çözmek İçin Toplanıyor (Shir)..... 36
- Resim 1.8:** Burao Şehrinde Yapılan Barış Konferansının Katılımcılar..... 36
- Resim 1.9:** Burao Barış Konferansının Yeri – Kurşun Delikleriyle Dolu Eski Bir Salon 36
- Resim 1.10:** Yaşlılar, Temsil Ettikleri Klanların 1992 Şeyh Konferansı'nda Ateşkesi ve Barışı Onurlandıracaklarına Allah Adına Yemin Ederler 37
- Resim 1.11:** Besmele ("Bismillâhirrahmânirrahîm") Arapça Hat İle Yazılmıştır (Orta Üstte) ve Odadaki Her Şeyin Üzerinde Tutularak, Allah'ın Her Şeyin Üzerinde Yer Almasını Simgelemektedir 37
- Resim 1.12:** Borama Konferansı Dışında Kampanya Yürüten Kadınlar, 1993. Pankarttaki Tabelada 'Barış İstiyoruz' Yazıyor 37
- Resim 1.13:** 2013'Te Londra'da Düzenlenen Uluslararası Somali Konferansı'ndan Alınan Bu Fotoğraf, Güney Somali'ye Yönelik Barış Konferansının Savurganlığını ve Batı'dan İlham Alan Yönlerini Göstermektedir. Fotoğraf Üç Şeyi Gösteriyor: 1) Süreç Batılı Giyim Normlarını Benimsedi, 2) Konferans Somali Dışında Çok Süslü Bir Mekânda Yapıldı ve 3) Süreç, Güçlü Konumlarda Çok Sayıda Yabancıyı İçeriyor. 38

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1: Kuzey Somali ve Komşu Bölgelerdeki Başlıca Klan Bölgeleri..	29
Harita 2.2: Somali'nin bölgeleri.	41



GİRİŞ

“Bir savaşı kazanmak yeterli değildir; barışı tesis etmek daha önemlidir”

– Aristoteles

Somali’deki sorunların birçoğu sömürgecilik dönemi mirası olup (Mulugeta, 2009,); devletin baskıcı yapısı, kötü yönetim ve temsilin yetersizliği gibi farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Somali Devleti birlik ve düzeni sağlama noktasında çok fazla sorunla karşılaşmıştır. Somali hala, birlik ve düzen arayışındaki bir ülke olarak bu krizden kurtulamamış ve kendi iç denge ve düzenine kavuşmuş değildir. Buna rağmen, Somali kendi sorunlarını çözmek zorundadır. Bu sorunların çözümünde, Somali’nin kuzeyinde başarılı bir şekilde gerçekleşen çatışma çözümü ve barış inşası tüm Somali’ye örnek olmalıdır (Bradbury & Healy, 2010).

Siyaset Bilimi kapsamında çatışma çözümü ve barış inşa araştırmaları oldukça gelişmiş ve bu alanda geniş bir literatür oluşmuştur. Öyle ki, çatışma çözümü ve barış inşa çalışmaları, siyaset bilimini de aşarak adeta müstakil bir disiplin kimliği kazanmış; uluslararası ilişkiler, sosyoloji, sosyal psikoloji gibi alanlarda çalışan araştırmacılar, çatışma çözümü ve barış inşa çalışmalarının derinleşmesine ve disiplinlerarası bir niteliğe ulaşmasına katkı sağlamıştır. Bu çalışmada da çatışma çözümü ve barış inşa çalışmaları kapsamında ortaya konulan kavram ve teorik yaklaşımlar ele alınıp incelenmiş ve çalışmanın ampirik bölümü olan Kuzey Somali’deki çatışma çözümü ve barış inşa çabaları teorik çerçevede değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi devletlerarası çatışmaları azaltırken yeni devletlerin oluşması ve etnik ayrılıklar, iç çatışmaları artırmıştır. Murthy’ye göre, bazı ülkelerdeki silahlı çatışmalar, Soğuk Savaş sonrasında önemli bir sorun haline gelmiş ve tahminlere göre 1990’dan bu yana milyonlarca kişinin ölümüne neden olan beşi hariç

yaklaşık 100 silahlı çatışmanın tümü, iç çatışma olarak değerlendirilmiştir (Murthy, 2001, ss. 207-227).

Uluslararası toplum son yirmi yılda barış süreçlerini ve çatışma çözümünü ağırlıklı olarak Batı merkezli yaklaşımlar aracılığıyla teşvik etmiş ve bu da Batı'nın aktif bir rol üstlenmesine neden olmuştur. Ancak bu durum sömürgeciliğin yeni bir ara yüzü ve batılı olmayan toplumlarda batılı devlet modellerinin dayatılmasının bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır (Brock-Utne, 2001, s.6).

Afrika kıtasında da bu yaklaşım “geleneksel Afrika toplumlarında var olan değerlerin kademeli olarak aşınmasına neden olmuştur. Bu değerlerin yerini yabancı değerlerle dolu yeni siyasi sistemler almış ancak bu sistemler de uyum sağlayamadıklarından dolayı Afrikalılar için sistematik sorunlar” ortaya çıkarmıştır (Brock-Utne, 2001, s.6).

Dünya üzerindeki etnik çatışmaları önlemek ve çatışmaların karmaşıklığını hesaba katmak için barış inşa faaliyetleri yıllar içinde hızla büyümüştür. Ne yazık ki, farklı çatışma biçimlerinin ve her bir vakanın karmaşıklığını hesaba katma ihtiyacının bilinmesine rağmen, çatışmalara verilen uluslararası yanıt ve barış inşa çabasının başarıları “etkilerini belgelemek için üzerinde anlaşılmaya varılmış yolların eksikliğinden” muzdarip başarısız liberal yaklaşımlara tutunuyor gibi görünmektedir (Zelizer & Rubinstein, 2009, s.1).

Çoğu durumda barış stratejileri, çok küçük ölçüde yerel katılım ve karar alma ile büyük ölçüde dış aktörlere, finansmanlara ve gündemlere dayanmaktadır. Yerel ihtiyaçlar ile uluslararası stratejiler ve çıkarlar uzlaştırılmadığında sorunlar ortaya çıkmaktadır. Evrensel bir rahatsızlık olarak karşımıza çıkmasına rağmen, “çatışmaların doğası ve çatışmayı çözme yöntemleri bir sosyo-kültürel bağlamdan diğerine farklılık göstermektedir” (Irani & Funk, 2000, s.5). Bu nedenle, çatışma durumlarında barışı sağlamaya yönelik her türlü çabanın, yerel bilgi, katılım, karar verme ve çatışmanın merkezinde yer alan özel bağlam, değerler ve normlara dayalı stratejiler ile yürütülmesi önemli hale gelmektedir. Böyle bir yaklaşım barış sürecinin başarılı bir şekilde sonuçlanmasına ve meşruiyet kazanmasına yardımcı olmaktadır.

1990'ların başlarında Kuzey Somali'de gerçekleşen barış süreci, Somali'nin geleneksel çatışma çözüm mekanizmalarının kullanımına ve dış müdahalenin

yokluğuna dayanan, yerel ölçekli aşağıdan yukarıya doğru yönetilen başarılı bir süreçtir. Aydınlar ve uluslararası örgütler sürecin başarısını övmüş ve yerel ölçekte yönetilen barış inşasının ve çatışma çözümünün önemini vurgulamışlardır. IM Lewis'e göre "düşük maliyetli, yerel klan temelli barış girişimleri" Kuzey Somali'deki barış sürecinin başarısını gösterirken "yüksek profilli, uluslararası sponsorlu konferansların gerçekleştiği Güney Somali'de 'barış süreci'" başarısız olmuştur (Lewis, 2002, s. 266).

Kuzey Somali bölgesindeki barış inşa süreci ağırlıklı olarak Somali kültürüne ve geleneklerine, yani topluma ilişkin bir geleneksel yaşam biçimine dayanmıştır. Bu durum, Kuzey Somali toplumunun normlarına, geleneklerine ve tarihine dayanan, devletin unsurlarını geleneksel yapılarla birleştiren, "seçilmemiş geleneksel yaşlılar üst meclisi ve seçilmiş temsilciler alt meclisi" ile iki meclisli bir yasama organı olarak melez bir yönetim sistemine yol açmıştır (Lewis, 2002, s. 283).

Barışın sağlanmasından bu yana Kuzey Somali bölgesi çökmüş şehirlerini yeniden inşa etmiş ve birkaç başarılı siyasi seçime ev sahipliği de yapmıştır. Bu durum gözlemcilerin bu bölgeyi "şüphesiz tüm Afrika Boynuzu'ndaki en demokratik siyasi sistem" olarak tanımlamasına yol açmıştır (Kaplan, 2008, s. 143).

Sömürge sonrası dönemde birlik ve düzeni sağlamak birçok sorun ile karşılaşan Somali, kuzeyindeki başarılı çatışma çözümü ve barış inşa çabalarını örnek almalıdır. Bu kanaatle söz konusu barış inşa çabaları bu çalışmada analiz edilerek ortaya konulmuştur.

Sorun Tanımı

1960 yılında, Somali Cumhuriyeti sömürgeci güçlerden, yani İtalya ve İngiltere'den bağımsızlığını kazanmıştır (Ayalew, 2012). Somali, aynı dili konuşan, aynı kültürü paylaşan ve İslam dinine mensup Somalililerin yaşadığı, etnik olarak da Afrika'daki en homojen ülkelerden biridir. Bütün bunlara rağmen ülke içinde iktidar ve muhalefet arasındaki siyasal çatışma ve siyasi baskı hiçbir zaman azalmamıştır. Maalesef Somali'deki bu istikrarsız ve çelişkili durum, barışın sağlanamadığı son otuz yıldır devam etmektedir.

Somali, Afrika'nın doğusunda yer alan, güney bölgelerinin eski İtalyan kolonisi ve kuzey bölgelerinin de eski İngiliz kolonisi olduğu ve bunların biraraya gelerek birleşmesinden doğan egemen bir ülkedir. Somali, bağımsızlığını ilan ettiği 1960

yılından 1969 yılına kadar çok partili demokratik yönetim olarak hüküm sürmüştür. Bu dönemde (1960-1969), bağımsızlık ve yeni kurulmuş devlet kurumları vatandaşların beklentilerini karşılayamamış; yoksulluk artmış ve güvenlik azalmıştır. Ayrıca bu dönemde devlet kurumları yolsuzluk ve kayırmacılık faaliyetleri de gerçekleştirmiştir. (Elmi & Barise, 2006, ss. 34-35). 21 Ekim 1969'da yapılan kansız darbe ile askeri rejim, Tümgeneral Muhammed Siad Barre iktidara gelmiştir. Bu dönemde yönetim sistemi değiştirilmiş ve tüm siyasi partileri kapatılmıştır (Leeson, 2007, s. 692). 20 yıl süren Siad Barre baskıcı askeri rejimi sırasında ülke daha da kötüleşmiştir. Öyle ki, General Siad Barre liderliğindeki Somali'de istikrarsızlık ve şiddetli iç çatışmalar yaşanmıştır. 1978 yılında Etiyopya ile gerçekleşen Ogaden Savaşı yenilgisinden sonra, Siad Barre hükümetini devirmek ve Somali'de demokratik sistemi geri getirmek için bir dizi kabile bağlantılı muhalefet hareketler ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri, 1981'de kurulan ve kuzey bölgelerde seferberlik ve isyan hareketleriyle tanınan ve Ocak 1991'de Hargeisa ve Buroa'yı ele geçiren Ishakh kabilesi ağırlıklı Somali Ulusal Harekati (SNM) olmuştur (Drysedale, 1994, s. 38).

Muhalefetin 1991'de Barre rejimini devirmeyi başarmasıyla Somali'nin yeni bir döneme gireceği düşüncesi çok kısa bir zamanda kendi aralarında girmiş oldukları başkanlık yarışında uzlaşıya varamamasıyla suya düşmüştür. Muhalefetin çok farklı gruplara ayrılması ve şiddetli bir şekilde gerçekleşen iktidar mücadelesi kargaşa beraberinde getirmiş, devlet otoritesi ve kurumları çökmüş ve iç çatışmaya evrilmiştir. Yaşanan iç çatışmalarda yüz binlerce Somalili hayatını kaybetmiş ve birçokları ise ülke içinde başka şehirlere göç etmek ya da komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır.

Birleşmiş Milletler (BM) Afrika Birliği Örgütleri (OAU) şimdilerde Afrika Birliği (AU), Hükümetler Arası Kalkınma Otoritesi (IGAD) ve Arap Ligi (AL), Somali'de barışın tesisi ve devletin yeniden inşası ve anayasal düzene geçiş için işleyen bir hükümet meydana getirmek için devreye girmiştir. Uluslararası olarak gerçekleşen ve gerek bölgesel gerekse bölge dışında 21 barış konferansı gerçekleştirilmiştir. Bu konferanslarda çatışmanın taraflarını birleşmeye, ortak bir anlayış oluşturmaya ve Somali devletini yeniden kurmaya yönelik çağrılar yapılmıştır. 1992 yılında ise Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) Somali askeri harekâtını onaylamış barışı koruma birliklerini görevlendirmiştir (Buer, 2001, ss. 1-5).

Yaklaşık 30 yıldır süren dış müdahaleler Güney Somali'ye barışı getirmekte ve kalıcı barışı sağlamakta başarısız olmuştur. Bölgedeki barış süreci hükümeti Somali vatandaşları arasında meşruiyet kazanamazken ülkenin kuzey kesimlerindeki Somalililer, güvenlik ve idari sistemi yeniden kurmak için çatışma çözme geleneklerini kullanmışlardır. 1990-1993 yılları arasında Kuzey Somali toplulukları tarafından gerçekleştirilen barış ve uzlaşma konferansları, toplantıları çatışmalara ve düşmanlıklara son vermek ve siyasal uzlaşmayı sağlamak adına daha başarılı olmuştur (Bradbury & Healy, 2010). Önceki araştırmacılar, Somali'nin güneyinde gerçekleşen dış etmenler tarafından desteklenen çatışma çözümü ve barış inşa sürecine odaklanmıştır. Bu çalışmada ise Kuzey Somali'nin, nispeten daha az akademik ilgi görmüş ve üzerinde yeterince çalışılmamış olan çatışma çözümü ve barış inşa girişimlerine odaklanılmıştır. Ne yazık ki, bu zamana kadar da kuzey Somali'de barış inşa sürecinin başarısına katkıda bulunan faktörleri ve aktörleri değerlendiren kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır.

Çalışmanın Amacı Ana Hedef

Bu çalışmanın temel amacı, Kuzey Somali'de barış inşası sürecinin başarısına katkıda bulunan faktörleri ve aktörleri ortaya çıkarmaktır.

Özel Hedefler

1. Somali hükümeti ile Kuzey Somali'deki Somali Ulusal Hareketi arasındaki çatışma tarihini araştırmak.
2. 1990-1993 yılları arasında Kuzey Somali'de çatışmaların çözümü ve barış inşa sürecini incelemek.
3. Kuzey Somali'deki barış inşası girişimlerine dâhil olan grupları ve aktörleri belirlemek.
4. Öğrenilebilecek dersleri ve deneyimleri incelemek.
5. Kuzey Somali'de siyasi liderlerin ve geleneksel yaşlıların sosyal uzlaşma ve güç paylaşımı üzerindeki rolünü incelemek.

Çalışmanın Önemi;

Kuzey Somali'deki iç çatışmaların sonlanması için başarılı çözüm yolları bulunmaktadır ve böylece bölgenin birliği sağlanmıştır. Bu çalışmayla başarılı bir

girişim olan Kuzey Somali örneğiyle çatışma çözümü çalışmaları literatürüne katkı sağlamak istenmiştir. Bu çalışmanın Somali'deki çatışma çözümü, barış ve arabuluculuk süreçleri hakkında bilgi vermesi ve ders niteliği taşıması açılarından diplomatik müdahaleler için bir kaynak olarak hizmet etmesi umulmaktadır. Aynı zamanda bu çalışmanın Somali özelinde, aşağıdan yukarıya doğru, yerel ölçekli ve yaşlıların katkılarıyla gerçekleşen barış inşası, arabuluculuk, uzlaşma ve çatışmaları yönetme konularında literatürdeki boşlukları doldurması ve literatürü zenginleştirmesi beklenmektedir.

Araştırmanın Yapısı

Bu çalışmanın Birinci Bölümü: Teorik Çerçeve'de konuya ilişkin temel kavram ve yaklaşımlar ele alınmıştır; çatışma çözümü ve barış inşası ile ilgili literatürü gözden geçirmektedir. İkinci Bölüm'de ise en geniş anlamlarıyla Somali bölgesinde yaşanan çatışma süreçleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca bu bölümde Kuzey Somali bölgesi örneğinin ampirik verisi değerlendirilmiştir; çatışmanın arka planı hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise incelenen vakanın barış süreçlerindeki adımlarını analiz edilmiş ve değerlendirilmiştir. Son olarak, sonuç bölümünde araştırmacı, araştırmanın bütün sonuçlarını ifade etmektedir.

Araştırma Metodolojisi

Bu çalışma, Kuzey Somali'ye odaklanmış ve bulguları analiz etmek için nitel yöntemler kullanarak, tek vaka çalışma tasarımını benimsemiştir. Kuzey Somali'de düşmanlıkların ve çatışmaların sona ermesini, yönetişime geçişi ve sosyal uzlaşmanın sağlanmasını incelediği için bu tasarım daha uygun bulunmuştur. Ayrıca bu tasarım sayesinde Kuzey Somali'de siyasi ve geleneksel liderlerin barış inşası süreçlerinde nasıl başarılı oldukları kolay bir şekilde açıklanmaktadır. Araştırmanın tarihi ve kültürel yapısı nedeniyle de nitel yöntem kullanılmıştır.

Bu araştırma belgesel kaynaklara dayanmaktadır. Nitekim Yin (2009, s. 101) belgesel veri toplamanın vaka çalışmaları için çok uygun olduğunu savunmaktadır. Bu çalışmada da hem birincil hem de ikincil veri kaynaklarına ulaşılmıştır. Birincil veri kaynağı olarak (barış anlaşmaları ve resmi raporlar), ikincil veri kaynağı olarak ise kitap, dergi, makale ve gazeteler kullanılmıştır. Konunun doğası gereği, veri analiz stratejisi olarak nitel bir yaklaşım kullanılmıştır. Zira nitel analiz “genel eğilimleri ayırt

etmemize ve belirli süreçleri ayrıntılı olarak tartışmamıza” izin vermektedir (Sriram, 2008, s.7). Bu yaklaşım da, çalışmanın araştırma amaçlarına en uygun düşmektedir.

Çalışmanın Kapsamı

Bu çalışma mevcut sınırlı zaman ve kaynaklar nedeniyle, çeşitli şekillerde sınırlandırılmıştır. Birçok sorunun çözüldüğü ve kuzey Somali’nin barışı sağlaması açısından önemli olan ana konferansların gerçekleştiği 1990-1993 arasına odaklanılmıştır.



BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVE

Barış ve çatışma çözümüne odaklanan geniş bir siyaset bilimi külliyatına yerleştirilebilecek bu çalışma, Kuzey Somali barış süreciyle ilgili teorik yaklaşımları ve bilimsel materyallerin önemli yönlerini gözden geçirecektir. Vaka hem benzersiz hem de çok ilginç olmasına rağmen, bununla ilgili bilimsel literatürün miktarı nispeten sınırlıdır. Kuzey Somali siyaseti büyük ölçüde, korsanlık, terörist gruplar (Al-Shabaab), savaş ağalığı ve bazı bölgelerde yaşanan istikrarsızlıklar gibi konulara odaklanan çalışmalarla uluslararası arenaya yansımıştır. Bunun nedeni, Kuzey Somali bölge yönetiminin uluslararası arenada tanınma eksikliğinden, uluslararası varlığın bölgede düşük olmasından ve düşük profilli siyasetinden kaynaklanmaktadır. BM, Kuzey Somali'yi tanımaktan ve bölgede geniş bir varlığa sahip olmaktan kaçınmakta ve güneydeki barış sürecini tehlikeye atmaktadır (Lewis vd., 2008, s.96). Ancak, Kuzey Somali ile ilgili mevcut bilimsel materyaller bir dizi konuyu kapsamakta olup barışın inşası süreci birçok bilim insanının dikkatini çekmiştir. Alt bölümler, barış inşa süreci ve çatışma çözümüne ilişkin mevcut görüşlere genel bir bakışla başlayacaktır.

1.1. Çatışma Çözümü ve Barış İnşası

İnsanlık yirminci yüzyılda iki dünya savaşına, süper güçler arasındaki mücadelelere ve çok sayıda şiddetli çatışmaya tanık olmuştur. Milenyum çağına girerken de pek çok insan savaşların ve çatışmaların yıkıcılığının bitmesini ummuştur ancak bu beklenti de şimdiye kadar gerçekleşmemiştir. Aksine, mevcut çatışmalar artarak ve yenilerinin de meydana gelmesiyle neredeyse tüm kıtalara yayılmıştır. Siviller bu çatışmalar sonucunda ya hayatlarını kaybetmişler ya da evlerini bırakarak güvenli bölgelere göç etmişlerdir. Bu gerçekler ışığında, bilim insanları ve politikacılar, savaşları ve çatışmaları barışçıl yollarla nasıl sonlandıracaklarını uzun yıllar boyunca

düşünmüşlerdir. Çatışmaların neden oluştuğunu ve şiddet içermeyen yollarla nasıl sonlandırılabilirliğini anlamaya çalışmışlar ve çeşitli çatışma çözüm modelleri oluşturmuşlardır.

Çatışma çözüm çalışmaları yirminci yüzyılın ortalarında gelişmiştir (Brigg, 2008, s. 3). Bugüne kadar da çatışma çözme uzmanları, temel olarak çatışmaları yönetme, halklar ve devletlerarasında daha yapıcı ilişkilere dönüştürme yollarına odaklanmışlardır (Wallensteen, 2012, s. 3). Ancak, çatışma çözüm çalışmalarının gelişmesinden önce de bazı erken modern Avrupalı teorisyenler çatışmaların nedenlerini açıklamaya çalışmışlardır. Machiavelli'ye göre çatışma, insanın kendini koruma ve güç arzusunun bir sonucuyken Hobbes'a göre, bir doğa durumunda “kavganın başlıca üç nedeni” olan kazanç için rekabet, korku veya güvensizlik ve onurun savunulmasıdır. Hume için ise insanların çatışmasının altında yatan koşullar göreceli kaynak kıtlığı ve sınırlı özgecildir; Rousseau'ya göre ise “savaş durumu” “sosyal devletin” kendisinden doğmasıdır (Ramsbotham vd., 2011, s. 95). Çatışma araştırmacılarının çoğu, “şiddetli çatışmanın politik ve sosyal düzenlemelerin doğasında olduğuna inanır ve şiddetli çatışmanın anormal sosyal koşullar bağlamında gerçekleştiğine dair hakim görüşü paylaşırlar” (Gurr, 1980, s. 9).

1.2. Çatışmanın Tanımı ve Çatışma Çözümü

Çatışma, “bakış açılarını uyumsuz olarak gören iki veya daha fazla taraf arasındaki durum” olarak tanımlanmakta (Cohen, 1998, s. 4) olup “insanlığın evrensel bir özelliği” olarak nitelendirilmiştir (Ramsbotham, 2011, s. 7). Sosyal hayatta da kültürel, ekonomik, siyasi olmak üzere çeşitli çatışma çeşitleri vardır. Bu tez, daha dar bir çatışma kategorisi olan “silahlı çatışma” üzerine odaklanmaktadır. Nitekim taraflar amaçlarına ulaşmak için genellikle birbirlerine karşı şiddet ve zora başvurmaktadırlar. Verilen tanımlara göre çatışma üç temel faktör içermektedir; eylemler, uyumsuzluklar ve aktörlerdir (Wallensteen, 2012, s. 16). Ancak en önemli nokta, tüm ihtilafların er ya da geç çözüleceği (Wallensteen, 2012, s. 13), ve taraflar arasındaki uyumsuzluğun şiddet içermeyen yollarla çözülebileceği görüşü olmuştur. Ancak özellikle uzun süreli çatışmalarda çözüm bulmak çok zor ve karmaşık hale gelmektedir.

Çatışma çözümünün tanımlanması da çok karmaşıktır, çünkü çatışma çözümü kapsamlı bir kavram olup aynı zamanda dinamik bir süreçte işaret etmekte ve çeşitli

formları bulunmaktadır. Wallensteen (2012, s. 8) tarafından “çatışma çözümü, çatışan tarafların temel uyumsuzluklarını çözen bir anlaşmaya varmaları, birbirlerinin devam eden varlığını taraf olarak kabul etmeleri ve birbirlerine karşı her türlü şiddet eylemini durdurmaları durumu” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma göre çatışma çözümünün bazı kilit unsurları bulunmaktadır: anlaşma, birbirinin kabulü ve ateşkes.

Unutulmamalıdır ki, her çatışma benzersizdir ve kendine özgü özellikleri vardır (Wallensteen, 2012, s. 17). Çatışmalar arasında onları özel kılan farklı yönler bulunmaktadır. Örneğin, bazı çatışmalar etnik kimliğe, bazıları dine, bazıları ideolojiye, bazıları ise ekonomik veya siyasi konulara dayanmaktadır. Pek çok aktör zafer peşinde koşarken, gelecekte meydana gelebilecek temel sorunları ortadan kaldırmadığı için meselelerin sadece bir kısmını çözebilmektedir (Wallensteen, 2012, s. 17).

1.3. Çatışma Çözümünün Geliştirilmesi

Çatışma çözümü de tüm sosyal bilim disiplinleri gibi zaman içinde gelişmiştir. Aslında, çatışma çözümünü daha iyi anlamak için nasıl bir evrim geçirdiğine göz atmak faydalı olacaktır. Ramsbotham’a (2011, s. 424) göre çatışma çözümünü beş ayrı kuşak olarak ayırmaktadır. “Öncüler” olarak adlandırılmış ilk nesil 1925-1945 yılları arasında; “Kurucular” olarak bilinen ikincisi nesil de 1945-1965 yılları arasında ortaya çıkmıştır. Üçüncü nesil, “Birleştiriciler” olarak adlandırılmış ve 1965-1985 yılları arasında ve bunları takip eden dördüncü nesil, “Yeniden Yapılandırıcılar” ismiyle 1985-2005 yılları arasında ortaya çıkmıştır. En son nesil olan “Kozmopolitler” ise 2005 yılından itibaren çalışmaya başlamışlardır.

Birçok liberal barış hareketi Birinci Dünya Savaşı’nı engelleyememiş ve bu başarısızlık, çatışma çözümünün ilk aşamasında “barış bilimleri”nin gelişmesine yol açmıştır (Ramsbotham, 2011, s. 36). Bu dönemde çeşitli barış araştırmaları yayınlanmış ancak bu aşamadaki en önemli gelişme, 1945 yılında Birleşmiş Milletler’in kurulması olmuştur. Barış ve çatışma araştırmalarının öncü teorisyenleri, Kenneth Boulding, Anatol Rapoport ve Johan Galtung gibi isimler kuruluş aşamasını karakterize etmişlerdir (Ramsbotham, 2011, s. 42). Bunun yanı sıra 1957’de Journal of Conflict Resolution (JCR) ve 1960’da Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü Oslo (PRIO) ve 1966’da Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) gibi bir dizi barış ve çatışma kurumları da kurulmuştur (Ramsbotham, 2011, s. 44).

Kurumsal ve akademik bir disiplin olan çatışma çözümü, Soğuk Savaş sırasında da “pekiştirme” dönemi olarak büyümeye devam etmiştir. Bu dönemde teorisyenler nükleer savaş, küresel eşitsizlikler, adaletsizlik ve ekolojik denge gibi dönemin belirli konularına odaklanmışlardır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle dördüncü nesil, yani Yeniden Yapılandırıcılar çatışma çözümü çalışmalarında, “yeni dünya düzenini” çatışma yapısının değiştiği için yeniden tanımlama ihtiyacı hissetmişlerdir (Ramsbotham, 2011, s.55). Ayrıca, aynı dönemde, çatışmanın doğası gruplararası, devlet içi, bölgesel ve etnik çatışmaları içerecek şekilde değişmiştir. Bu nedenle çatışmayı önleme, barış yapma, barışı koruma ve barış inşa etme gibi farklı yaklaşımlar ortaya çıkmış ve çatışmaların sonlanması için “insanî” müdahaleye odaklanılmıştır (Webel & Galtung, 2007, s. 123). 11 Eylül sonrasında ise “teröre karşı savaş”, çatışma çözümü üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur (Wallensteen, 2012, s. 34).

Bu dönemde Sivil Toplum Örgütleri (STK) arasındaki uyuşmazlıkların çözümü hakkında da bir bilinç oluşmuştur. (Wallensteen, 2012, s. 132). Bu süre zarfında da çatışma çözümü dünya gündeminde bir numaralı öncelik haline gelmiştir (Ramsbotham, 2011, s. 425). Beşinci neslin çatışma çözümü çalışmaları, yeni teknolojilerle yakından ilgili olmuştur. “Sonuçta, (...), küresel kozmopolit çatışma çözümü girişiminin temelini oluşturan insanlığın ortak bilincidir. Ve bu alanda çalışan yeni nesil işçilerin görevi, dünyanın her yerinde – özellikle gençler tarafından – ister aileden, ister aile dışından olsun, alt kimliklerin kabul edildiği, tanınma çemberinin genişlemesini doruk noktasına doğru ilerletmektir. Klan, etnisite, ulus, devlet, sınıf, cinsiyet, kültür veya din, en yoğun siyasi çatışmalarda bile tüm insanlığın en derin kimliğini ortadan kaldırmaz” (Ramsbotham,2011, s. 426).

1.4. Çatışma Çözüm Modelleri ve Yaklaşımları

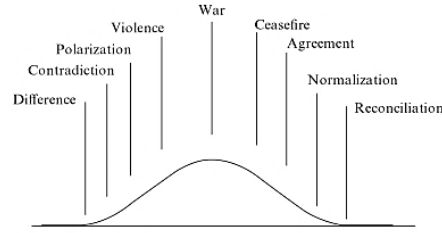
Çatışma çözümünün profesyonel bir disiplin olarak ortaya çıkması ve zamanla gelişmesiyle teorisyenler çatışmanın şiddetsizliğe dönüşümünü farklı modeller ve yaklaşımlarla açıklamaya çalışmışlardır (Ramsbotham, 2011, s. 10). Klasik fikirler ise oyun teorisi ve ihtiyaç temelli yaklaşımlar gibi çatışma yaklaşımlarını kapsamaktadır.

Çatışma çözümü alanının kurucularından biri olan Johan Galtung, çatışmanın keşfini sağlayan bir araç, “çatışma üçgeni” modelini önermiştir (Wallensteen, 2012, s.

35). Galtung ve Webel (2007, s. 131) çalışmalarında çatışmanın üç temel unsurla açıklanabileceğini iddia ediyorlar: çelişki, tutum ve davranıştır. Bunlar aynı zamanda Aşkınlık Teorisinin de dört ana bileşenidir. Bu teori, şiddetin ve temel nedenlerinin ne olduğunu, barışçıl bir çözüm olasılığının varlığını, çatışmanın dönüşümünü ve barış inşasının nasıl olacağını incelemektedir (Webel ve Galtung, 2007, s. 131). Galtung ve Webel'e (2007, s. 134) göre çelişki, "amaçların uyumsuzluğu" anlamına gelmektedir, yani "insanlar, temel insani ihtiyaçlarını karşılamak için bir grubun parçası olurlar ve belirli bireysel ve grup hedefleri geliştirirler. Dış dünyada bu hedefler diğerlerinin hedeflerini karşılayamaz ve uyumsuz olursa çelişki oluşur ve çatışma ortaya çıkar". Ezcümle, çelişkiye çözüm bulunamazsa şiddet kaçınılmaz olacaktır.

Galtung, şiddeti de üç bölüme ayırmıştır: doğrudan şiddet (kişisel şiddet), yapısal şiddet (sosyo-politik yapılar ve birinin hayattaki tüm potansiyellerini yerine getirmesi için gerekli olan temel ihtiyaçlara erişimini engelleyen kararların verdiği şiddet) ve kültürel şiddet (doğrudan ve yapısal şiddetin kültürel gerekçesi) (Johansen, 2007, s. 151). Bu teorik model ise şiddetin daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Tutumlar, tarafların birbirleri hakkındaki algılamalarını ifade etmekte olup bunlar da olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. Olumsuz tutumların varlığı şiddetli çatışmalarda tarafların birbirlerini hor görmesine neden olmaktadır (Ramsbotham, 2011, s. 10). Galtung'a göre korku, öfke ve nefret gibi bazı duygular tutumlara etki etmekte ve "duygusal (duygu), bilişsel (inanç) ve içten (arzu)" olarak meydana gelmektedirler (Ramsbotham, 2011, s. 10). Son unsur olan davranış, taraflar arasında işbirliği veya baskıyı, uzlaştırma ya da düşmanlığı içermektedir. Bir eylem olarak davranış, çatışmanın görünen unsurudur ve şiddetli çatışmalarda bu unsur tehdit, zorlama ve vahşi saldırı olarak görülmektedir (Webel & Galtung, 2007, s. 131). Aşkınlık yaklaşımı, üç bileşeni de vurgulamakta ve çatışmayı, bu unsurların sürekli olarak değiştiği ve birbirini etkilediği dinamik bir süreç olarak görmektedir (Ramsbotham, 2011, s. 11). Kısacası, çatışma dönüşümü "hiç bitmeyen bir süreçtir" ve "çatışma, örneğin, i) aşkınlık (çatışma tarafları için hedeflere tam olarak ulaşıldığı yerde), ii) uzlaşma (hedefler taraflar için tam olarak daha az karşılanır) yoluyla dönüştürülmekte ve ii) geri çekilmeler (hedeflerden vazgeçilir)" olarak ortaya çıkmaktadır (Wallensteen, 2012, s. 35; Galtung, 1996, s. 72).

Şekil 1.1: Çatışmanın Tırmanmasını ve Gerilimi Azaltma Modeli



Kaynak: Ramsbotham (2011, s. 13).

Daha önce de belirtildiği gibi çatışma hiç bitmeyen, dinamik bir süreçtir ve yoğunluğu ve tarafları değişkendir. Tüm çatışmalar er ya da geç, tüm canlıların doğduğu, büyüdüğü ve öldüğü şekilde sona erer. Bu, tüm yaşam döngülerinin kaçınılmaz doğasıdır. Çatışmanın tırmanma süreci ve gerilimin azalması karmaşık ve öngörülemezdir (Ramsbotham, 2011, s. 12). Gelecekte ne olacağını kestirmek zordur, zira şartlar ve koşullar değiştiğinde, çatışmanın yönü de değişebilmektedir.

Çatışmaları anlamak ve üstesinden gelebilmek için çatışma yaklaşımları geliştirilmiştir. Çatışma analistleri tarafından kullanılan en yaygın araçlardan biri, çatışma çözümü alanına büyük katkı sağlamış olan oyun teorisidir (Deutsch, 2006, s. 16). Deutsch'un (2006, s. 16) açıkladığı gibi, “oyun teorisinin, çatışma durumlarında işbirlikçi ve rekabetçi çıkarların iç içe geçtiğini kabul etmesi, hem teorik hem de metodolojik olarak çatışmanın sosyal psikolojik incelemesi üzerinde üretken bir etkiye sahip olmuştur”. Ayrıca bu teori belirsizlik ve güvensizlik koşullarında rasyonel ve temkinli hareket tarzı hakkında da cevaplar aramaktadır (Kegley & Blanton, 2011, s. 624).

Çatışma çözümünde diğer ana yaklaşım, tarafların temel çıkarlarına ve ihtiyaçlarına dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre şiddetli çatışmanın temel nedeni, temel insan ihtiyaçlarının reddedilmesidir (Wallenstein, 2012, s. 39). Böyle bir şiddet içeren çatışma güvenlik, kimlik, tanınma veya katılım gibi bazı temel ihtiyaçlarla ele alınabilmektedir (Wallenstein, 2012: s. 39). Aynı zamanda bu yaklaşım temel ihtiyaçların karşılanmasıyla şiddetin sona ereceği anlamına da gelmektedir.

1.5. Çatışma Türleri

Her çatışma türünün kendine özgü karakteristik özellikleri vardır ve bu özellikler çatışmaları birbirinden ayırmaktadır. Bu ayrım, çatışmanın kökenlerini ve dinamiklerini ve pratikte çatışmayla nasıl başa çıkılacağını anlamaya yardımcı olmaktadır. Çatışma türleri arasında mutlak bir ayrım olmamakla birlikte, genelde devletlerarası ya da devlet içi çatışmalar olarak ikiye ayrılmaktadır (Wallensteen, 2012, s. 71). Devletlerarası çatışmalar, iki veya daha fazla devletin gerçekleşmektedir.

Ancak, devlet içi çatışmalar “bir hükümet ve hükümet dışı taraflar arasında, diğer ülkelerin müdahalesi olmaksızın” meydana gelmektedir (Wallensteen, 2012, s. 71). Zartman'a (1995, s. 5) göre iç çatışmalar “normal siyasetin çöküşüyle” başlamaktadır. Devletlerarası çatışmalar, BM, AB gibi uluslararası kuruluşlar veya bölgesel kuruluşlar tarafından aşılabılırken iç çatışmalarda uluslararası aktörlerin yardımıyla devletin kendi değerlendirmesi söz konusu olmaktadır (Wallensteen, 2012, s. 71).

Çatışma türlerinin anlaşılması için bir başka yararlı sınıflandırma, çatışmayı dört türe ayıran Holsti ve Singer tarafından yapılmıştır: i) devletlerarası çatışma, ii) devletlerarası olmayan: devrimci/ideolojik eksenli çatışma, iii) devletlerarası olmayan: kimlik eksenli ayrılıkçı çatışma, iv) devletlerarası olmayan: hizipçi çatışma (Franks, 2006, s. 53).

Tablo 1.1. Çatışmaların Tipolojisi

ÇATIŞMA TÜRÜ	
Devletlerarası	Körfez Savaşı 1991
Devletlerarası olmayan	
Devrim/İdeoloji	Cezayir
Kimlik/Ayrılık	Sri Lanka
Fraksiyonel/ Hizipçi	Liberya

Kaynak: Ramsbotham (2011, s. 77)

Devrim/ideolojik eksenli çatışmalarda, sistemin kapitalizmden sosyalizme ya da tam tersi bir şekilde değiştirmek veya hükümeti diktatörlükten demokrasiye dönüştürmek gibi devletin doğasının değiştirilmeye çalışılması söz konusu olmaktadır (Ramsbotham vd., 2011, s. 76). Kimlik/ayrılık çatışmaları ise devletin bütünlüğünü tehdit etmektedir. Bu tür çatışmalara kuzey Somali’de SNM (Somali Ulusal Harekati) tarafından yürütülen çatışmalar örnek olarak verilebilir. Bu tür çatışmaların amacı özerk

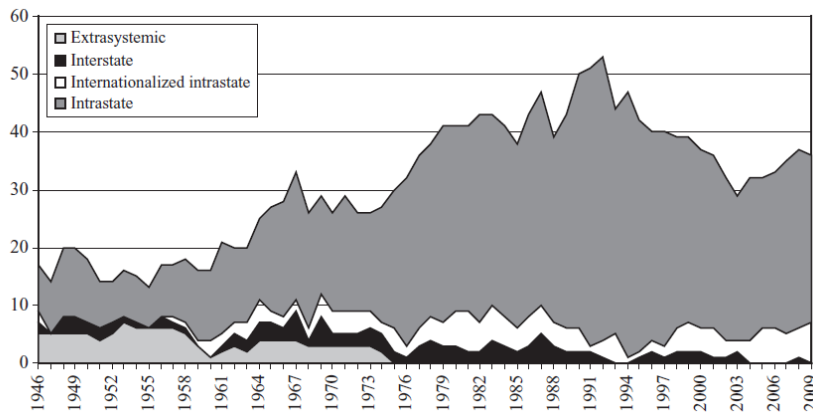
bir yönetim oluşturmak veya devletten ayrılmaya çalışmaktır (Gurr, 1994, s. 3). Diğer bir çatışma türü olan hizip çatışmalarında ise silahlı mücadelenin olmadığı, “yalnızca siyasi hiziplerin rekabet eden çıkarları veya güç mücadeleleri” gözlenmektedir (Ramsbotham, 2011, s. 76). Askeri darbeler, devletler içindeki elit güç mücadeleleri hizip çatışmalarının önemli örneklerindendir.

Çatışma araştırmacılarının çoğu, özellikle iç çatışmaların zorlayıcı olduğunu kabul etmektedirler. Bu tür çatışmalarda vatandaşlar birbirleriyle çatışabilmekte, toplum arasında güvensizlik hakim olmakta ve dostluklar bozulmaktadır. Bu nedenlerden dolayı bu tür çatışmalar, sosyal ve psikolojik olarak devletlerarası çatışmalardan daha yıkıcı olmakta (Wallensteen, 2012, s. 133) ve benzer durumlarda adalet ve demokrasi gibi kavramlar her zamankinden daha önemli hale gelmektedir.

1.6. Çatışma Eğilimleri

İstatistiksel veriler dünyadaki silahlı çatışmaların sayısını göstermektedir. Çatışmalar, biçimlerine, kayıplarına ve sonuçlarına göre sınıflandırılmaktadır. Bu bilgi, silahlı çatışmaların sıklığını ve şiddetini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Uppsala Çatışma Verileri Programı (UCDP), Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI), Barış Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (JPR), Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (PRIO), İnsan Güvenliği Raporu gibi önde gelen veri kümeleri, Michigan Üniversitesi'ndeki Savaş Sebepleri Projesi (AKUF) ve Savaş İlişkisi Projesi (COW), savaşlar ve çatışmalar hakkında geniş bir bilgi yelpazesi sağlamaktadır. Bu çalışmada da UCDP veri kümeleri kullanılmıştır.

Şekil 1.2: Türüne ve Yoğunluğuna Göre Silahlı Çatışma Sayısı, 1946–2009



Kaynak: Harbom ve Wallensteen, (2010).

Şekil 1.2, 1946 ve 2009 arasındaki silahlı çatışma eğilimlerini göstermektedir. Şekil, zaman içinde devletlerarası savaşların sayısının azaldığını göstermektedir (Wallensteen, 2012, s. 27). Buna karşılık, Mac Ginty'nin vurguladığı gibi, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana devlet içi çatışmaların oranı belirgin şekilde artmıştır. Bu oran Soğuk Savaş sonrası dönemde, özellikle 1992 yılında zirveye ulaşmıştır; dünyanın 41 farklı bölgesinde 55 silahlı çatışma meydana gelmiştir (Mac Ginty, 2006, s. 61). Tablo 1.2, 1989 ve 2009 yılları arasındaki silahlı çatışmaları kategorilere göre göstermektedir. Tablodan açıkça görüldüğü gibi, silahlı çatışmaların çoğunluğu artık devletlerarası değil, devlet-içi/iç çatışma olarak yaşanmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, silahlı çatışmaların sayısı 21 yıllık süre zarfında istikrarlı bir şekilde azalmıştır.

Tablo 1.2: Temel Silahlı Çatışma Türleri, 1989–2009

	1989-95	1996-2002	2003-09	Toplam
Devletlerarası	4	3	3	8
Devlet-içi hükümet üzerinden	45	36	28	58
Devlet-içi Bölge üzerinden	49	33	32	64
TOPLAM	98	72	63	130

Kaynak: Wallensteen (2012, s. 77).

1.7. Silahlı Çatışmaların Sonuçları

Sonuçlar aynı zamanda çatışma çözümünün önemli bir aşamasıdır. Kuşkusuz tüm taraflar çatışmaların sonunda zafer kazanmayı amaçlamaktadırlar. Silahlı çatışmaların teorik olarak, zafer, barış anlaşması veya ateşkes gibi bir takım olası sonuçları bulunmaktadır. 1946 - 2009 döneminde gerçekleşen çatışmaların olası sonuçlarının çeşitliliğini göstermektedir. Ayrıca zafer veya anlaşmalardan sonra tekrarlayan çatışmaların sayısı da tabloda gösterilmiştir. Verilere göre, zafer en yaygın sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki zafer, barış anlaşmalarının iki katından fazladır. Öte yandan, çatışmaların yarısından fazlası ateşkesler ve örneğin tek taraflı geri çekilmeler gibi diğer sonuçlarla da sona ermiştir (Wallensteen, 2012, s. 29). Çatışmanın tekrarlanma sıklığına ilişkin (üç yıl içinde veya daha uzun bir zaman diliminde), zafer sıklığından daha yüksek olduğu da görülmektedir. Buna karşılık, ateşkes ve diğer sonuçlarda başarısızlık oranları çok daha yüksek, çatışmaların yinelandığı

gözlenmektedir. Sonuç olarak bu verilerden hareketle barış inşasının ve çatışma çözümünün görüldüğü kadar kolay olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 1.3: Çatışmanın Sona Erdirilmesinin Süresi ve Türleri, 1946-2009

	Çatışma sonlandırma sayısı	3 yıl içinde yinelenen çatışma yüzdesi (%)	Dönem içinde yinelenen çatışma yüzdesi (%)
Barış anlaşması	59	14	36
Zafer	125	12	42
Ateşkes	55	18	47
Diğer sonuçlar	176	36	61
Toplam	415	23	50

Kaynak: Kreutz (2010, s. 1)

1.8. İç Çatışmalarda Çatışma Çözümü

A açıkça görüldüğü gibi, iç çatışmalar devletlerarası çatışmalardan çok daha yaygın bir hale gelmiştir. Ayrıca, devlet içi çatışmaların etkileri daha da yıkıcı olabilmektedir. Dolayısıyla barışı inşa etmek kolay değildir. İç çatışmaların çözümünde çok daha fazla dikkat, dayanıklılık, çözüm odaklı siyasi istikrar, gerçek demokrasi ve adalet gerekmektedir (Wallenstein, 2012, s. 72). Wallenstein'in belirttiği gibi, uluslararası hukuk araçlarının ve kurumlarının iç çatışmalarda sınırlı kullanımı vardır. Bu nedenle, iç çatışmaların çözümü durumunda, uyuşmazlıklara bağlı olarak farklı düzenlemelerin uygulanması zorunludur (Wallenstein, 2012, s. 74). Bu çalışma iç çatışmalara odaklandığından, şiddet içermeyen iç çatışma çözümleme araçları üzerinde durulacaktır.

Devletlerin çatışmadaki rolleri ve çatışmaya yaklaşımları oldukça önemlidir. Bazı devletler şiddetli çatışmalarla başa çıkmak için askeri yaklaşımı tercih ederken, bazıları demokratik yollarla çatışmanın üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Demokratikleşme ve insan haklarının geliştirilmesi, iç çatışmalarda çatışma yönetiminin ve çatışmayı önlemenin temel araçları olmaktadır. Ancak anlaşmazlıkları ele almak için tek bir yaklaşım geçerli değildir (Wallenstein, 2012, s. 66).

Partilerin siyasi sisteme katılımı, örneğin örgütlenme özgürlüğü, medyaya erişimi ve seçim kampanyaları silahlı mücadelenin şiddetsizliğe dönüştürülmesine yardımcı olmaktadır (Wallenstein, 2012, s. 141). UCDP araştırmasına göre, iç

çatışmaları tetikleyen faktörlerin arasında siyasi hakların ve sivil özgürlüklerin kısıtlandığı üçüncü dünya ülkelerinin olduğu görülmektedir.

Bu bölümde, çatışma çözümü ile ne kastedildiğini tanımlanmış ve bir disiplin olarak çatışma çözümünün gelişimi anlatılmıştır. Ayrıca, çatışma çözümüne yönelik farklı modelleri ve yaklaşımları ele almış ve farklı çatışma türlerini, eğilimlerini ve sonuçlarını da incelemiştir. Bir sonraki bölümde ise çatışma çözümünün kilit bir parçası olan barış inşa süreci tartışmaya açılmaktadır.

1.9. Barış Süreci

Çatışma çözümünün temel amaçları, “çatışmanın dönüştürülmesi” ve “şiddetin ortadan kaldırılması”dır (Ramsbotham, 2011, s. 171). Bu nedenle barış inşa süreci çatışma çözümünün ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bölüm, barış sürecinin doğasını ve zorluklarını araştırmayı amaçlamaktadır. Bu yüzden iç çatışmalardaki barış inşa sürecine odaklanılmıştır. Genel olarak barış sürecinin dört temel aşaması olduğu varsayılmaktadır: i) ön müzakereler (barışa hazırlık), ii) müzakereler, iii) barış anlaşmaları ve iv) barışın inşası (Darby & Ginty, 2003, s. 1). Bu dört aşama birbirinden çok keskin hatlarla ayrılmış, katı aşamalar değildir. Öte yandan tüm barış sürecinin doğrusal bir yapısı da yoktur. Örneğin, süreç sırasında aşamaların sırası değişebilmektedir. Ayrıca arabuluculuk gibi bazı faktörler de sürece dahil olabilmektedir. Bu gibi durumlar barış süreci dinamik ve kırılğan olduğunu göstermektedir. Barış sürecinin uzun sürebileceği gibi çeşitli zorluklar ve engeller olabilmektedir. Ancak, tüm zorluklara rağmen, taraflar karşılıklı güven geliştirirse ve iyi niyetli girişimler varsa, barış mümkün bir süreç olmaktadır. Çatışma çözümünün çok önemli bir parçası olan müzakereler yoluyla barışçıl çözümlere ulaşılmaktadır. Müzakereler genellikle ön müzakerelerden çıkarak yavaş ve kademeli olarak ilerlemektedir (Harris & Reilly, 1998, s. 59). Önceki bölümde anlatıldığı gibi, pek çok çatışma müzakereler yoluyla sona ermiştir.

1.10. Ön Müzakereler (Barışa Hazırlık)

Değişen öncelikler, artan zayıflıklar, ekonomik harcamalar, gerek ulusal gerekse uluslararası zorlamalar, tarafları uyuşmazlıkları şiddet içermeyen yöntemlerle çözmeye teşvik eder. Son yıllarda çok sayıda çatışma müzakereler yoluyla sonlanmıştır. Barış süreci, öz müzakere aşamasının başlaması için bazı güvenceler gerektirmektedir. Her iki

taraf da güvence olmadan risk almaz. Ayrıca tarafların birbirine olan inancı ve güveni, barış sürecinin herhangi bir aşaması için ön koşul olmaktadır. Bu gibi durumlarda taraflar bazı iyi niyet göstergeleri talep edebilmektedir; ateşkes veya mahkumların serbest bırakılması güven artırıcı, tarafları barış sürecini başlatmaya ve sürdürmeye teşvik eden eylemlerdir (Darby & Mac Ginty, 2003, s. 7).

1.10.1. Barış Sürecinin Zamanlaması (Olgunluk)

Müzakerelerin zamanlaması barış sürecinin önemli bir adımıdır. Zartman'ın açıkladığı gibi, “çatışmalar herhangi bir zamanda müzakere edilemez” (Zartman, 2006, s. 256). Barış görüşmelerini başlatmak için kötü zamanlama ayrılıklara yol açabilir. Barış sürecinin zamanlamasına ilişkin bilim insanları arasındaki ortak inançlardan biri, tarafların biri çıkmazda olduğunda müzakereden başka bir alternatifi olmadığını kabul ettiğinde barış görüşmelerinin başladığıdır (Stimec, 2011, s. 144). “Olgunluk” terimi de uzun süreli anlaşmazlıkları çözmek için ulusal veya uluslararası barış girişimlerinin ne zaman başlatılması gerektiğini tanımlamak için ortaya atılmıştır. Zartman'a (1989, s. 268) göre, “olgunluk teorisi, bir çatışmanın taraflarının neden ve dolayısıyla ne zaman, kendilerinin veya başkalarının çatışmayı müzakere yoluyla çözüme çevirme çabalarına duyarlı olduklarını açıklamayı amaçlamaktadır”. Doğru an ve doğru karar, barış süreci için kritik öneme sahiptir. Taraflar ufukta herhangi bir zafer göremiyorsa ve anlaşmazlıklar çoğalıyor ve kötüleşiyorsa, olgunluk anı gelmektedir. Olgunluk teorisinin iki temel kavramı; “Karşılıklı Zarar Veren Çıkmaz” (Mutually Harming Stalemate - MHS) ve “Çıkış Yolu”dur. MHS, her iki tarafın da çıkmaza girdiği ve durumun zarar verici bir hal almasıyla şiddetin karşılıklı olarak azaltılmasını tercih etme ve nihayetinde müzakereleri başlama ihtimalini ifade etmektedir. “Çıkış Yolu” ise tarafların belirli bir çözümü ortaya koymadan yalnızca müzakere edilmiş bir çözümün mümkün olduğu durumlara atıfta bulunmaktadır (Zartman, 2003: s. 20). Ancak iki taraf da bu duyguyu paylaşmalıdır. Kısacası, MHS tarafları müzakereye zorlarken, “Çıkış Yolu” ise müzakereleri sürdürme imkanı sunmaktadır (Zartman, 2008, s. 232). Olgunluk teorisi sürecin içeriğinden ziyade barış süreci girişimlerinin zamanlamasına odaklanmaktadır (O'Kane, 2006, s. 268). Zartman da barış süreci zamanlamasının barış tekliflerinden daha önemli olduğunu görüşündedir.

1.10.2. Müzakere öncesi (Arka Kanal Görüşmeleri)

Barış için ön görüşmeler, genellikle kapalı kapılar ardında gerçekleşmektedir. “Müzakere öncesi” taraflar halk önünde bir araya gelip konuşmamayı tercih etmekte; müzakarenin koşulları ya da çatışmanın şiddetini azaltma yöntemleri hakkında birbirleriyle gizlice konuşmayı tercih ederler (Pruitt, 2008, s. 38). Bir diğer adlandırması arka kanal görüşmeleri olan müzakere öncesi, “karşıt grupların (örgütler ve uluslar dahil) liderleri arasında, aralarındaki çatışmanın çözümü için tasarlanmış gizli iletişim” olarak tanımlanmaktadır. Bu görüşmelerin özellikleri şunlardır: i) düşmanlar ateşkes veya mahkumların serbest bırakılması gibi herhangi bir şart olmaksızın ilk kez buluşurlar, ii) ihtilaflı taraflar aralarında ilişkiler ve köprüler kurarlar, iii) tarafların kendilerini güvende ve emniyette hissetmesi sağlanır, iv) herhangi bir ihtilafta (uluslararası veya iç ihtilaf olması farketmeksizin) kullanılabilir, v) araçlar için de kullanılabilir, vi) taraflara hasmın müzakerelere hazır olup olmadığına dair değerlendirme fırsatı verilir ve son olarak viii) anlaşma arayışına dahil olan maliyetleri ve engelleri değerlendirmiş olurlar (Zartman, 2003, s. 26).

Arka kanal iletişimini kullanmanın bazı avantajları ve dezavantajları vardır. Avantajları, esnek ve geleceğe yöneliktirler; liderler için siyasi koruma sağlarlar ve uygun maliyetlidirler. Bunlardan daha da önemlisi, diğer tarafın meşruiyetinin kabul edilmesini içermediği gibi herhangi bir ön koşul da içermezler (Pruitt, 2008, s. 40). Esneklik ve geleceğe yönelik olması üç unsurla açıklanabilir: i) izleyici etkisini, etkileşimde bulunan insan sayısını azaltır, ii) resmi olmayan bir atmosfer yaratır ve iv) tekliflerin bağlayıcı olmayan doğasını ortaya koymaktadır (Pruitt, 2008, s. 41). Bu özellikler meselenin gayri resmi bir ortamda tartışılmasından dolayı taraflara cesaret vermektedir.

Ön kanal iletişimi liderler için sorun yaratabilmektedir. Örneğin, itibarlarını veya konumlarını kaybedebilirler; aşırılık yanlıları tarafından öldürülme riskiyle karşı karşıya kalabilirler (Pruitt, 2008, s.43). Öte yandan, birçok toplumda terörist gruplarla doğrudan temas genellikle hoş karşılanmaz; siyasi muhalifler, düşmanla herhangi bir iletişime şiddetle karşı çıkabilir. Bu yüzden “reddedilebilir” bir iletişim biçimidir (Pruitt, 2008, s. 43).

Arka kanal iletişiminin avantajlarına rağmen, bu yöntemi kullanmanın birkaç dezavantajı da vardır. Gizli görüşmelerin ilk dezavantajı, görüşmelerin ifşa edilmesi olasılığıdır (Pruitt, 2008, s. 48). Bu durum arka kanal iletişimini aksatabilir. Arka kanal görüşmelerinin diğer bir sorunu, müzakere taraflarının küçük olmasından kaynaklanmaktadır. Müzakerelere katılmayan bazı kişiler anlaşmayı uygulamak istemeyebilir. Ayrıca arka kanal görüşmeleri sırasında sivil toplumun müzakerelerden dışlanması da aynı soruna neden olabilir. Toplum kabul etmezse, anlaşmanın sonuçları daha az etkili hale gelebilir (Pruitt, 2008, s. 48).

Müzakere öncesi süreçler genellikle tarafların tutumların değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Olgunluk teorisi ve arka kanal iletişimi, taraflara barış sürecine ilişkin anlamlı içgörüler sağlamaktadır. Bu aşamalar sırasında her iki taraf da riskleri ve engelleri belirlemekte ve uzlaşma mümkün olana kadar zorlukları yönetmeye çalışmaktadırlar (Crocker, 1992, s. 471). Sonuç olarak bu aşamalar tarafları resmi müzakere süreçlerine ve barış anlaşmalarına hazırlamaktadır.

1.11. Müzakereler

Müzakere öncesi görüşmeler ve toplantılarda taraflar arasında şiddet içermeyen çözüme dair olumlu sinyaller ve iyimserlik varsa resmi müzakereler başlatılabilir. Teorik olarak durum böyle olsa da pratikte bu süreç bu şekilde ilerlemeyebilir. Çok sayıda barış girişiminin müzakere aşamasına geçemediği olmuştur. Aslında, barış süreçleri büyük ölçüde tarafların istikrarlı bir şekilde samimi niyetlerine bağlıdır.

Müzakere, “tarafların farklı konumlarını tek bir kararda bir araya getirme sürecidir” (Zartman & Faure, 2005, s. 4). Taraflar, “mevcut durumun sunduğundan daha iyi bir sonuç elde etme olasılığı olduğuna inandıkları” için müzakereye girmeyi tercih ederler. Aslında, çatışma mutlak zaferle sonuçlansa bile, askeri çözümler çoğunlukla barış getirmez. Bu nedenle, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde pek çok zorlu çatışma için müzakere seçeneği tercih edilmiştir (Zartman ve Faure, 2005, s. 4).

Müzakereler sırasında taraflar karşılıklı olarak birbirlerini dinleyerek, birbirlerine talepler ve formüller sunarak kabul edebilecekleri bir anlaşma imzalamak için tekliflerini tartışırlar (Webel & Galtung, 2007, s. 56). Bu aşama genellikle “kazan-kazan” veya “pozitif toplamı çözüm” olarak adlandırılmaktadır (Guelke, 2003, s. 53). Müzakerelerin önemli amacı, her iki tarafın taleplerini karşılıklı olarak tatmin edici

ölçüde bir araya getirmektir (Zartman, 2002, s. 7). Müzakereciler sundukları taleplerin kabul edilmesi için insanüstü bir çaba sarfetseler de tüm talepleri muadilleri tarafından kabul edilmeyebilir. Müzakerelerin teorik ve deneysel tasviri, sürecin, iki tarafı da talepler etrafında bir yakınlaşmaya getirene kadar kademeli olarak tavizler ve karşı-tavizler verme eğilimine getirmektedir ki bu da tarafların ikna kabiliyetine bağlıdır

Müzakere süreci boyunca taraflar çatışma konuları üzerinde tartışılır. Böyle bir ortamda müzakerecilerin dikkatli ve duyarlı olmak gibi çok önemli sorumlulukları vardır. Ayrıca tartışılan konuların sırası da çok önemlidir, ancak önceliğin hangi konu olduğunu belirlemek kolay değildir. Bununla birlikte, “en önemli olanın” sürecin başında tartışılmaması gerektiği genel olarak kabul edilmektedir. Aksine, zorlu konular müzakerelerin ortasında ele alınabilir ve müzakere çıkmaza girebilir (Zartman, 1975, s. 71).

Tüm barış süreçlerinin bazı kuralları ve bir zaman çizelgesi olmalıdır. Bunlar müzakerelere ciddiyet ve müzakerecilere kolaylık sağlar. Zaman çerçeveleri ve son tarihler, müzakere süreci için resmi bir yapı sağlamaktadır (Du Toit, 2003, s. 65). Du Toit'e (2003, s. 65) göre “son tarih, müzakerecilere zaman maliyeti yüklemek için bir mekanizmadır”. Sürece son vermek için müzakereciler üzerinde ölümcül baskı yaratmaktadır. Müzakerecilerin kurallara ve prosedürlere uyması dostane çözümlere ulaşacaklarına olan inancı artırmaktadır. Ayrıca bu prosedürler müzakere sürecinin uzamaması anlamına gelmektedir ki aksi durum barış sürecinin sekteye uğramasına neden olabilecek baltalayıcı aktörleri ortaya çıkabilir. (Wallensteen, 2012, s. 136). Stedman'a (1997, s. 15) göre baltalayıcı aktörlerin etkisini ortadan kaldırmak için “kalkış yapan tren stratejisi” adlandırılan bir zaman çizelgesi belirlemek gerekmektedir.

1.12. Barış Sürecinde Baltalayıcı Aktörler

Barış sürecinin her aşamasında, müzakerecilerin aşması gereken sorunlar ortaya çıkabilir. Baltalayıcı aktörler “müzakerelerde barışı baltalamak için şiddet ya da tehdit dili kullanmaya inanan liderler veya taraflar” olarak ifade edilebilir (Stedman, 1997, s. 5). Bu bozucuların temel amacı, herhangi bir barış girişimini engellemek veya devam eden barış görüşmelerini yok etmektir. Bu girişimler her türlü barış sürecinde özellikle iç çatışmalarda görülebilir.

Baltalayıcı faktörlerin yönetimi taraflar için önemlidir. Muhataplar, barış sürecinden önce, sırasında ve sonrasında herhangi bir bozucu eylemi değerlendirmeli ve kontrol etmelidir. Özellikle barış anlaşması sonrası, şiddet yoğunluğunun geçici olarak artması barış sürecinin en tehlikeli aşamalarından biri olmasına neden olmaktadır (Stepanova, 2006, s. 82).

Müzakerecilerin bilmesi gereken tanımlanabilecek bazı Bozucu özellikler mevcuttur (Stedman, 1997, ss. 8-11):

1) Baltalayıcı aktörlerin Konumu: barış sürecinin içinde veya dışında yer alabilir. Bir barış anlaşması imzalasalar bile, içindeki Bozucu gerçek niyetlerini gizler. Öte yandan, dışarıdaki Bozucu, kasıtlı veya kasıtsız olarak kendisini barış sürecinin dışında bırakan liderler veya partilerdir. Barış sürecini baltalamak için şiddet kullanma eğilimindedirler. Tarafları herhangi bir barış anlaşmasından caydırmak için genellikle maddi veya manevi suikastı bir strateji olarak kullanırlar.

2) Baltalayıcı aktörlerin Türleri: amaçlarına ulaşma araçlarına göre üç türe ayrılabilirler: sınırlı, açgözlü ve tam. Sınırlı Bozucu'nun sınırlı hedefleri vardır. Örneğin, kayıpları için tanınma veya tazminat talep edebilirler. Tam Bozucu, mutlak güç ve otoritesinin tanınmasının peşindedir. Açgözlü Bozucu ise tam ve sınırlı Bozucu arasında yer almaktadır.

3) Baltalayıcı aktörlerin Sorunu: Bozucu sorununun nerede oluştuğunu tespit etmek önemlidir. Taraflar bozucuları ortadan kaldırıp barış sürecine devam edebilirler.

Barış sürecinin koruyucuları tarafından çeşitli stratejiler kullanılabilir. Birincisi teşvik, yani Bozuculara istediklerini vermektir. İkincisi, herhangi bir anlaşmaya bağlı kalmalarını sağlamak için Bozucu davranışını değiştirmeyi amaçlayan sosyalleşmedir. Son strateji, Bozucunun kapasitesini azaltmak için yapılan zorlamadır (Stedman, 1997: s.12). Sonuç olarak, doğru zamanda doğru yerde etkili müdahaleyle bozucuların teşhisi önemlidir ve barış sürecinin bir parçasıdır. Taraflar sürecin başından sonuna kadar karşılıklı güveni korurlarsa Bozucu sorunlarının üstesinden gelebilirler (Kydd & Walter, 2002, s. 264). Bozuculara karşı herhangi bir müdahale stratejisinin olmaması, başarılı bir barış süreci olasılığını tehlikeye atabilir.

1988-1998 yılları arasındaki iç çatışmalardan sonra 14 barış anlaşmasını inceleyen Andrew Kydd ve Barbara Walter'a göre, müzakereler sırasında şiddet olduğu

takdirde, taleplerin sadece yüzde 25'i barış anlaşmaları kapsamında yürürlüğe girebilmiştir (Cronin, 2010, s. 8). Herhangi bir şiddet vakası gerçekleşmediği takdirde ise bu oran yüzde 60 oranında artmaktadır (Cronin, 2010, s. 8).

1.13. Uyumlaştırma/ Arabuluculuk

Müzakerelerde üçüncü bir tarafın varlığı barış sürecinin temelini oluşturabilir. Bazı uzun süreli çatışmalar, muhalifleri barış görüşmelerine getirmek için üçüncü bir tarafın arabuluculuğuna ihtiyaç duymaktadır. Arabuluculuk, “çatışmaya aşina olmayan, güvenilir, tarafsız ve tarafsız olma niyetinde olan üçüncü bir kişi” olarak tanımlanabilir (Webel & Galtung, 2007, s. 51). Güven, ikna edicilik ve tarafsızlık, arabulucunun önemli unsurlarındandır. Taraflar birbirleriyle konuşamadıklarında, arabulucu çatışmaya müdahale eder. Arabulucunun birincil amacı, çatışan taraflar arasında köprüler kurmaktır. Gönüllü bir süreç olan arabuluculuk ve devletlerarası çatışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak birçok iç çatışmada üçüncü taraf müdahalesi görülmemektedir (Webel & Galtung, 2007, s. 51).

1.14. Barış Anlaşmaları

Tüm barış görüşmelerinin amacı, bir barış anlaşmasıyla sona ermeleridir. Ne yazık ki, birçok barış görüşmesi, yukarıda anlatılan çeşitli nedenlerden dolayı başarısız olmaktadır. Bunların aksine kimi barış müzakereleri, çatışmaları şiddetten arındırıp barışçıl tutumlara dönüştürmeyi başarabilir. Herhangi bir barış anlaşmasının temel amacı, mağduriyetlere çözüm getirmek ve gelecek için bir çözüm oluşturmaktır. Darby ve Mac Ginty'ye (2003, s. 2) göre başarılı bir barış anlaşmasına varmak için gereken beş hayati kriter vardır; 1) taraflar iyi niyetle müzakere etmelidir; 2) asıl düşmanlar barış sürecine katılmalıdır; 3) önemli çatışma konuları müzakereler sırasında ele alınmalıdır; 4) düşmanlar amaçlarına ulaşmak için şiddete başvurmamalıdır; 5) taraflar müzakereye istekli olmalıdır.

Doğal olarak, barış anlaşmaları genellikle çatışma konularına bağlı olarak siyasi, ekonomik, güvenlik ve toprak bağlamlarında gerçekleşir. Demokratik ve kurumsal düzenlemeler, herhangi bir barış anlaşmasının vazgeçilmez unsurlarıdır (Sriram, 2008, s. 3). Ayrıca, yapılan anlaşma tarafların maddi normlarını, değerlerini içermeli ve temsil etmelidir (Zartman, 2006, s. 260). Barış anlaşmalarının, özellikle iç silahlı çatışmalarda, dört ana sonuçtan oluştuğu genel olarak kabul edilir: güç bütünleşmesi (bütünleştirici),

güç paylaşımı (özerklik, federalizm), bağımsızlık ve seçim sistemleri (Zartman, 2006, s. 260). Demokrasi bu çözümlerin anahtar ve ortak unsurudur. İnsanlar bir güç paylaşımı modelinde aynı devlet içinde yaşamaya devam ederler. Ancak bazı kurumsal ve demokratik reformlar hükümet tarafından oluşturulmaktadır. Güç paylaşımı modeli geçici veya kalıcı olabilmektedir. Ayrıca bütünleştirici çözümlerde farklı gruplar eşit haklara sahip olabilmektedir (Wallensteen, 2012, s. 201).

Tarafların barış anlaşmasının sonuçlarına ilişkin algıları değişebilir. Ayrıca, herhangi bir barış anlaşmasının uygulanması ve onaylanması, halkın desteğine bağlıdır. Darby ve Mac Ginty'e (2003, s. 195) göre “herhangi bir barış anlaşmasının uygulanması, büyük ölçüde siyasi iradeye ve anlaşmanın değişen koşullara uygunluğunu sürdürme yeteneğine bağlıdır”. Seçimler ve referandumlar herhangi bir barış anlaşmasının temelini oluşturur ve müzakerelerin sonuçlarını meşrulaştırırlar.

1.15. Barış İnşası

Taraflar başarılı bir anlaşma ile müzakereleri sonlandırdıklarında, toplum içinde barış inşa süreci başlar. Çatışma sonrası barış inşa aşaması, anlaşmanın uygulanması kolay olmadığı için uzun ve zordur.

Darby ve Mac Ginty'nin öne sürdüğü gibi, barış inşa aşaması “güç transferini düzenli hale getirmeli ve bir barış anlaşmasından kalıcı bir barış anlaşmasına geçişi kolaylaştırmalıdır”. Esasen, anlaşmanın imzalanması, uzun süredir devam eden ihtilafın sona ermesi anlamına gelmez.

Güven artırıcı önlemler barış anlaşmalarını kolaylaştırmaktadır (Darby ve Mac Ginty, 2003, s. 195). Barış inşa aşamasında, farklı sektörel düzenlemeler, çatışmadan barışçıl çözüme geçişi hızlandırmaktadır. Genellikle barış inşa aşamasında kullanılabilecek üç tür düzenleme vardır. Bunlardan ilki, güvenlik sektörü reformları, silahsızlanma, seferberliğin sona ermesi, yeniden bütünleşme, ülkeye dönüş ve yeniden yapılanma yollarıyla isyancıların askeri güçlerini yumuşatıp, dönüştürebilir (Zartman, 2006, s. 263). İkincisi ise siyasi düzenlemeleri, partilerin demokratikleşmesini, yargı sistemini, insan haklarını, hükümetin ve medyanın hesap verebilirliğini ve şeffaflığını artırmayı içermektedir (Ramsbotham, 2011, s. 229). Son olarak da fiziksel yeniden yapılanma, ekonomik teşvikler, eğitim ve sağlık yatırımları ve sivil toplum kuruluşlarının güçlendirilmesi gibi sosyo-ekonomik reformlar barışı inşa etme sürecinin

temelini oluşturmaktadır (Stedman, 1997, s. 110). Bu düzenlemeler, barış inşa aşamasının süreç içindeki hayatî bir parçası olmaktadır.

1.16. Uzlaşma

Savaşlar ve şiddetli çatışmalar toplumları ekonomik, politik ve psikolojik olarak tahrip eder. Çatışma sonrası iyileşme zaman alır ve ayrıca liderler ve toplumlar tarafından büyük çabalar gerekir. Barış anlaşmaları tek başına bu zararları gideremez. Daha önce de belirtildiği gibi barış anlaşmaları tek başına barışı getiremez. Gerçek barışın sağlanmasına ihtiyaç vardır.

Uzlaşma, “bir çatışmanın çözümlenmesinden sonra rakip taraflar arasındaki dostluk ve uyumun yeniden sağlanması veya rakip taraflar arasındaki ilişkilerin düşmanlık ve kırınglıktan dostane ve uyumlu ilişkilere dönüştürülmesi” olarak tanımlanmaktadır. Uzlaşma, şiddetli çatışmanın yaralarının sarılmasına yardımcı olur ve çatışma sonrasında barış eksenli bir ilişki kurulmaya çalışılır. Çatışma çözümünün uzlaşma sürecinin bir ön koşulu olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir.

Uzlaşma, hayatı normalleştirir ve eski düşmanlar arasında işbirliği yaratır. Ayrıca uzlaşma genellikle aynı toplumda meydana gelir, dolayısıyla bu terim iç silahlı çatışmalar için faydalıdır (Bar-Siman-Tov, 2004, s. 72).

Uzlaşma, sürdürülebilir barış için gerekli bir unsurdur. Temel amacı, toplumun barış ortamında birlikte yaşamasını sağlamaktır. Ayrıca çatışmaların tekrarını önlemek için de bir ortam sağlar. Çatışmaların sonuçları ne olursa olsun, çatışmaların %50'si çatışma sonrası sonuçlardan sonra tekrar eder. Dolayısıyla uzlaşmanın gerçekleşmesi için bazı temel evrensel değerlere ve kurumlara ihtiyaç vardır. Hakikat, adalet, saygı ve güvenlik, uzlaşmanın önemli bileşenleridir (Kriesberg, 1998, ss. 329-331). Kriesberg'e (2004, s. 83) göre gerçek “farklı taraflar arasındaki ilişkilerde, geçmişte ve şu anda neler olduğuna dair ortak inançların gelişimi” olarak tanımlanmaktadır. Doğruyu söylemek uzlaşma sürecini kolaylaştırır ve barışçıl bir gelecek için temel oluşturur. Adalet, geçmişteki yaralanmaların ve toplumsal yeniden yapılanmanın kefareti ifade eder (Bar-Siman-Tov, 2004, s. 20). Saygı, özür ve bağışlamayı ifade eder (Kriesberg, 2004, s. 84). Nitekim mağdurlardan özür dilemek (yani, eylemlerinden dolayı pişmanlık duyan ve ifade eden muhalifler) ve düşmanı affetmek, uzlaşma sürecinin önemli bir parçasıdır ve özellikle devlet içi çatışmalarda bu durum uzun zaman alır. Santa-

Barbara'ya (2007, s. 174) göre affetmeyi “manevi borcun iptal edilmesi; öfke, intikam ve kızgınlığın olmaması” üzerinden tanımlar. Sonuç olarak, bu aşama toplum içinde yeni ilişkiler oluşturmaya yardımcı olur. Son olarak güvenlik, gelecekteki tüm tarafların refahı ve güvenliği ile ilgilidir (Bar-Siman-Tov, 2004: 20). Wallensteen'in (2012, s. 134) iddia ettiği gibi, “taraflar öznel ve nesnel olarak güvende olmadan, bir barış anlaşmasının sürdürülmesi mümkün değildir”. Korkunç deneyimlere rağmen, barışçıl bir atmosferde tüm düşmanlıkların ve çatışmanın ortadan kaldırılması, herhangi bir uzlaşmanın nihai hedefidir.

İKİNCİ BÖLÜM

SOMALİ SOSYO-POLİTİK TARİHİ

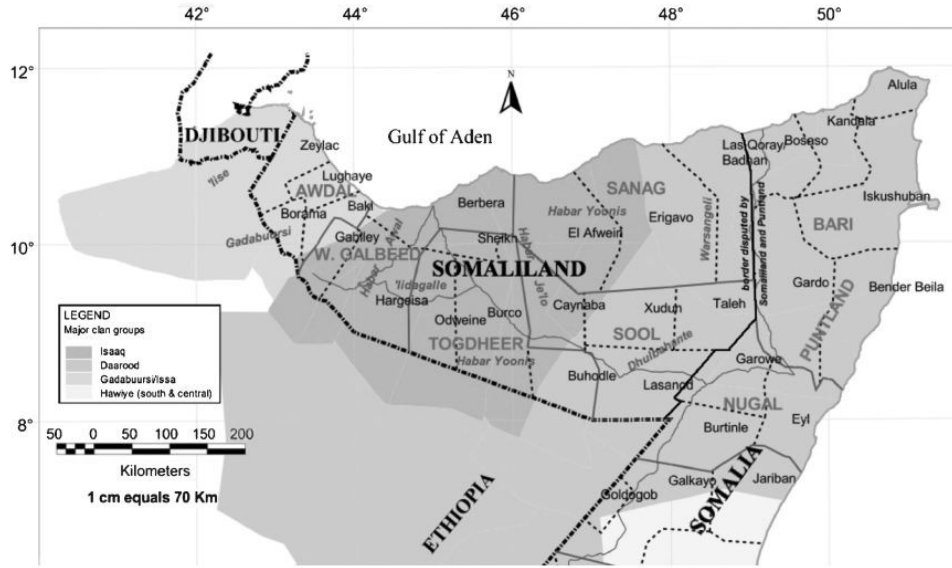
Günümüz Somali'sindeki siyasi gelişmeleri ve bir sonraki bölümde yer alan analizleri en iyi şekilde anlamak için, Kuzey Somali'deki barış sürecinin tanımlanması, uygun arka plan bilgisi gerekmektedir.

2.1. Somali Toplumu

Ortaçağ Arabistan'ında İslam'ın yayılış dönemlerine kadar uzanan izleriyle Somali klanlarının (bkz. Harita1 ve Tablo 2.1) soyu ve tüccarlarının, krallıklarının ve medeniyetlerinin tarihi çok daha eskilere dayanmaktadır. Örneğin Ishakh klanının tarihi, klanın kurucu babası Şeyh Ishakh ibn Ahmed al-Hashimi'nin 12-13. yüzyıllarda günümüz Irak'ından savaştan kaçması ve İslam'ı göç ettiği Afrika Boynuzu'na getirmesi anlatısına dayanmaktadır (Lewis, 2008, ss. 1-2). Diğer klanların da benzer tarihlerinin olması, Somali toplumunun klan temelli bir yapısının olduğunu göstermektedir. Somali geleneksel olarak üniter bir devlet oluşturmaya da, bugün Somali milliyetçiliğinin arkasında İslam tarafından güçlendirilen bu kültürel milliyetçilik mirası bulunmaktadır (Lewis, 2002, s. 16). Klan sistemi ve bireylerin soyu, bir kimlik kartı veya adrese eşdeğer bir kimlik sistemi olarak işlev görür (Lewis, 2002, s. 10). Somali toplumunun yapısı güçlü bir şekilde klanlara dayanmaktadır; evlilik, sosyal toplantılar, refah ve barış yapma gibi sosyal yaşamın tüm yönleri bu yapıya bağlıdır. Klan sistemi, insanların coğrafi çevrelerine uyumunun bir sonucudur. Somalililerin yaklaşık yüzde 60-70'inin göçebe yaşam tarzını benimsemiş olması, büyük ölçüde kıt doğal kaynakların (otlaklar ve su) tahsisinden dolayıdır. Bu durum Somali'nin kurak çöllerine oldukça uygundur (Lewis, 2008, s. 3). Çatışmalar, genellikle farklı klanlar arasındaki güvensizlik ve kıt kaynaklar üzerindeki anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır (Lewis, 2002, s. 11). Bu durum, klanlara olan sadakati güçlendirmektedir. Çünkü klanlar birincil siyasi ve yasal

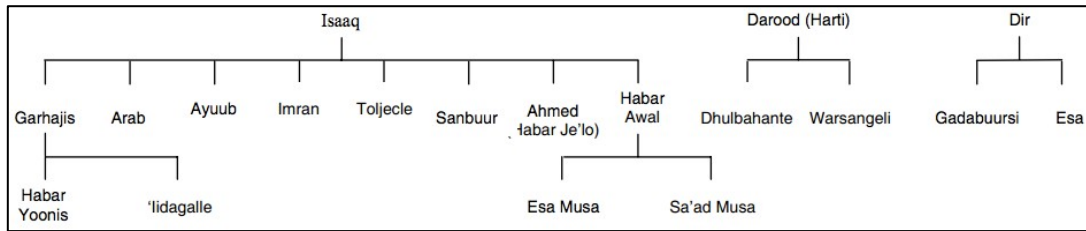
otorite olarak Somali pastoral toplumunda en temel siyasi birimdir (Lewis, 2002, s. 11). Somali’de Dört ana büyük kabileler ve onların azınlıkları vardır: Darood, Dir, Hawiye ve Rahanweyne (Digil ve Mirifle olarak da bilinir). Ishakh klanı – Kuzey Somali'deki en kalabalık, hâkim kabiledir. Bununla birlikte, iki büyük klana ev sahipliği yapmaktadır – Ishakh, Darood (özellikle Dhulbahante ve Warsengeli alt klanları) ve Dir alt klanları vardır (Academy For Peace And Development [APA], 2008, s. 9).

Harita 2.1: Kuzey Somali ve Komşu Bölgelerdeki Başlıca Klan Bölgeleleri.



Kaynak: Walls (2009)

Tablo 2.1: Kuzey Somali Klan Soyları



Kaynak: APD (2008, s. 9)

2.1.1. Barış Sürecinde Örf ve Adet Hukukunun Rolü

Kıt kaynaklar üzerinden yaşanan çatışmalar, güçlü bir barış yapma mekanizmasını gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bağlam, sosyal yapı ve çevre, yalnızca çatışma odaklı bir zihniyet değil, aynı zamanda çatışmaları çözmek için de belirli roller inşa etmiştir. Bu da, sosyal örf ve adetleri şekillendirerek kanun olarak kabul etmesiyle

mümkün olmuştur. Herhangi bir çatışmanın yaşanması bölgenin kapsamına bağlı olarak, klan büyükleri veya alt klan büyüklerinin, bir araya gelip çatışan taraflar arasında arabuluculuk yapması ve aralarında anlaşma sağlamaları bu kanunlar çerçevesinde olmuştur (Lewis, 2002, s. 11). Bu çerçeve bağlamında anlaşmalar bağlayıcı ve klanlar da bunlara uymakla yükümlüdür. Anlaşmalar tipik olarak, izinsiz giriş veya kaynak tahsisi durumlarında çiftlik hayvanlarının veya kişilerin rakip klanlardan korunmasını temsil eder. Rakip klan, izinsiz giren hayvanların ve insanların güvenliğinden genellikle sorumlu tutulur (Lewis, 2002, s. 11).

Örflere ve adetlere dayalı hukuk sistemi, klanları ve klanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen kanun veya sözleşme sistemi gibi hareket eden “topluluğun günlük yaşamını yöneten sözlü olarak aktarılan değer ve uygulamalar” (APD, 2008, s. 39) olarak da bilinir (Walls & Kibble, 2010, s. 37). Bunlara Xeer adı verilir ve “iç meseleler, sosyal refah, siyasi ilişkiler, mülkiyet hakları, çevresel kaynakların yönetimi ve savaş kuralları” ile ilgili haklar, yükümlülükler ve anlayışları içermektedir (APD, 2008, s. 39). Xeer yasaları hukuki ve ahlaki bir çerçeve olarak çalışmakta olup Xeer-beegti olarak bilinen yaşlıların konseyi tarafından müzakere yoluyla sürekli olarak gelişmektedir (APD, 2008, s. 40).

Somali xeer ile Batılı yasal çerçeveler arasında, meşru hedefleri düzenleme açılarından birçok paralellik bulunabilir. Bunlardan biri ve savaş silahlarının kullanılmasını içeren ve Somali’de biri-ma-geydo olarak adlandırılan savaşlarda yaşlıların, çocukların ve kadınların öldürülmemesi durumudur. Bunun bir benzeri jus in Cenevre Sözleşmelerinde bulunan bello yasalarıdır (APD, 2008, s. 40). Xeer yasaları, “onur duygusu, sosyal yaptırımlar, üzerinde anlaşmaya varılan tazminat biçimleri ve onları ihlal edenlere karşı ilahi ceza korkusu yoluyla sürdürülen” sözleşmeye dayalı anlaşmalardır (APD, 2008, s. 40). Xeer anlaşmalarından sapmalara karşı yaptırımlar, diya olarak bilinen bir kan tazminatı sistemini takip eder. Diya ödemeleri suçla orantılıdır ve fail(ler)in klanından/alt klanından kurban(lar)ın klanına/alt klanına ödenir. Ödemeler yalnızca parasal değil, aynı zamanda sembolik değer taşımaktadır. Bu nedenle, göçebeler arasında çok değerli olan develer ve diğer çiftlik hayvanları en yaygın ödeme şekli olabilmektedir. Ancak bazen barışı sağlamak ve çatışmayı durdurmak için evlilik bir yol olarak kullanılmakta ve suçlu kabile karşı tarafla evlilik üzerinden bağ kurabilmektedir. Bu yasalar “saldırganlığın tehdit ettiği ilişkileri yeniden

tesis etmek için kamuoyunun kabulü ve yatıştırma stratejisi” olarak tasarlanmıştır (Farah & Lewis, 1997, s. 366).

Geleneksel olarak xeer, “bir klan içindeki veya klanlar arasındaki belirli sorunları çözmek için bir araya gelen yaşlıların [xeer-beegti] müzakereleriyle” anlaşmazlıkları ve çatışmaları çözme aracı olarak kullanılır (Bradbury, 2009, s. 11). Bu süreç, Somali göçebeleri tarafından kullanılan eski bir yöntem olmuştur. Somali hükümetin çöküşünden sonra, Somali Ulusal Harekati (SNM) klanlar arasındaki anlaşmazlıkları yerel xeer sistemini kullanarak çözmek için seferberlik başlatmıştır. Xeer'e göre barış yapma yöntemi, rakip klanların veya alt klanların yaşlıları kararlaştırılan yerde - genellikle her iki tarafın da dostu olduğu tarafsız bölgelerde (bkz. Resim 1.1) - bir araya gelip anlaşmazlıkları çözmek için müzakere ederler. Kısaca, birlikte yaşamanın bir formülü olarak tasarlanmıştır. Tarafsız olan klandan bir yaşlı, hasımlar arasındaki açmazlara tipik olarak aracılık eder (APD vd., 2008, s. 47).

2.1.2. Barış inşasında Yaşlıların Rolü

İngiliz sömürge döneminde ve Somali'nin sömürge sonrası birlik döneminde kurum inşasının olmaması kuzeyinin büyük ölçüde gelişmemesine neden olmuştur. Bu durum da geleneksel olarak yerelde soyca büyük olanların görev ve yetkilerinde bir artışa neden olmuş ve sonucunda bir soy sistemi meydana gelmiştir (Lewis, 2008, s. 100). Toplumun onurlu üyeleri olarak yaşlılar, “dindarlık, tarih bilgisi, örf ve adet hukuku, hitabet güçleri, müzakere becerileri ve bazen zenginlik gibi belirli nitelikleri nedeniyle klanları tarafından seçilen” yetişkin erkeklerdir (APD, 2008, s. 38). Bu durum yaşlılara itibar sağlamış; klanların ve alt klanların liderleri ve temsilcileri olarak hareket etme ve xeer uygulama meşruiyeti vermiştir. İhtiyarlardan oluşan bir konsey, yani xeer, siyaset ve yönetim ile ilgili konuları da değerlendirmek için bir araya gelerek bir “gurti” oluşturur (Bradbury, 2009, s. 11). Bunların sorumlulukları da barış ve istikrar için rakip klanlar, alt klanlar ve aileler arasında aktif olarak müzakereyi içermektedir. İşleyen bir hükümetin varlığında bile, ihtiyarların ve guurtilerin rolü, “yoksulluklarından dolayı savaşa yönelen göçebe Somalililer arasındaki “yanlışları düzeltmek, siyasi ve yasal sorunları çözmek” olmuştur. En etkili sistemi sağlamak için de kaynaklara, suya ve otlak alanlara erişim müzkare maddelerinden en önemlisidir (Lewis, 2002, s. 11).

İkna yetenekleri, dürüstlükleri, hitabet becerileri, örf ve adet hukuku (xeer) konusundaki bilgileri, siyasi güç veya ekonomik kazanç elde etmeden halkını temsil etmedeki kararlılıkları yaşlılara halkın güvenini, hayranlığını ve saygısını kazandırmaktadır (Bradbury, 2009, s. 11). Bir Somali atasözü, “gerçek saygının, herkesin çıkarına odaklanmak için kendi işini ihmal etmesiyle elde edildiğini” belirtmektedir (Bradbury, 2009, s. 11). Yaşlıların gücü, düşünce ve varlık tarzlarını şekillendiren uzun bir gelenekten, toplumun kültüründen, geleneklerinden ve uyumu korumak için sıkı sıkıya bağlandıkları genel bir örf ve adet kanununu takip etme yeteneklerinden gelir (Bradbury, 2009, s. 11). Yaşlılar, özelliklerine de işaret eden kıyafetleri ve tımarları ile diğerlerinden ayırt edilebilirler. Barış sürecinin arşiv görüntüleri bu geleneksel kıyafeti giyen yaşlıları gösteriyor (bkz. Resim 1.2 ve 1.3). İlerleyen sayfalardaki resimlerde de görüldüğü gibi, yaşlılar giyim ve tımar biçimleri nedeniyle kalabalıklar arasında kolayca fark edilebilirler.

2.1.3. Anlaşmazlıkları Çözmek İçin Toplantılar (Shir)

Barış süreci sırasında, yaşlılar, muadilleriyle tanışmak ve shir olarak bilinen meclislerde rakip klanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için bir köyden diğerine seyahat etmişlerdir (Bradbury, 2009, bkz. Resim 1.1 ve 1.7). Kuzey Somali'nin her yerinde barış konferansları düzenlenmiştir. Yaşlıların bazı konferanslara ulaşmak için zorlu arazilerden geçerek uzun mesafeler kat etmesi gerekmiştir. Bazı konferanslara yürüyen yaşlı gruplarının, barış kervanlarının yürüyüşlerini tamamlamaları 14 gün sürmüştür (APD, 2008, s. 31).

Rakip klanlara barış görüşmeleri çağrısında bulunan mesajlar gönderdikten sonra, yaşlılar tüm katılımcılardan fikir birliği ile anlaşmaları toplar ve müzakere etmek için yola çıkardı. Bu nedenle süreç uzun sürmekteydi, ancak “konferans kararları, uzlaşan tarafların delegelerinin oybirliğiyle, mutabakatıyla meşrulaştırıldı” (Lewis & Farah, 1997, s. 354). Lewis, Resim 1.1'deki 1961'den kalma A “Pastoral Democracy” adlı çığır açıcı eserinden yapılan alıntıda, toplantı konseylerinde çalışan yaşlıların işleyiş tarzını aydınlatıcı ayrıntılarla detaylandırıyor (Lewis & Farah, 1997, s. 354).

İhtiyaç duyulduğunda, her segmentasyon düzeninde toplanan ve tüm yetişkin erkeklerin veya daha küçük soy grubunda seçilen temsilcilerinin katıldığı gayri resmi

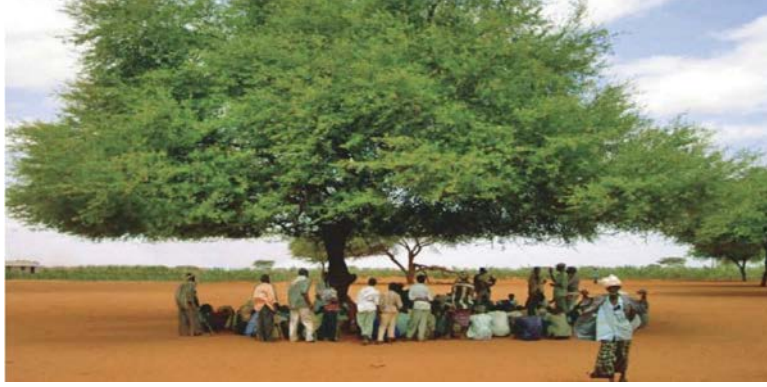
konsey (shir), konseyin temel kurumudur. İlgili soy üyeliği dışında resmi bir anayasası, düzenli bir toplantı yeri, zamanı ve bu konuda resmi bir pozisyonu yoktur.

Bütün kabile liderleri meclis üyesidir. Bu toplantılarda hislerin uzlaşmasıyla ve bunu takip eden çoğunluk kararlarıyla anlaşmalara varılır. Katılımcılar genellikle bir ağacın gölgesinde, bir göçebe mezarının merkezi açıklığında kaba bir daire içinde oturlar veya bir köy veya kasabadaki kahvehanelerde de buluşabilirler. Erkek gücü birkaç bin olan büyük bir soy söz konusu olduğunda, delegeler, bileşen soyların her birini temsil etmek üzere seçilebilir ve merkezi bir toplantı yerine gönderilebilir. Bununla birlikte, bazen, sayıları birkaç bin de olsa, ilgililerin tümü konseye katılır ve büyük bir halka oluşturur.

Daha sonra daha küçük birimler için temsilciler atanabilir ve akrabaları dış halkada oturup konuyu dinlerken, temsilcisini konuya açıklık getirmek için dairenin ortasına gönderebilir. Erkekler bir büzgüde yere oturur veya çömelir; konuşmak istediklerinde de genellikle ayağa kalkarlar. Çok fazla tartışma ve münakaşa olmasına rağmen, hali hazırdaki herkesin nazik davranması beklenir ve görgü kurallarının ihlali ceza gerektirebilir. Örneğin, himayenin batısındaki çiftçilerin ve çobanların haklarını tartışmak için bir araya gelen büyük bir Habar Awal shir'de, temsil edilen soylardan ikisinin üyeleri, orada bulunan diğer grupların büyüklerine hakaret etmiştir. Suçlulara, hakarete uğrayan yaşlılara hakaret tazminatı (Haal) ödemeleri için talimat verilmiştir.

Daha küçük toplantılar tipik olarak gölgesi olan bir akasya ağacının sükûneti altında yapılırken, daha büyük konferanslar eski hükümet binalarında, ofislerinde yapılmaktadır. Örneğin, en büyük konferanslardan biri olan Borama Ulusal Konferansı, Borama'daki Şeyh Ali Jowhar Ortaokulu'ndaki bir salonda yapılmıştır (bkz. Resim 1.4; APD, 2008, s. 56). Resimler 1.6, 1.8 ve 1.9, Togdheer Bölgelerinin başkenti Burao Şehrinde düzenlenen ilk ulusal barış sürecinin yerini göstermektedir. Elde edilen görüntülerde, binanın duvarlarındaki kurşun delikleri savaşın görünür zararlarıyla oldukça basit zannediliyor. Öte yandan Burao Barış Konferansı kısmen dışarıda yapılmıştır (bkz. Resim 1.6) ve katılan yaşlılara, politikacılara, aydınlara ve iş adamlarına oturmak için çevredeki evlerden mobilyalar getirilmiştir. Ağaç, güneşten gelen yakıcılıktan korunmak için ihtiyaç duyulan gölgeyi sağlar ve ortam oldukça basit, kumlu ve yerel olarak desteklenmektedir.

Resim 1.1: Akasya Ağacının Gölgesinde Gerçekleşen Barış Toplantısı



Kaynak: APD, (2008)

Resim 1.2: Katılımcılar, Burao Konferansı Sırasında Dışarıda Toplandılar. Ortada Geleneksel Kıyafet Giyen Yaşlılar Görülebilir



Kaynak: Peace-MappingSomaliland (2008)

Resim 1.3: Geleneksel Kıyafetli Yaşlılar



Kaynak: Peace-Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.4: 1993 Yılında Şeyh Ali Jowhar Ortaokulunda Gerçekleştirilen Borama Ulusal Barış Konferansında Müzakereler Devam Ediyor



Kaynak: Peace-Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.5: Guurti'nin En Yaşlısı, Aynı Zamanda Parlamentodaki Guurti Meclisinin Eski Başkanı



Kaynak: Peace--Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.6: Burao Konferansı Sırasında Bir Açık Hava Toplantısı. Mobilyalar Yakındaki Evlerden Getirildi



Kaynak: Peace--Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.7: Bir Grup Yaşlı, Bir Anlaşmazlığı Çözmek İçin Toplanıyor (Shir)



Kaynak: Peace--Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.8: Burao Şehrinde Yapılan Barış Konferansının Katılımcılar



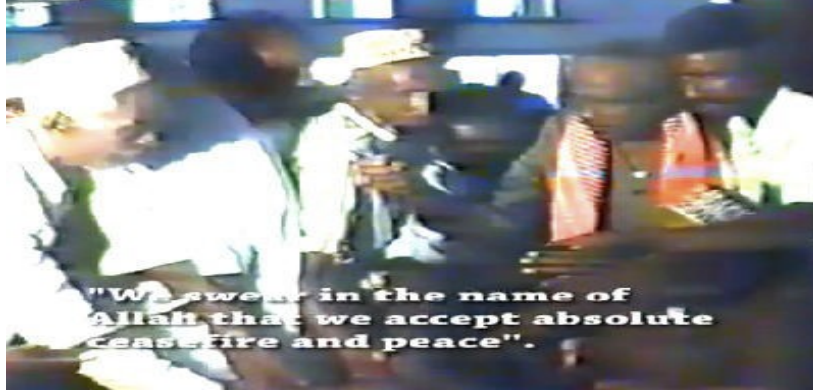
Kaynak: Peace--Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.9: Burao Barış Konferansının Yeri – Kurşun Delikleriyle Dolu Eski Bir Salon



Kaynak: Peace--Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.10: Yaşlılar, Temsil Ettikleri Klanların 1992 Şeyh Konferansı'nda Ateşkesi Ve Barışı Onurlandıracaklarına Allah Adına Yemin Ederler



Kaynak: Peace--Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.11: Besmele (“Bismillâhirrahmânirrahîm”) Arapça Hat İle Yazılmıştır (orta üstte) ve Odadaki Her Şeyin Üzerinde Tutularak, Allah'ın Her Şeyin Üzerinde Yer Almasını Simgelemektedir



Kaynak: APD (2008, s. 56)

Resim 1.12: Borama Konferansı Dışında Kampanya Yürüten Kadınlar, 1993. Pankarttaki Tabelada 'Barış İstiyoruz' Yazıyor



Kaynak: Peace--Mapping Somaliland (2008)

Resim 1.13: 2013'te Londra'da Düzenlenen Uluslararası Somali Konferansı'ndan Alınan Bu Fotoğraf, Güney Somali'ye Yönelik Barış Konferansının Savurganlığını ve Batı'dan İlham Alan Yönlerini Göstermektedir. Fotoğraf Üç Şeyi Gösteriyor: 1) Süreç Batılı Giyim Normlarını Benimsedi, 2) Konferans Somali Dışında Çok Süslü Bir Mekânda Yapıldı Ve 3) Süreç, Güçlü Konumlarda Çok Sayıda Yabancıyı İçeriyor.



Kaynak: APD (2013)

2.2. Somali Toplumunun Ayrılmaz Bir Parçası Olarak İslam

İslam, Somali toplumunda ayrılmaz parçasıdır. Bu nedenle “Somali örf ve adet hukuku, İslam hukukundan (şeriat) etkilenir” (APD, 2008, s. 39). İslam, örneğin kıyafet kuralları gibi hayatın tüm yönlerini etkiler. Geleneksel olarak, Somaliler “Arap bağlantılarına büyük önem veriyorlar ve soylarını soylu Arap soylarından ve peygamberin ailesinden geldiğini [...] ve bunun derin Somali bağlılığının bir parçası olduğunu ilan eden gelenekleri övmekten zevk alıyorlar” (Lewis, 2002, s. 5).

Kuzey Somali barış girişimleri aynı zamanda İslami uzlaşma öğretileri tarafından da yönlendirilmiştir. Barış süreci, bütün bireysel konuşmalarda Allah'a adanmıştır. Borama şehrinde yapılan ulusal konferans ve konferansa hazırlık olarak Kur'an okumaya ayrılmıştır (Farah & Lewis, 1997, s. 373). Ayrıca tarafların, kurulan anlaşmaları kabul edeceklerine dair yemin etmeleri için yeminler sırasında Kuran'dan yararlanılmıştır. Yukarıdaki Resim 1.10, savaşa son vermek ve bunun yerine mutlak barışı kabul etmek için Allah adına yemin eden katılımcı tarafları göstermektedir (Farah & Lewis, 1997, s. 373).

İslam'da şiddetsizliği teşvik eden temel değerler Kuran'da bulunur - “adl (adalet), ihsan (hayırseverlik), rahman (merhamet) ve hikmet (hikmet)” (Abu-Nimer, 2003, s.37). Bu itibarla, Kuran'ın insanlara vahyedilmesinin amacı “barışçıl ve adil bir toplum düzeni yaratmaktır [...] Allah'a boyun eğmek suretiyle barış içinde yaşamak ve

kötülüklerden sakınarak insan kardeşleriyle barış içinde yaşamalıdır” (Abu-Nimer, 2003, s. 37).

Anlaşmazlık durumunda, bunu çözmenin ilk adımı şiddetle değil, "Kur'an ayetleri, müminlere ihtilafları Allah'a ve Peygamberine havale etmelerini emreder" (Abu-Nimer, 2003, s. 37). Bu, Müslümanların ihtilafları çözerken öfke içinde değil, sağduyulu, rasyonel bir şekilde her zaman uzlaşmayı, barışçıl anlayışı ve bir arada yaşamayı hedeflemek için Allah'ın tavsiye ve talimatlarına başvurmaları gerektiği anlamına gelir. Din, bireyin ruhundan başlayarak yakın aileye ve daha geniş topluluklara kadar tüm toplumsal yapıyı arındırır. Bu arınma, kişinin Allah'ın kelamı olan Kuran'ı okuyup ona göre hareket etmesiyle gerçekleşir. Bu, toplumsal değişim ve yapının bireyin failliğinden başladığı ve böylece öğretimin ayrılmaz bir şekilde toplumun normlarına bağlı olduğu anlamına gelir. “Şeriat [İslam hukuku], Müslümanların adil bir düzeni yönetmek ve denetlemek için başvurdukları normdur” (Abu-Nimer, 2003, s. 53). İslam, bireye, örneğin aile, topluluk veya hükümet içindeki anlaşmazlıkları çözerken, hayatın her alanında dini kullanmayı öğretir. İnsanlar birbirleriyle barış içinde yaşamaya çalışmalıdır, ancak insan doğasının sınırları nedeniyle çatışma çıkması kaçınılmazdır. Ancak şiddet şiddetle kınanır. Kuran'da müminleri şiddetten caydıran bazı ayetler şunlardır; 40:12; 5:95; 40:47-48; 2:13; 3:55. Örneğin, 8:46 ayeti, “Allah'a ve Resulüne itaat edin; ve anlaşmazlığa düşmeyin, yoksa cesaretinizi kaybedersiniz ve gücünüz gider; sabredin; çünkü Allah sabredenlerle beraberdir.” Sorun ortaya çıktığında, din onlara öğretiye geri dönmeyi ve sorunu nasıl çözeceklerini görmelerini öğretir. Kuran'da 8:61 ayetinde "Düşman barışa meylederse sen de barışa yanaş ve Allah'a tevekkül et; çünkü O, her şeyi işiten ve bilendir" (a.g.e.: 60) şeklinde buyurmaktadır.

Barış, Peygamber'in gelenek ve uygulamalarında da yer alan İslam'da tüm insanlar için temel bir hak olarak görülmektedir. Abu-Nimer, “Peygamber on üç yıl boyunca şiddet içermeyen yöntemleri benimsemiştir, saldırganlıkla yüzleşmek için manevi vaazına güvenmiştir. Bu süre zarfında işkence görmesine rağmen, küfredilip aşağılanmasına, ailesi ve yandaşları tarafından dışlanmasına rağmen düşmanlarına lanet etmez, şiddeti teşvik etmez. Bu yolundan ödün vermediğinin göstergesidir” (Abu-Nimer, 2003, s. 61). Peygamber'in davranışları, O'nu takip eden müminlerin günlük yaşamlarında kullanmaları için yol göstericidir.

Birincisi, çatışma çözülmeden önce İslam'da uyulması gereken bazı yükümlülükleri vardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi, aynı zamanda bir ibadet eylemi olan tarafların buluşması, yüz yüze iletişimidir. Çıkmaza girilen durumlarda üçüncü bir taraf da tavsiye edilir - hem toplumda saygı duyulan hem de çatışma çözümünde bilgili bir kişi. Örneğin, Peygamber'in Mekke'deki Hacer'ül Esved (Kara Taş) sorununda arabulucu olduğu bir hadisle rivayet edilir. Anlaşmazlık, Kara Taş'ı Kâbe'deki yerine yerleştirme onuruna hangi klanın sahip olacağı üzerineydi. Peygamber, Taş'ı bir pelerin üzerine koyarak her kabilenin bir köşeyi tutması ve Taş'ı kaldırıp istenilen yere yerleştirmesiyle hem basit hem de yaratıcı bir şekilde çözmüştür (Abu-Nimer, 2003, s. 63).

Uzlaşma veya musalahah kavramı, Müslümanların hem Müslümanlar hem de gayrimüslimlerle barış içinde bir arada yaşama, anlayış ve işbirliği içinde çaba göstermeye zorlayan İslam inancının temel taşıdır (Abu-Nimer, 2008, s. 560). Albayrak'ın aşağıda açıkladığı gibi, İslam toplumlarında toplumsal refah ve düzen her şeyden önemlidir:

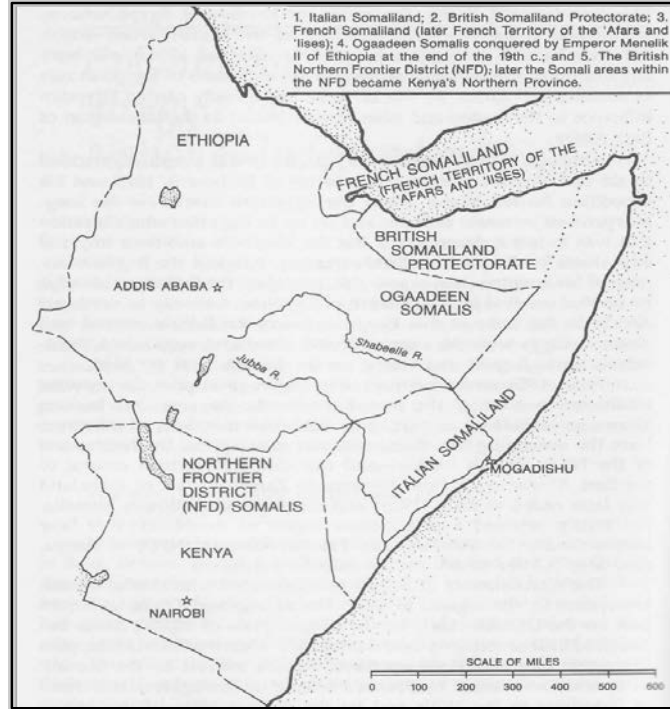
“Allah, kâinatı tam bir düzen içinde yarattığına göre, kâinata düzensizlik yayarak bu ahengi bozmak kimseye caiz değildir. Bu düzenin korunması, Allah'ın en yüksek mahlûku olan insanın omuzlarına yüklediği bir sorumluluktur. Bu açıdan uzlaşma kültürü, insanlığın varlık sebebi (varlık nedeni) olarak kabul edilir” (Albayrak, 2009, s. 103).

Uzlaşma, İslam öğretisinde, özellikle intikamdan daha yüksek bir zemine sahip olan affetme de bir mihenk taşıdır. Kur'an'a göre (42:40-42) "Bir zararın cezası, (derece olarak) bir zarardır: Ama kim affeder ve barışırsa, onun mükafatı Allah'a aittir" (Ebu-Nimer, 2003, s. 43). Uzlaşma, İslam hukukunda yasal olarak bağlayıcı olan, sözleşmeye dayalı bir müzakere yoluyla çatışmaları ve düşmanlıkları sona erdirmeyi amaçlayan bir sulh veya çözüm sürecini takip eder (Irani & Funk, 2000, s. 22). Tüm tarafların kabul edebileceği bir anlaşmadan sonra, anlaşmayı sağlamlaştırmak için halka açık bir uzlaşma gösterisi yapılır; tokalaşma ve ortak yemekle mühürlenir (Irani & Funk, 2000, s. 25).

2.3. Sömürgecilik Dönemi

Somali 19. yüzyılın sonlarından 1960 yılına kadar rakip sömürgeci güçler arasında paylaşılmıştır - en kuzeyde Fransız Somali'si (günümüz Cibuti), kuzeyde İngiliz Somali'si (bugünkü Kuzey Somali) ve güneyde de İtalyan Somali'si (güney) (bkz. Harita 2; Kaplan, 2008, s. 146). Bununla birlikte, Somali halkı kuzeydoğu da Kenya'ya (Kuzeybatı Sınır Bölgesi) ve doğuda da Etiyopya'ya (Ogaden bölgesi) doğru yayılmıştır. Bu bölgeler “mavi bir arka plan üzerine yerleştirilmiş beyaz bir yıldızın beş noktası” ile bayrak üzerinde sembolize edilmiştir (Hanley, 2000, s. 11). Somali'deki sömürge yönetimleri, farklı hükümet tarzları benimsedikleri için ortak bir payda bulunmamakta, bu da ülkeyi derinden etkilemektedir. İtalyanlar sömürgecileri sistemlerini ve kültürlerini daha fazla aktarıırken, İngiliz yönetimi çok daha basit ve daha az kapsamlı kalmışlardır (Lewis, 2002, s. 169). İtalyanlar Somali'yi bir yerleşimci kolonisi olarak görürken, İngilizler öncelikle Kuzey Somali'nin Aden Körfezi'ndeki stratejik konumuna jeopolitik ve denizcilik çıkarları nedeniyle değer vermiştir, bu nedenle toprağı büyük ölçüde göz ardı etmiştir. Bu durum iki bölgedeki altyapı geliştirme düzeylerini etkilemiş ve tarihsel olarak farklılık oluşturmuştur. Bu farklılıklar sonraki yıllarda büyük bir önem kazanacaktır.

Harita 2.2: Somali'nin Bölgeleri



Kaynak: Laitin & Samatar (1987)

2.4. Somali Birleştirme Dönemi

Günümüz Somali'si, beş Somali bölgesinden sadece ikisinin - eski İngiliz ve İtalyan kuzey Somali'sinin - birleşmesini temsil etmektedir. Bu iki bölge de bağımsızlığını kazanan ilk bölgelerden olmuştur. Bu nedenle Somali devletinin temelini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, bağımsızlık farklı bölgelerde çok farklı şekillerde kazanılmıştır - İngiliz kuzey Somali'sinde, hükümet yerel halka hızlı bir şekilde teslim edilmiş ve basit bir süreç içinde bağımsızlık kazanılmıştır. Bununla birlikte, İtalya sömürgelerinden ayrılmaya zorlanmış, BM'nin zorlamalarıyla ÷lke üzerindeki vesayet yetkisinden ve kontrolünden vazgeçmiş ve hükümetin yönetimi için yerel memurları eğitmeye de zorlanmıştır (Lewis, 2002, ss. 39-40). İtalya'dan bağımsızlığını kazanan Somali, hemen ardından, Güney Somali ve Kuzey Somali, 1 Temmuz 1960'ta modern Somali devletini oluşturan siyasi ve bölgesel bir birleşme üzerinde anlaşmıştır (Kaplan, 2008, s.146). Mogadişu, gelişmiş altyapısı ve hükümeti nedeniyle başkent olmuştur. Diğer iki bölge, Batı Somali (Ogaden) ve Northern Frontier District (NFD) ise, şimdilerde diğer iki egemen devletin – Etiyopya ve Kenya – parçasıdır. Bağımsızlığını yeni kazanan Somali'nin başlıca uluslararası siyasi hedefi, beş bölgenin tümünü birleştirmektir. Bu yüzden, Ogaden'de Etiyopya ile kanlı bir savaşa girişen Somali için savaş felaketle sonuçlanmıştır. Öte yandan Kenya ve Cibuti ile müzakereler de başarısız olmuştur (Laitin & Samatar, 1987, s. 129).

2.5. Kuzeydeki hoşnutsuzluk ve iç savaşın nedenleri

Somali'nin birleşmesinden sadece bir yıl sonra, Somali National League (NL) partisinin birleşik Somali için önerdiği anayasa 1961 ulusal referandumunda boykota uğramıştır. Boykot, kuzey bölgesinden sadece 100.000 oyla sonuçlanmış ve bunların yarısı da anayasaya karşı oy kullanmıştır (Lewis, 2002, s. 172). Henüz erken bir dönemde birleşmenin sorun oluşturmasının nedeni farklı bölgelerin entegre edilmesi zor olan çok farklı siyasi ve hukuki sistemlerinin bulunmasıdır. Bu neden, devlette kutuplaşmaya yol ačan bir dizi başka faktörle birlikte Somali'nin iç savaşa sürüklenmesinde de rol oynamıştır. 1978'de Ogaden'deki yenilgiden sonra, ağır borçlu ekonomi durgunlaşmış ve Barre önemli ölçüde popürlüğünü ve siyasi desteğini kaybetmiştir (Kaplan, 2008, s. 146). Artan bu hoşnutsuzluk, Barre'nın siyasi hayatta kalmasını sağlamak için, kilit siyasi şahsiyetleri, sadakatlerine güvenebileceği,

kendisine “doğuştan veya evlilik yoluyla kendisine bağlı” klan üyeleriyle değiştirmesine yol açmıştır. Bu da, siyasi gücün bir parçası olmak isteyen rakip klanlar ve siyasi seçkinler arasındaki gerilimin artmasına neden olmuştur. Klancılık, yolsuzluk, adam kayırmacılık ve zayıf liderlik, Somali'yi çöküşün eşiğine getirmiştir (Lewis, 2002, ss. 254-5). Kuzey bölgesinin nüfusu, hükümetin elinde sistematik baskıya maruz kalmıştır. Hükümet halkı marjinalleştirmiş, kendisine karşı çıkan herkesi baskı altına almış ve hapsedmiştir. Baskı ve şiddet, Siad Barre'nin Etiyopya'ya kaçmak zorunda kalan Kuzey Somali bölgesinin en büyük iki şehrinde (Hargeisa ve Burao) yaşayan vatandaşları - "tahmini elli bin kişiyi öldürerek ve bir milyon daha mülteciyi" - bombalamasıyla doruk noktasına ulaşmıştır (Kaplan, 2008, s. 148).

2.5.1. Somali Ulusal Hareketinin Yükselişi

1981'de, çoğunlukla Ishakh klanından olan Londra'daki bir grup siyasi sürgün, hükümetin kuzeydeki baskısına karşı koymak amacıyla bir muhalefet partisi, Somali Ulusal Hareketi'ni (SNM) kurmuşlardır. 1983'te önde gelen memurları bir hükümet hapishanesinden başarılı bir şekilde serbest bırakmayı başardıktan sonra kuzeyde hızla popülerlik ve halk desteği kazanmışlardır (Lewis, 2002, s. 253). SNM, “yetersiz siyasi temsil, kalkınmadaki ihmal, yerel işadamlarının ve ihracatçıların ekonomik kontrollere karşı oluşan hayal kırıklıklarını, yani Ishakh şikayetlerini” vurgulamak için yükselmiştir (Lewis, 2002, s. 252). Barre rejiminin kuzey bölgelerini bombalaması, halkın hükümete karşı çıkan ve kuzeyin çıkarlarını koruyan tek grup olarak görülen SNM'ye daha fazla güvenmesine neden olmuştur (Ridout, 2012, s. 154). Mogadişu hükümeti 1990'dan kısa bir süre sonra parçalanmış, bu da bölünmeye ve iktidar mücadelesine yol açmıştır.

2.5.2. Barre hükümetinin düşüşü (Kuzey Somali'deki barış inşasına doğru)

Barre hükümetinin çöküşü ve güneydeki klanlar arasında çıkan güç mücadelesi ile SNM tarafından temsil edilen kuzey bölgesi, güneydeki savaşı taraflarla pazarlık yapmamayı veya onu destekleyen klanlardan intikam almamayı tercih etmiştir. Kuzey bölgesinde hükümet, öncelikle Ishakh klanından olan SNM, hükümete karşı çıkan ve onu destekleyen diğer klanlarla birlikte barışçıl ve istikrarlı bir yönetimi kurmak için affetmeye ve barışı inşa etmeye karar verdi. 1988'de, “Samaroon klanı, Quluje'de” şehirde topraklarının ve halkının SNM'ye karşı savunmasını tartışan genel bir konferans düzenlemiştir (Farah & Lewis, 1997, s. 359). Ishakh klanının çoğu için bu

eylem bir ihanet olarak adlandırılmıştır, ancak Ishakh klanı ve yaşlılarının Samaroon kabilesi ile barışçıl bir ilişki sürdürmesini engellememiştir. Samaroon kabilesi dayanışma göstermek amacıyla, en büyük barış konferansını 1993'te kasabaları Borama'da düzenlenmiştir. SNM ve yaşlılar, güneyden bağımsız olarak kuzeydeki klanlar arasında bölge çapında bir barış müzakeresi yürütmeyi seçmişlerdir (Lewis, 2002, ss. 282-6). Bu, nüfusun Mogadişu hükümeti altında hissettiği baskıdan ve güneydeki isyanların SNM'ye veya kuzey nüfusuna danışmadan bir hükümet kurmasından ilham almıştır. Bu, Mogadişu merkezli herhangi bir potansiyel hükümette kuzeyin devam ihmal edilişi ve yapılan baskının önemli bir göstergesidir. (Lewis, 2002, s. 264).

1990-1993 yılları arasında, kuzey bölgesinde, “haksızlıklar ve olası çözümler hakkında kapsamlı tartışmalara olanak tanıyan [...] büyük konferanslara yol açan toplantılar ve müzakereler dâhil olmak üzere, 39 barış süreci gerçekleşmiştir (APD, 2008, s. 13). Bu süreçler şikâyetlerin tam olarak yayınlanmasına izin vermek ve zorlu konularda fikir birliğine varmak için zaman ayırmak olarak da tanımlanabilir (Ridout, 2012, s.153). Örneğin, Borama şehrinde yapılan ulusal konferansından önce, Jibril Abokor ve Gadabuursi alt klanlarını temsil eden yaşlılar, ateşkesleri müzakere etmek ve daha fazla cinayeti önlemek amacıyla Dilla'da 16 kere bir araya gelmiştir. Daha sonra “bölgedeki sorunları ele almak: görünür yağmalanmış mülkler ve sahiplerinden el konan araziler” (Bradbury, 2009, s. 31) misyonlarının devamı olarak Borama'ya geçmiştir. Yerel anlaşmazlıkları çözmekten ulusal anlaşmazlıklara kadar farklı konferansların kendi önemi ve rolü bulunmaktadır; birçok konferans aynı anda farklı yerlerde ve farklı aktörlerle gerçekleşmiş, ancak hepsinin aynı birleştirici hedefi vardır - çatışmayı sona erdirmek ve tüm bölgeye barışı getirmek. Başlıca konferanslar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Farah & Lewis, 1997: s. 351).

Tablo 2.2: Kuzey Somali'deki Başlıca Geleneksel Liderler ve Uzlaşma Konferansları, (1991-93)

<i>Reconciling clans</i>	<i>Meeting place</i>	<i>Duration</i>	<i>Title of the meeting</i>
Gadabursi/Iisa	Boorama	17-19 May 1991	
Baha Samaron/Jibril Abokor	Boorama	17-19 Oct. 1992	Guul Allaa
Habar Yonis/Iisa Musa	Hargeysa	4 Oct. 1992	
Habar Yonis/Iisa Musa	Sheikh	28 Oct.-8 Nov. 1992	Tawfiiq
Dhulbahante/Habar Yonis	Dararweyne	2 Jan.-5 Feb. 1993	Khaatumo
Warsangelis/Habar Yonis	Jiideli	6-9 Oct. 1992	
Warsangelis/Habar Tol Jalo		11-18 Aug. 1992	
Habar Tol Jalo/Dhulbahante/Sawaqroon	Garadag	23 Nov.-1 Dec. 1993	Danwadaag Beri
Boorama National	Boorama	24 Jan.-May 1993	Allaa Mahadleh

Kaynak: Farah & Lewis (1997)

2.6. Somali'deki Çatışmaların Arka Planı

Somali çatışmasının nedenleri, Güney Somali'deki çatışmaların sonuçları ve çeşitli barış süreçleri ile ilişkilidir. Ardından Kuzey Somali'deki barış süreci anlatılacaktır.

Somali'deki uzun süreli krizin temel nedenleri arasında sömürgecilik ve mirası, kabilecilik, kötü yönetim, kaynak kıtlığı ve onları ele geçirme mücadelesi, silahlanma ve silahlı grupların artışı, bölgesel anlaşmazlıklar ve uluslararası müdahaleler bulunmaktadır (Worldbank, 2005).

Avrupalı sömürgeci güçler; 19'uncu yüzyıl sonlarında Somali'yi beş bölgeye ayırmış, kabileleri birbirlerine düşman etmiş ve toplumsal dokuyu bozmuşlardır. Sömürge sonrasında da, Somali halkının önemli bir kısmı Kenya, Etiyopya ve Cibuti sınırları içerisinde kalmış, Somali toprakları ise Kuzey Somali ve Güney olmak üzere farklı siyasi birimler haline gelmiştir. Ayrıca bu durum siyasi gücü ve ekonomik kaynakları kontrol eden dışlayıcı bir merkezi devlet sistemini de ortaya çıkarmıştır. Bu durum kabileler arasında siyasi ve ekonomik gücün dengesiz dağılımına yol açmış ve düşmanlığı beslemiştir.

Somali'deki kabile sistemi ekonomik, sosyal ve siyasi yaşamın önemli bir özelliği olmuştur. Kabileler arasında eşitsizlikler, dışlanma ve şiddete maruz kalma yaygındır. Somali'deki iç çatışmaların çoğu, siyasi liderlerin kendi hırsları ve amaçları için yapılan kabile savaşlarından kaynaklanmaktadır (Barnett, 2007, s. 645).

Ulusal düzeyde Somali, Afrika'nın en homojen, Somalice konuşan, dini Müslüman olan Somalililerin yaşadığı bir ülkedir. Dört büyük kabileden oluşmaktadır; Hawiye, Darood, Dir ve Digil ve Mirifle (Rahanweyn). Bunlar en önemlileridir, ancak daha fazla birime bölünerek daha karmaşık hale gelmişlerdir (Abdi & Jonyo, 2017).

Klanlar arazi yerleşimlerini, doğal kaynaklara erişimi ve kaynak tahsisini etkilemektedir. Klanlar arası kavgalar çoğunlukla su, otlak ve arazi üzerindedir. Sub ve Samaale klanları arasındaki çatışmalar, arazi mülkiyetinin farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktadır. Samaale, toprağı komünal olarak algılar, yani topluluk arazisi, kullanım için olduğu kadar hareket için de kısıtlanmamalıdır. Farklı klanların bu çelişkili görüşleri, araziye erişim, kontrol ve arazi kullanımını yönetir, savaşan gruplar arasında bitmeyen savaşları besler (Dagne, 2007). Devlet gücü ve daha az kaynak üzerindeki yoğun rekabet, ekonomik kötü yönetim, yolsuzluk ve kötü hizmet sunumu, yoksulluk seviyelerini artırmakta ve mevcut hoşnutsuzluğu yaratmaktadır (Dagne, 2007). Bunlar iç çatışmayı başlatan hususlardandır.

2.6.1. Ogaden Savaşı

Somali, Etiyopya'yı Somali'yi bölen güçlerden biri olarak görüyor (Mulugeta, 2009). Somali, Ogaden bölgesini Somali Cumhuriyetine yeniden entegre etmek amacıyla 1977–1978 yıllarında Ogaden savaşını başlatmıştır. Sovyetler Birliği ve Küba Cumhuriyeti tarafından desteklenen Etiyopya savaşı kazanmıştır. Bu yenilgi Mohamed Siad Barre'ye karşı iç muhalefetin yolunu açmıştır Mohamed Siad Barre hükümeti, Etiyopya'nın desteğini alan birçok isyancı grup tarafından saldırıya uğramıştır; devam eden iç savaşı sürdürerek devrilmiştir (Mulugeta, 2009).

Somali'deki çatışma, iç faktörlerin olduğu kadar, dış faktörlerin etkisiyle de biçimlenmiştir. Bu nedenle Somali çatışmasında rol oynayan bölgesel ve uluslararası politik faktörler bu bölümde ele alınacaktır.

2.6.2. Bölgesel ve Uluslararası Politika

Afrika Boynuzu Bölgesi, hem devletlerarası hem de devlet içi birçok çatışmaya ev sahipliği yapmaktadır (Mwagiru, 2000). Afrikadaki mücadeleler Somalilileri Cibuti, Kuzey-Doğu Kenya, Etiyopya ve Somali Cumhuriyeti gibi farklı ülkelerde yaşamaya zorlamıştır. Etiyopya, Somali'de dostane bir Hükümetin kurulmasını sağlamak yerine

devam eden çatışmada farklı gruplara silah tedarik etmiştir. Bu, Somali ihtilafını büyük ölçüde tırmandırmıştır (Worldbank, 2005).

Bölgesel siyaset, Somali çatışmasını büyük ölçüde etkilemiştir. Eritre, Etiyopya ile sınır anlaşmazlığı konusundaki kişisel hesaplarını çözmek amacıyla, Etiyopya'nın Somali'deki çıkarlarını durdurmak veya azaltmak için Cibuti ile güçlerini birleştirmiştir. Aynı zamanda, Uganda'nın Somali ihtilafına katılma amacı, Kenya'nın uzun süredir sahip olduğu bölgesel üstünlüğe karşı koymaktır. Somali çatışmasının, savaştan doğrudan çıkar sağlayan bazı komşu devletler tarafından ateşlendiğine de inanılmaktadır (World Bank, 2005).

Afrika Boynuzu dışındaki ülkeler (Mısır, Libya, Yemen ve Arap Birliği) Somali'yi sadece Müslümanların sorunu olarak görmektedir (BM, 2003). En büyük ilgileri, nihai hedefleri İslami bir devlet kurmak olan İslami çözümü desteklemektir.

Mısır, radikal gruplara silah sağlayan devletlerden Etiyopya'nın Nil Nehri'nden ayrılmasını istiyor (World Bank, 2005).

Adam (2002), Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin Somali'ye karşı karışık tepkiler gösterdiğini gözlemliyor. Başlangıçta ABD dış politikası insancılığa dayanıyordu. Amaç, Sovyetler Birliği'nin yenilgisinden sonra barışı ve düzeni yeniden sağlamaktı. ABD, 1990'ların başında Somali'ye çok taraflı bir güç göndermiş, ancak bu güçler yenilmiş ve ardından ABD taktik değiştirmiş ve birliklerini Somali'den çekmiştir. Bu nedenle ABD, Somali çatışmasına vekiller aracılığıyla veya dolaylı olarak katılmaktadır. 11 Eylül saldırılarından ve son korsanlık eylemlerinden bu yana ABD, Somali'deki olaylara özellikle dikkat etmektedir. ABD, o zamandan beri TFG'nin Mogadişu'ya dönüşünü desteklemektedir.

2.7. Somali'deki Çatışmaların Sonuçları

1991 yılından bugüne kadar sayısız çatışmaya ev sahipliği yapan Somali'de, devlet kurumlarının başarısızlığı, isyancı grupların yükselişi ve gençlik gruplarının radikalleşmesi nedeniyle hukuksuzluk hâkim olmuştur. Bu iç sorunların üzerindeki yoğun bir dış müdahale, günümüz Somali'sini oluşturmaktadır. (Mulugeta, 2009).

Somali'deki ekonomik sistem, çoğunluğu baskı altına alırken “şanslı birkaç kişiye” fayda sağlayan düzensiz bir pazar sağlamaktadır. Birçok Somalili, aktif bir

şekilde üretim sürecine katılabilmelerine rağmen işsizdir. Birçok aile, diğer ülkelerdeki akrabalarının havalelerine ve desteğine güveniyor. Bunun yanı sıra sağlık hizmetleri yetersiz ve küçük çocukların okula kayıt olma oranları çok düşüktür (Dagne, 2007).

İnsani krizin ağırlaşması, yüksek enflasyon oranı, korsanlık faaliyetleri, kuraklık, bitmeyen şiddet gibi çeşitli faktörlerin yanı sıra BM'nin insani yardım personelinin ve Somali'de çalışan diğer STK'ların hedef alınması da sorun oluşturmaktadır. Bütün bunlar Somali halkının acılarını artırmaktadır (Dagne, 2007).

Şu anda, ülke daha da parçalanmıştır. Örnekler arasında, Kuzey Somali'in özerk bir yönetim olarak ilan edilmesi ve Puntland'ın Somali'nin Kuzey Doğu bölgelerinde Klan temelli asli yönetiminin ortaya çıkışı gösterilenilir. İktidarı ele geçirmek için mücadele eden farklı klanlar, can kayıplarına, anarşinin kökleşmesine ve ayrıca Al Shabaab gibi radikal İslami grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Mulugeta, 2009).

2.7.1. Bölge ve Uluslararası Toplum İçin Sonuçları

Somali'de devam eden savaş, komşu devletlere ve uluslararası topluma da yayılmış durumdadır. Terörün yükselişi, mültecilerin artması, korsanlık faaliyetleri, mal kaçakçılığı ve silahla dolaşımı son yirmi beş yıldır uluslararası toplumun büyük endişesi olmuştur (Abdi & Jonyo, 2017).

Geçen otuz yılda Somali krizinin doğası ve uluslararası bağlamı önemli ölçüde değişmiştir. 1980'lerdeki iç savaş devletin çökmesine, 1990'lardaki ise kabile savaşlarına ve savaş ağalarının mücadelesine, 2000'lerden sonra ise küresel cihadın bir parçasına dönüşmüştür.

2.7.2. Somali'de barış süreci

Mevcut literatürden hareketle Somali'de barışı yeniden tesis etmek, güç ve kaynaklar için klan savaşını sona erdirmek için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Somali'deki barışı yeniden tesis etme girişimleri hem yerel hem de uluslararası toplulukların dikkatini çekmiştir.

Ülkenin birçok yerinde yerel tabandan barış inşası yaklaşımı benimsenmiş olsa da, Somali'nin 1990'daki barış inşa süreci, uluslararası aktörlerin arabuluculuk yaptığı ve ülkede savaşan silahlı grupların işlevsel liderlerini davet ettiği yukarıdan aşağıya bir

yaklaşım da söz konusudur (Abdi & Jonyo, 2017). BM'nin barış inşa operasyonunu gerçekleştirdiği ilk ülke Somali'dir. Ardından Bosna ve Haiti gelmektedir. Somali'deki BM operasyonu, barış ve düzeni sağlamak, insani krizlere yanıt vermek, savaşan gruplar arasında barış görüşmelerini sürdürmek ve uzlaşmalarını sağlamak için 1992'de gerçekleşmiştir. Somali'deki operasyon, BM'nin Namibya ve Kamboçya'da yaptığı gibi seçim denetiminin ötesinde gerçekleşmiştir çünkü Somali'de denetlenmesi gereken bir seçim yaşanmamıştır. Cibuti, Etiyopya ve Kenya gibi komşu ülkelerde ve Mısır'da işlevsel gruplara aracılık etmek için çeşitli barış süreçleri de düzenlenmiştir.

2.7.3. BM'nin Barış Çabaları

Birleşmiş Milletler'in güvenliği sağlamak, insani yardım ulaştırmak, şiddeti azaltmak için Somali'de girişmiş olduğu operasyon (UNOSOM 1) müdahalesi başarısız oldu. Ayrıca, geçiş hükümetinin kurulmasını ve yönetim kurumlarının oluşturulmasını ve Somali halkını temsil eden demokratik kurumların kurulmasında temel ilkelere bağlı kalınmasını sağlamayı amaçlayan UNOSOM 2 aracılığıyla yapılan müdahale de başarısız oldu (Mulugeta, 2009). Başarısız olan Birleşmiş Milletler operasyonlarının başarısız olmasının nedeni, 1990'ların başında savaş ağaları arasında siyasi arabuluculuk yoluyla yukarıdan aşağıya bir arabuluculuk yoluyla kriz çözümüne ilişkin yanlış hesaplamasından kaynaklanmaktadır (Marangio, 2012).

2.7.4. İstikrarlı Bir Somali İçin Bölgesel Barış Girişimleri

IGAD'ın da Afrika Boynuzu'nda bölgesel barış ve istikrarı sağlamaya yönelik çabaları henüz tam olarak başarılı olmamıştır. Somali'de barışı yeniden sağlama da geciken başarıya bir dizi faktör katkıda bulunmuştur. Afrika Boynuzu bölgesinin diğerlerinin yanı sıra ortak bir tarih, coğrafya, büyük ölçüde homojen olan etnisitesi dikkat çekicidir. Komşu ülkelerdeki yetersiz kaynaklar üzerinden süren rekabet, Somali'de istikrarı yeniden sağlama çabalarını engellemektedir (Mulugeta, 2009). Buna iyi bir örnek, Etiyopya ile Somali arasında Orgaden bölgesi üzerinde uzun süredir devam eden mücadeledir. Uzun bir süre Somali'ye sığınan Etiyopya'nın merhum başbakanı Meles Zenawi Asres'in akıl hocalığı yaptığı Somalili liderlerin sözde yükselişi, Etiyopya'yı Somali'de barışın yeniden tesisi için müzakere ederken ikilemde bırakmıştır. Eritre'nin Etiyopya'yı kontrol etmek için birden fazla grubu desteklediği bildirilmiştir (Othieno, 2007). Somali ile sınır hattını paylaşan diğer ülkeler de kendi

bölgelerine küçük ve hafif silahların sızmasına dair güvenlik endişelerini dile getirmişlerdir (Othieno, 2007). Tüm bu bölgesel çelişkiler, başarılı bir çatışma yönetimi girişimini zorlaştırmaktadır (Garowe, 2004).

2.7.5. Somali İhtilafını Çözmek İçin Uzlaşma ve Barış Konferansları

Kamudhayi'ye (2004) göre, Somali'de savaşıyan grupları uzlaştırmak için çok çaba sarf edilmiştir. Bunun nedeni, 2001'de Somali çatışmasının bölgesel bir çatışmaya dönüşmesi ve savaşıyan grupların Eritre, Mısır, Kenya ve Cibuti gibi bir dizi devletten destek aldıklarının iddia edilmesidir. Bunun nedeni, her devletin Somali ihtilafında kendi çıkarlarının olmasıdır.

Menkhaus (2007) tarafından, birkaç kişi arasında ya da çok farklı grupları içeren bir dizi barış konferansının yapıldığı, ancak söz konusu konferansların hiçbir zaman anlamlı bir sonuç vermediği gözlemlenmektedir. Ayrıca peş peşe yapılan barış görüşmelerine katılan grupların sayısının arttığı da kaydedilmiştir; ancak bunun olumlu bir etkisi olmamıştır. Çünkü Klan sistemi Somali halkı arasındaki ilişkileri tanımlayan temel etmendir. Menkhaus ayrıca, IGAD'a üye ülkelerin Somali sorunuyla başa çıkma konusunda ilerleme kaydettiğini de belirtmiştir.

2.7.6. 1991'de Cibuti girişimi

Cibuti, 1991 yılının Haziran ve Temmuz aylarında Somalilileri uzlaştırmaya yönelik ilk uluslararası girişime ev sahipliği yapmıştır. Bu ev sahipliğinde altı örgüt yer almıştır ve bu örgütler, klanlar kadar alt klanları da temsil etmektedir. Bu toplantıların klan yapısının, liderlerinin hırslarını ilerletmenin bir yolu olduğu kaydedilmiştir. Bu liderler de dönemin etkili hükümet pozisyonlarından yararlanmışlardır ancak yeni hükümette daha az pozisyon için rekabet etmişlerdir. Bu görüşmeler sonucunda, Ali Mehdi'nin yeni Somali Devlet Başkanı olarak atanması için bir anlaşmaya varılmıştır; ancak Hawiye kabilesinden bilinen farklı bir alt klandan gelen General Aided tarafından bu durum tartışılmıştır. Bu anlaşmazlık Mogadişu'da ve Somali'nin güney kesimlerinde kanlı bir iç savaşın patlak vermesine yol açmıştır (Menkhaus, 2007).

2.7.7. Etiyopya'nın Barış Süreçleri

İkinci toplantı Birleşmiş Milletler tarafından Mart 1993'te Addis Ababa, Etiyopya'da düzenlenmiştir. İkinci konferansa birkaç grup katılmıştır. Bu konferanslar,

Cibuti'deki ilk toplantıda dışarıda bırakılan yeni klan örgütlerini ve azınlık gruplarını bünyesine katmıştır. Ancak yeni grupların birçoğunun Ali Mehdi'yi veya General Aided'i destekleyen gruplar olduğu kaydedilmiştir. Elmi'nin (2010) görüşüne göre, bu gruplar barış sürecini kırılması zor bir durum haline getirmiştir.

Somali'de barışı sağlamaya yönelik üçüncü girişim, IGAD'ın Etiyopya'dan başka bir uzlaşma konferansı düzenlemesini istemesi gerçekleşmiştir. Etiyopya'nın, Kasım 1996-Ocak 1997 tarihleri arasında Sodere'de düzenlendiği törene 27 üye katılmıştır. Bu konferans, General Hussein Aideed ve ona müttefik olan dört grup tarafından boykot edilmiştir. Bu konferans Somali'de geçici bir merkezi hükümet kurmuş ve henüz bu konferans sonuçlanmadan önce Mısır, Kahire'de 1997 sonlarında yeni bir uzlaşma konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansa hem Ali Mehdi'nin grubu hem de General Aided'in grubu davet edilmiştir. Ancak Etiyopya ile müttefik olan gruplar görüşmelerden çekilmiş ve Mısır görüşmesini, Etiyopya liderliğindeki ciddi barış sürecine düşman olarak görmüşlerdir. Ayrıca Mısır toplantısının ve katılımcılarının, Etiyopya'nın yanı sıra Puntland bölgesindeki arazilerle ilgili şiddete karışan İslamcı radikal bir grup olan Al-İttihad'a yakın oldukları iddia edilmiştir (Michaelson, 1993).

IGAD üyeleri, Mısır'ın Somali meselesini karmaşıktırmadaki rolü karşısında duydukları şoku dile getirmişlerdir. Somali'de çıkarı olan tüm devletleri, çapraz amaçlarla çalışmak yerine, IGAD ve onun mekanizmalarıyla Somali'ye yardım etmek için işbirliği yapmaya çağırmışlardır (Mulugeta, 2009). Etiyopya da, IGAD'ın desteğiyle, bu kez uluslararası toplumun yanı sıra IGAD'ın fraksiyonlarının ve temsilcilerinin çoğunu içeren bir dizi konferans düzenlemiştir. Bu toplantıyla, 1998 yılında Somali daimi komitesini kurulmuştur. Daha sonrasında ise, Kinfu (2006), Etiyopya'nın 1998-2000 yılları arasında Eritre ile bir sınır mücadelesine karıştığı için bundan sonra Cibuti'nin liderliği üstlenmesinin gerektiğini belirtmiştir.

2.7.8. Cibuti Arta Konferansı

Bu konferans, Mayıs 2000'de Cibuti Cumhuriyeti, Arta'da düzenlenmiştir. Kaotik geçmişin aksine, yaygın olarak Somali barış girişiminin yeni bir aşaması olarak görülmüştür. Konferansın hedefi sivil toplum grupları olmuştur ve müzakereler Ağustos 2000'e kadar yaklaşık dört ay sürmüştür. Cumhurbaşkanı Abdul Qasim Hassan

tarafından yönetilen bu konferans (Transitional National Government) Geçici Ulusal Hükümet'in (TNG) kurulduğu Arta Deklarasyonu ile sonuçlanmıştır. Bunun yanı sıra Arta toplantısına daha geniş katılım sağlanmıştır; sivil liderler, aydınlar, klanlar ve bunların yanı sıra iş dünyası ve dini liderler gibi çeşitli gruplar da toplantıda bulunmuştur (Elmi, 2010).

Bu konferansın etkili olduğuna inanılıyordu ve açıkçası da Somali halkı başta olmak üzere uluslararası destek de almıştır. Arta konferansına BM, ABD ve Avrupa Birliği'nin (AB) açık ve alenen destek verdiği; bazıları savaş ağaları olan 3.000'den fazla Somalili de katılmıştır. Bu konferansın şaşırtıcı bir sonucu olmuş; geniş çapta kabul görmüş ve memnuniyetle karşılanmıştır. Sonucunda Somali halkının iyi niyetinden yararlanılarak ulusal koruyucu hükümet kurulmuştur. Bazı sorunlar nedeniyle konferansı iyi algılayamayan Kuzey Somali bölgesinin liderleri konferansa katılmamıştır (Elmi, 2010).

Yeni hükümet (TNG) uluslararası tanınırlık sağlamış ve bu durum Somali'nin BM'de bir koltuk kazanmasını sağlamıştır (Mulugeta, 2009). IGAD üye devletlerinin barış sürecini resmi olarak desteklemelerine rağmen, sonuca olan bağlılıklarının karmaşık olduğu belirtilmektedir (Mulugeta, 2009). Bunun nedeni, Etiyopya'nın TNG'ye düşman olması, Cibuti ve Eritre'nin ise TNG'yi desteklemesidir. Kenya ve Uganda taraflarından ise TNG'nin düşmanlar tarafından düşmanca operasyonlar başlatmak için kullanılan kukla bir hükümet olduğu eleştirisi yapılmıştır. Bu nedenle, TNG'nin IGAD üye devletlerinden tam destek almadığı anlamına da gelir.

Elmi'nin görüşüne göre, IGAD üye devletlerinin Somali'de silah dolaşımı sağlayarak vekilleri desteklemeye yönelttiği gözlemlenir. Bunun sonucunda, TNG halktan aldığı küçük desteği kaybetmiştir. Bu durum Aideed grubu lehine olmuştur, ancak klanlar arası rekabet derinleşmiştir. Bu, Abdulah Yusuf'u diğer 17 klan ile birlikte Mart 2001'de Etiyopya ile ittifak yapmaya sevk etmiştir. Henüz tamamlanmış Arta barış sürecine ve genel olarak TNG'ye meydan okumak için Somali Uzlaşma ve Restorasyon Konseyi (Somalia Reconciliation and Restoration Council- SRRC) kurulmuştur. Ayrıca Federal Somali Devletini teşvik etmek ve oluşturmak için daha geniş bir gündemi de elinde tutmaktadırlar (Elmi, 2010). Somali içinde devam eden iç çatışmalar Arta Barış Konferansı'na karşı duruştur. Etiyopya'nın TNG'yi kontrol etmek için vekili olarak

SRRC ile çalıştığı bildirilmiştir. Bu girişim, TNG'yi güçlendirmeyi amaçlayan Cibuti devletinin amaçlarıyla çelişmektedir. Eritre ise Etiyopya'ya karşılık vermek için TNG'yi desteklemiştir. Arta Barış Konferansı, IGAD üyesi devletlerin aralarındaki iç çekişmeler nedeniyle, başarılı olamamıştır (Elmi, 2010).

Başlangıçta Etiyopya konferansı desteklemiştir. Buna en iyi sav, Etiyopya başbakanının açılış törenine katılmasıdır; ancak Etiyopya bu konferansın sonucunu kabul etmekte isteksiz davranmış ve bazı katılımcıları ikna ile tüm hükümeti terk etmeye ikna ederek TNG'yi boşa çıkarmıştır. Onlar da askeri olarak kendilerine destek olan Etiyopya Hükümetini dinlemek zorunda kalmışlardır. Etiyopya, Arta konferansının eksik olduğunu iddia etmiş ve bu nedenle Arta konferansına karşı çıkan tüm fraksiyonları ve grupları örgütlemeye çalışmış ve bunu da başarmıştır. Etiyopya, Arta konferansında kendilerine verilenlerden memnun olmayan katılımcıları da yanına çekmeyi başarmıştır. Bunların sonucunda Etiyopya, SRRC'yi yaratmalarına da yardımcı olmuştur. Bu eylem Etiyopya'nın Somali ihtilafında önemli bir aktör olduğunu göstermiştir. SRRC, Mogadişu hükümetine karşı bir savaş başlatmıştır. Unutulmamalıdır ki Etiyopya'nın Ogaden bölgesinde yerleşik nüfusunun bir bölümü Somalililerden oluşmakta ve bu durum radikal İslamcı grupların Ogaden bölgesini işgal etmesi ve topraklarında sorunlara yol açması ihtimali Etiyopya'yı endişelendirmektedir. Bunlara ek olarak Etiyopya, Mogadişu'nun aşağısındaki Jubba, Bay, Bakaal, Gedo ve Hiran'da mayın, mühimmat ve silah sağlayarak TNG'ye karşı çıkan grupları desteklemiştir.

Etiyopya'nın eylemleri BM'nin dikkatine sunulduğunda BM Güvenlik Konseyi barış sürecini sabote eden tüm devletleri kınayan bir açıklama yapmış ve barış sürecini sabote eden bu tür faaliyetlerin derhal durdurulmasını talep etmiştir. BM'nin iddiaları, Güvenlik Konseyi'nin Somali uzman paneli tarafından da desteklenmiştir ve Etiyopya'nın gerçekten de TNG'yi sabote ettiği kabul edilmiştir.

2001'de Amerika'ya yapılan 11 Eylül saldırılarından bu yana Etiyopya, TNG liderlerini Usame Bin Ladin'in destekçileri olarak nitelendirmiştir. Buna rağmen, ABD ile TNG arasında birçok uzlaşma söz konusu olmaktadır. Ayrıca Etiyopya TNG'yi yolsuzluk, iç çatışmalar ve kendi hükümetini yönetecek kaynak eksikliği konusunda da eleştirmiştir. Etiyopya tarafından TNG'ye yapılan bu saldırılar, TNG'nin başarısız

olmasına neden olmuştur. Etiyopya'nın eylemleri doğru ya da yanlış, hiçbir barış süreci Etiyopya'nın Somali'deki süreçlerde oynadığı önemli rolün görmezden gelinemeyeceği netleşmiştir. Bir aktör olarak Etiyopya, Somali'deki herhangi bir barış sürecinin başarısını engelleme ya da sağlama yeteneğine sahiptir. Bununla birlikte, IGAD üye devletleri, TNG ve ezeli rakipleri SRRC'yi yeniden birleştirmek amacıyla aralarında diyalog için çoklu forumlar sağlamıştır. Buna yeni hükümetin seçimlerini düzenlenmesi de dâhildir (Elmi, 2010).

2.7.9. Kenya'nın Eldoret Barış Süreci

Otieno yazılarında, IGAD üye ülkeleri arasındaki rekabetin Somali krizinin çözülmesini zorlaştırdığını kabul etmiştir (Otieno, 2007). Bu nedenle IGAD, Cibuti ile Etiyopya arasındaki çözilememiş çatışmayı ve rekabeti ortadan kaldırmak için teknik bir komiteden oluşan yeni bir barış süreci başlatmıştır; bu sefer de barış sürecine liderlik etmek için Kenya belirlenmiştir.

Kenya, Ekim 2002'de Eldoret'te gerçekleştirilen büyük bir uzlaşma toplantısı (Ulusal Uzlaşma Konferansı) başlatmıştır. Bu, 24 hizip grubu tarafından imzalanan bir ateşkes anlaşmasını beraberinde getirmiş ve federal bir yapının kurulmasına karar verilmiştir. Bu, Arta konferansı tarafından kurulan üniter yönetim yapısının tamamen tersine çevrilmesi anlamına gelmektedir. Konferansın katılımcıları arasında TNG temsilcilerinin yanı sıra SRRC temsilcileri de yer almıştır. Barış sürecine iki yılı aşkın bir süredir çeşitli gruplardan 300 üçlü savaş ağası temsilci olarak katılmıştır. Bu durum, Geçiş Hükümeti'nin federal tüzüğünü oluşturan bir anlaşmanın imzalanmasına ve 275 üyeden oluşan bir ulusal meclisin açılmasına yol açmıştır. Bu parlamento, Ekim 2004'te Abdullahi Yusuf'u TFG'nin başkanı olarak seçmiştir.

Eldoret konferansı, Somali klanlarını dört büyük klana bölen ve diğer tüm klanları da kalan payda yoğunlaştıran “4.5” güç paylaşımı ilkesini benimsemiştir. Bu formül, 400 sandalyeyi dört büyük klana bölmüş; büyük klanlar 84, bütün azınlıklar ise 42 sandalye almıştır. Bu güç paylaşım sistemi, farklı yorumlara yol açmış; TNG ve SRRC destekçileri arasında acı bölünmelere neden olmuştur. Ancak geçiş parlamentosu, Teknik Komite'nin çok sayıda başvurusunun ardından aynı formül kullanılarak tekrar kurulmuştur (Otieno, 2007). Yeni parlamento yemin ettikten sonra, kurumları ve bunların rollerini, yükümlülüklerini ve sorumluluklarını belirleyen bir tüzüğü

onaylamıştır. İmzalanan bu tüzük hükümleri şunları içermektedir: i) yeni cumhurbaşkanının Ulusal Meclis tarafından seçilmesi, ii) milletvekillerinin geleneksel liderler tarafından siyasi liderlerle istişare edilerek seçilmesi, iii) ulusal meclisin eyaletlerden ve bölgesel yönetimlerden oluşması ve iv) parlamento süresinin 5 yıl olması. Bu parlamento bu gibi nedenlerle Puntland'ın eski başkanı Abdullahi Yusuf'u Ekim 2004'te yeni TFG başkanı olarak seçmiştir (Otieno, 2007).

Güvenliğin değişkenliği ve İslam Mahkemeleri Birliği'nin (İMB) ortaya çıkması nedeniyle TFG, Somali'ye taşınamamıştır. İMB, hem Orta hem de Güney Somali'de hüküm süren Hawiye klan üyeleri arasında oldukça popülerdi. Bu, TFG'nin bu bölgelerde herhangi bir ilerleme kaydetmesi için daha büyük bir zorluk olduğunu kanıtlamıştır. Cumhurbaşkanı Abdullahi Yusuf, bu muhalefet nedeniyle meşruiyetten yoksun kalmıştır. Ayrıca Mogadişu'ya taşınacak güçlü bir güvenlik gücünden de yoksun ve gücünü pekiştiremez halde olduğu da görülmektedir (Mulugeta, 2009).

TFG ve İMB arasındaki farklar o kadar derinleşmişti ki, İMB, TFG tüzüğünü kabul etmeyi reddetmiş, TFG ise İMB'yi terörist bir grup olarak görmüştür. Ancak iki grup da Arap Ligi tarafından düzenlenen başka bir diyaloga katılmıştır. Bu diyalogdan maalesef olumlu bir sonuç çıkmamıştır. İMB liderleri, Etiyopya'daki Ogaden bölgesi de dâhil olmak üzere Afrika'nın dört bir yanındaki Somalilileri kapsayan bir İslam devleti kurmak istemiştir (Mulugeta, 2009).

Kidist'in yazılarında İMB'nin, Hawiye klanının üyeleri arasında korumaya sahip oldukları için iş dünyası tarafından özel katkılarla finanse edilen kendi milislerine sahip olduğu belirtilmiştir (Kidist, 2008). Bu milis grubu insanlardan vergi toplamış ve İMB, Mogadişu'yu kontrol eden savaş ağalarına karşı savaşıp onları yenebildiği için çok güçlenmiştir. Ağustos 2006'da İMB, Baladwen gibi şehirlerin yanı sıra Orta ve Güney Somali'deki Hobyu gibi limanları da ele geçirmeyi başarmıştır (Kidist, 2008).

İslam Mahkemeleri Birliği (İMB), 2006'da Somali'nin güney bölgelerinin kontrolünü ele geçirerek Şeriat kurallarını uygulamaya başlamıştır. ABD, Afrika Birliği ve Etiyopya ordusu tarafından desteklenen TFG kuvvetleri ile İMB arasında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. 18 Ocak 2007'de TFG kuvvetleri Mogadişu'yu ele geçirerek 1991'den beri ilk kez Somali'nin güney bölgelerinde kontrol sağlamıştır. Bu arada Etiyopya kuvvetleri de çeşitli yerleşim birimlerini işgal etmiştir (Samatar, 2007).

IMB'nin, 2007'deki yenilgisinde sonra parçalanmış ve ortaya çıkan örgütlerden birisi, TFG'ye karşı isyan başlatan Al shabaab olmuştur Al shabaab, 2007-2008 yıllarında Orta ve Güney Somali'nin birçok ilçesini ele geçirmiştir. Çatışmalar sonucunda Etiyopya birlikleri geri çekilmiş, yetersiz eğitim ve teçhizata sahip Afrika Birliği barış gücü unsurları bölgede kalmıştır.

9 Haziran 2008'de Cibuti'de yapılan barış görüşmelerinde TFG ile ılımlı İslamcı isyancı grup Somali Kurtuluş İttifakı (Alliance for the Reliberation of Somalia - ARS) anlaşmaya varmıştır. Anlaşma sonrası TFG, IMB, ARS ve diğer bazı örgütlerle ittifak oluşturulmuştur. İttifakın dışında kalan Al shabaab, 2009 ortalarından itibaren kendi içinde çatışmaya başlamıştır (BBC, 2009). 2008'deki Cibuti anlaşması ile güç paylaşımı üzerinde genel bir uzlaş sağlanmış, geçiş parlamentosunun üye sayısı 275 artırılmış, bunlardan 200 üyelik kontenjanı ARS'ye verilmiş, 75 üyelik kontenjanı ise ARS dışındaki radikal gruplara ve sivil toplum temsilcilerine tahsis edilmiştir. Daha sonra ulusal birlik hükümeti kurularak Sharif Ahmed başkanlığa seçilmiştir (Bradbury, 2009). Somali'de 12 Kasım 2010'da yeni bir koalisyon hükümeti kurulmuştur (ABC, 2010). Yeni hükümet, yeni bir anayasa yapılması için çalışmalara başlamış, yönetim reformları yapılmasını ve yolsuzlukla mücadeleyi gündemine almıştır. Bu arada Afrika Birliği askerleri yardımıyla Ağustos 2011'de başkent Mogadişu'da kısmen kontrol sağlanmıştır (Van Schie, 2011).

En son 23 Şubat 2012'de Londra Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferansta Somali sahipliği ile uluslararası yardımların koordinasyonu ve artırılması ana temalar olarak öne çıkmıştır. Bu konferansta geçmiştekilerin aksine Somali'ye özgün yerel yaklaşımlara ağırlık verilmiş ve Al shabaab örgütü hariç Somali içindeki ve dışındaki tüm aktörler davet edilmiştir. Konferansta TFG'nin 2012 Ağustos ayında görev süresinin dolacağı, o zamana kadar yeni parlamento seçimleri yapılması ve yeni anayasanın yasalaşması gerektiği, yeni başkan seçilmesi ve yeni bir kabine oluşturulması gerektiği kararlaştırılmıştır.

Somali'de TFG'nin görev süresi 20 Ağustos 2012'de tamamlanarak Somali Federal Meclisi göreve gelmiş, Devlet Başkanı seçilmiş ve Somali Federal Hükümeti kurulmuştur. Bu, iç savaş süresince kurulan ilk kalıcı hükümet olmuştur (ALLAFRİCA, 2012). Son olarak, 2012 senesinin Ağustos ayı itibarıyla, bu sözümona anayasal oluşum

kapsamında yer alan beş Somali klanını temsil eden 825 üye tarafından Mogadişu'da bir Federal Anayasa kabul edilmiştir. 20 Ağustos 2012 tarihinde, tüm etkisiz geçici hükümetlerden sonra, yeni hükümet ve parlamento yemin etmiş ve bu da Somali'nin yeniden canlanmasına yönelik bir dönüm noktası teşkil etmiştir.

Şu an itibariyle Somali, geçtiğimiz onlarca yıldan sonra daha fazla meşruiyet sahibi görülmekte ve bu durum Somali'de yaşayan vatandaşlar için yuvalarını yeniden inşa etmek, kalıcı bir barış ve istikrar sağlamak, devlet yönetimini ülkenin tüm bölümlerine genişletmek için benzersiz fırsatlar sunmaktadır. Yeni hükümetin görevi; güveni artırmak, politik uzlaşmayı sağlamak ve federal bir yönetim sistemi ve referandum ile desteklenen sürekli ve sağlam bir anayasa oluşturmaktır.

Geçiş döneminin ardından, 1969 yılından beri Somali'de ilk kez 2012 yılında seçimler gerçekleştirilmiştir. Hasan Mahmud'un kazandığı seçimler, ülkede yıllar sonra ilk kez kalıcı bir hükümetin kurulabileceği yönündeki umutları arttırmıştır. 2013 yılında 22 yıl aradan sonra ABD, Somali Hükümeti'ni tanımıştır. 2014 yılında El-Şebab lideri Ahmed Abdi Godane, ABD'nin hava saldırısında öldürülürken, yerine Ahmed Umar geçmiştir. Daha önce ertelenmesine rağmen, 2017 yılında Somali'de yeniden seçimler yapılmış; ülkenin yeni lideri ve çekişmeli seçimin galibi eski başbakan Mohamed Farmajo olmuştur (Williams, 2011, s. 6).

Ayrıca 2017 yılında, 1993'te ülkeden çekilen ABD'nin, 24 yıl sonra ilk kez Somali'de birliklerini konuşlandırıdığı ve personel sayısını 500'ün üzerine çıkararak ülkedeki hava saldırılarını yoğunlaştırdığı görülmüştür. Öyle ki, ülkede iç savaşın ardından kurulan geçiş hükümetine karşı savaşılmaya başlayan terör örgütü Al-Shabaab, ülkenin orta ve güney bölgelerinde halen çok sayıda bölgeyi kontrolünde tutmaktadır.

İç savaşın ardından yıllardır terörle mücadele eden ve devletleşme sürecini tamamlamaya çalışan Somali'de, 1,5 yıl süren seçim krizinden dolayı siyasi tansiyon yükselmiştir. Ancak 2022 yılında gerçekleşen seçimlerin sonucunda ülkenin yeni lideri ve çekişmeli seçimin galibi eski Cumhurbaşkanı Hasan Mohamud olmuş ve ülke tarihinde cumhurbaşkanlığı koltuğuna ikinci sefer oturan ilk cumhurbaşkanı olmuştur. Gelinek noktada, Al-shabaab'ın bölgesel ve küresel düzeyde yol açtığı tehdit konuşulmakta; uluslararası destekle ayakta duran hükümet yapısının ve demokratik

sistemin ise güçlü ve kendi kendine ayakta durabilen bir devlet yapısına dönüşüp dönüşemeyeceği sorgulanmaktadır (BBC, 2022).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUZEY SOMALİ’NİN BARİŞ İNŞA SÜRECİ 1990-1993

“Bugün iki Somali Bölge Yönetimi var. Somali’nin kuzey bölgesi barışçıl ve gelişmekte olan demokratik bir yönetim; Somali’nin güneyi ise eski, zayıf ve yerel meşruiyetten yoksundur” (Jhazbhay, 2008, s. 61).

1991 yılında Somali’deki iç çatışmalar sonrasında diktatör Siad Barre’nin devrilmesiyle savaş ağaları ve onların milisleri Somali’nin güneyini kendi kişisel beylikleri haline getirmişlerdir (Farah, Hussein ve Lind, 2002; Terliden, 2004; Woodward, 2004). O zamandan beri, Somali en küçük merkezi yönetimi bile elinde tutamamıştır – “başarısız devletler sıralamasında en alt sıralarda yerini almıştır.” (Menkhaus, 2004, s. 16). Yıllar boyunca, dışarıdan gelenlerin yukarıdan aşağıya istikrarlı devlet yapıları inşa etmeye çalıştığı bir dizi barış ve uzlaşma çabası yürütülmüş, ancak bunların hiçbiri kalıcı başarı sağlayamamıştır (Kaplan, 2008, ss. 146-147).

Buna karşılık, Kuzey Somali, “Afrika’nın geri kalanına ve uluslararası topluluklara ders verebilecek nitelikte bir Afrika Rönesansı, dayanıklılık ve yeniden yapılanmanın ilham verici hikâyesi” olarak anılmaktadır (Jhazbhay, 2008, s.61). Her zaman sorunsuz olmasa da, 1991 yılında bağımsızlık ilan eden Somali’nin kuzey bölgeleri, dışarıdan çok az yardımla kendi başına, aşağıdan yukarıya işleyen bir yönetim kurmayı başarmıştır. Gerçekten de, geleneksel Somali yönetim biçimlerinin dahil edilmesi ve geleneksel barış inşa yöntemlerinin kullanılması, Afrika Boynuzu’nun tamamında henüz uluslararası toplum tarafından tanınmayan en demokratik ve istikrarlı siyasi sistemlerden birinin yaratılmasına yardımcı olmuştur (Kaplan, 2008).

Ocak 1991 tarihinded e Barre’nin devrilmesiyle sona eren iç savaş, güney için devlet çöküşünün ve sefaletin başlangıcını getirirken, kuzey için umut vaat etmiştir (Elmia & Barise, 2006; Kaplan, 2008; Richards, 2008).

Kuzey Somali'deki barış inşa girişimlerindeki çabalar, Muhammed Siad Barre rejiminin 1991 yılında devrilmesiyle başlamamış; 1988-1990 yılları arasında uzun bir mücadele dönemi yaşanmıştır. Bu da Kuzey Somali bölgesindeki barış ve istikrarın restorasyonunu kolaylaştırdı. Bu süreç aynı zamanda bölgedeki durumun çok kritik ve yıkıcı olduğu bir dönemde geleneksel otoriteleri ve siyasi aktörleri bir araya getirmeye de teşvik etmiştir (Barawani, 2017).

3.1. Burao Barış Konferansı (27 Nisan - 4 Haziran 1991)

Burao şehrinde düzenlenen konferans tarihte önemli bir yeri kapsamaktadır. Michael Walls'in tanımladığı gibi, “önceki toplantılardan daha büyük bir organizyon” olan bu konferans Shirweynaha Walaalaynta Beelaha Waqooyi (Kuzey Klanlar Büyük Kardeşlik Konferansı) olarak adlandırılmaktadır. Konferansın ilk kısmı, tüm kuzey klan ailelerini temsil eden yaşlılar tarafından kontrol edilmiştir (Walls, 2011). Bir hafta sonra klanın büyükleri, yaşlılar altı kararda anlaşmışlardır: Bunlardan ilki, Kuzey Somali'nin Somali'den ayrılma tarihinin ilan edilmesi olmuştur. Bazı yazarlar, bu ayrılığın Somali Diktatörü Muhammed Siad Barre'yi deviren isyancı SNM'nin ana politikası olmadığını ve diğer birçok elitin de buna karşı olduğunu savunmuşlardır. 18 Mayıs 1991 tarihindeki, ikinci ulusal toplantıda, SNM Merkez Komitesi, Kuzey Bölgeleri'ndeki başlıca klanları temsil eden büyüklerin desteğiyle Kuzey Somali Cumhuriyeti'nin restorasyonunu ilan etmiştir. Bu bölge kabaca eski İngiliz sömürge alanını kapsamaktadır (APD, 2007, s. 44).

Anlaşmaya varılan bir ateşkes ve Kuzey Bölgeleri'ndeki klanlar arasında kurulan bir güven platformuyla Burao şehrinde, öncelikle Kuzey Bölgeleri genelinde yönetim kurmayı amaçlayan bir konferans toplanmıştır. Shirweynaha Walaalaynta Beelaha Waqooyiga (Kuzey Klanlarının Büyük Kardeşlik Konferansı) olarak bilinen Burao Konferansı, 27 Nisan- 4 Haziran tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Burao, Kuzey Bölgelerinin merkezindeki konumu nedeniyle seçilmiştir (Duale, 2007a).

Berbera toplantısında bir gündem hazırlamak, uygun mekanları belirlemek ve konferans için finansman sağlamak üzere bir hazırlık komitesi oluşturulmuştur (Duale, 2007a). Bu toplantı, barış sürecinin konsolidasyonunu, hükümetin atanmasını ana başlıklarıyla konferansın hedefleri olarak belirlemiştir. Her klan ayrıca Berbera toplantısında bulunandan daha büyük bir delegasyon sağlamayı da kabul etmiştir.

Politikacılar, diaspora, iş adamları, şairler, kadınlar, din adamları ve geleneksel yaşlılar (Garaadlar, Sultanlar, Ugaas ve ünvansız diğer saygın yaşlılar) dahil olmak üzere tüm kuzey klanlarının temsilcileri, resmi işlemlere katılan aday delegelerle birlikte toplantıya katılmıştır (Duale, 2007a). Konferans iki bölümden oluşmuştur: Kuzey Bölgelerindeki tüm büyük klanları temsil eden ihtiyarlar toplantısı ve SNM Merkez Komitesinin toplantısı (Duale, 2007b; Kaahin, 2007b). Merkez Komite toplantısı için seçilen mekân, sömürge döneminden beri devlet dairelerinin bulunduğu Burao'nun Sha'ab bölgesindeki önceki Somali hükümeti tarafından inşa edilen bir salon olmuştur (Kaahin, 2007b). Bina savaş sırasında çatısında olmuş, ciddi şekilde hasar görmüştür. Bu nedenle toplantı başlamadan önce tadilat gerçekleştirilmiştir. İhtiyarlar toplantısı, Merkez Komite salonuna yakın bir ağacın altında yapılmıştır.

3.1.1. Yaşlılar Buluşması (27 Nisan - 5 Mayıs 1991)

Yaşlılar toplantısı 27 Nisan'da başlamıştır. Toplantı, SNM'nin Baligubadle'deki Altıncı Kongresinde oluşturulan Ishakh Guurti'nin başkanlık komitesi (shirguddoon) tarafından organize edilmiştir. Her alt klan, geleneksel klan formüllerine göre temsilciler göndermiştir. Dhulbahante, Warsangeli ve Samaroon'un her birinin on temsilcisi bulunmaktadır. Ishakh, SNM tarafından görevlendirilen Guurti tarafından temsil edilmiş ve Ishakh heyetinde hafif bir çoğunluk sağlamıştır. O dönemde SNM ile ittifakı olan Esa, SNM yapısı içerisinde temsil edilmiştir. Toplantıya Ishakh/SNM Guurti Başkanı Sheekh Ibrahim Madar başkanlık ederken Guurti sekreterliği gündemi hazırlayıp tutanakları kaydetmiştir (Duale, 2007a; Habane Dheere, 2007). İhtiyarlar toplantısı bazı kritik konuları ele almıştır: i) kalıcı bir barışı sağlama ihtiyacı; ii) yağmalanan evler ve araçlar gibi fiziksel varlıkların iadesi için bir sistem üzerinde anlaşmaya varmak ve iii) gelecekte Kuzey Bölgelerinin yönetilebileceği uygun bir sistem belirlemek (Shukri Hariir, 2008).

Diiriye'ye (1991) göre, yaşlılar Kuzey Bölgeleri'nin güneyle birleşmesinden ne gibi bir avantaj elde ettiğini tartışmışlar ve sadece bunun çok sayıda can kaybına ve ana şehirlerinin yıkımına yol açtığı sonucuna varmışlardır. Ancak, yaşananların herhangi bir klana veya alt klan grubuna atfedilemeyeceği konusunda da anlaşmaya varmışlardır.

Yaşlılar, özellikle Kuzey Bölgelerindeki klanlar arasında paylaşılan tarihi ilişkilerin ve geleneksel değerlerin varlığına odaklanmışlar ve önceki çatışma ve barış

süreçlerini, geçmişte zorlukları çözmek için kullanılmış oldukları sistemleri tartışmışlardır; Somali'yi oluşturmak için Güney ve Doğu Somali topraklarıyla birleşmek, geleneksel çatışma çözüm mekanizmasını baltalamak anlamına geleceği sonucuna ulaşmışlardır (Duale, 2007a). Bu müzakereler, Britanya Kuzey Somali Protektorası'nın bağımsızlık öncesi sınırlarına dayanan ayrı bir idarenin kurulması lehindeki güçlü popüler hissi yansıtmıştır (Aw Ali Farah, 2007a; Duale, 2007b; Siilaanyo, 2007a). Nihayetinde, tavsiye olarak Merkez Komitesine sunulmak üzere aşağıdaki yedi karar üzerinde uzlaşmaya varmışlardır (Elders'-Meeting, 1991);

1. Kuzey'in Güney'den ayrı yönetileceği;
2. Şeriat kanunlarının kabul edileceği;
3. Kuzey'in güvenliğinin sağlanacağı;
4. Kuzey'de bir an önce hükümetin kurulması gerekliliği;
5. Yerel ve ulusal hükümet pozisyonlarının ve ulusal seçim bölgelerinin kuzeyli kabileler arasında adil bir şekilde dağıtılmasını;
6. Sanaag'da barış inşasının özel bir komite tarafından yürütüleceği;
7. SNM gazilerinin iş bulmada önceliği.

Yaşlıların altı nokta üzerinde anlaşmalarından sonra, on-yedi yaşlıdan oluşan seçilmiş bir grup ve başkan, tüm Kuzey klanları adına kararı imzalamıştır. İmzalanan karar daha sonra, kamuoyuna duyurabilmek için onaylanmak üzere Merkez Komitesine sunulmuştur.

3.1.2. SNM Merkez Komitesi Toplantısı (5 Mayıs - 4 Haziran 1991)

Yaşlılar toplantısı sona erdiğinde Merkez Komite, Baligubadle kongresinde başkan seçilen İbrahim Maigag Samatar'ın başkanlığında kendi toplantısına başlamıştır. İhtiyarlar toplantısında alınan kararlar okunmuş ve bunun üzerine tartışmalar yapılmıştır (Jamaac, 2007). Komite her bir kararı ayrı ayrı ele almamış; kararlar bir paket olarak ele alınmış, ancak en önemlisi Kuzey Somali'nin Güney'den bağımsız olduğunu ilan eden karar olmuştur. Tam bağımsızlık hiçbir zaman SNM politikası olmamış, SNM liderliğinin çoğunluğu (özellikle Abdirahman 'Tuur' dâhil) bunu desteklememiştir. Muhtemelen bu mesele Somali devleti içinde bir tür merkezi olmayan özerklik tercihindən kaynaklanmaktadır (Ali, 2007; Duale, 2007b; Siilaanyo, 2007a). Ayrıca ekonomisinin uluslararası arenada reddedilmesi karşısında ayakta kalamayacak kadar

zayıf olduğuna da karar verilmiştir (Drysdale, 1994, ss. 139-140). Bununla birlikte, Güney ile birliğin terk edilmesi düşüncesi, Kuzey bölgelerdeki birçok insan arasında oldukça yaygın ve popüler olduğu gözlenmiştir (Aw Ali Farah, 2007a; Duale, 2007b; Siilaanyo, 2007a).

Yaşlıların toplantısı devam ederken, Kuzey Somali'nin her yerinden birçok silahlı milis ve sivil de dâhil olmak üzere, mekânın dışında toplanmıştır. Toplantıda bağımsızlık talep edilmiştir ancak konu üzerindeki hassaslık, Ali Mehdi'nin 31 Ocak'ta Mogadişu merkezli bir hükümetin "...Zeyla'dan Ras Kamboni'ye kadar tüm Somali'yi" kapsayacak şekilde ilan edilmesiyle zaten körüklenmiştir (Siilaanyo, 2007a). Bu deklarasyon, SNM'ye danışılmadan ve güneydeki Birleşik Somali Kongresi'ndeki (USC) en yakın müttefik General Mohamed Farah Hassan Aydiid'e doğrudan meydan okumayla yapılmıştır (Drysdale, 1994, s. 140).

15 Mayıs'ta yaygara doruk noktasına ulaşmış; Merkez Komite toplantısı devam ederken, Radyo Mogadişu, SNM Dışişleri Bakanı Süleyman Gaal açıkça reddetmesine rağmen, SNM liderlerinin Kahire'deki bir toplantıya katılmayı kabul ettiklerini duyurmuştur. Mogadişu'dan tek taraflılık yönetime dönüş hayali belirmiş ve kuzeyin tepkisi yüksek sesle dile getirilmiştir. Burao'daki ruh hali genel olarak kutlama halinde olsa da, bağımsızlık desteğine kalabalıktaki birçok milisten gizli bir şiddet tehdidi de eşlik etmiştir (Duale, 2007b; Siilaanyo, 2007a). Olayda, Ali Mehdi'nin Mogadişu'daki tek taraflılığına ve Burao toplantı salonunun dışındaki duygulara direnmenin imkansız olduğu ortaya çıkmıştır. Merkez Komitesi'nin endişesi kararın kendisine yönelmesi olmuştur. Kuzey'in Güney'den ayrı hareket edeceği ifadesinin ardındaki niyet açık olsa da, yaşlılar toplantısının benimsediği ifade açık olmamış; Kuzey Somali'nin egemen bir ulus olacağını açıkça belirtilmemiştir. Bu nedenle Komite, Kuzey Somali'nin ülkenin Britanya'dan bağımsızlığını kazandığı 26 Haziran 1960'ta sahip olduğu yasal statüye geri döneceğini belirtmek için ifadeyi değiştirmiştir (Duale, 2007b). Son olarak, Komite, yeni hükümetin kurulmasıyla mevcut pozisyonları doldurulurken SNM mücahitlerinin tercih edileceğini belirten yedinci bir karar eklemiştir (Duale, 2007b). Amaç, bunu terhis sürecini kolaylaştırmak ve SNM'nin askeri başarısına katkıda bulunanların hizmetlerini ödüllendirmek için bir araç olarak kullanma düşüncesi olmuştur. Olayda, Kuzey Somali polisinin ilk grubu terhis edilmiş milisler arasından

oluşturulmuş ve uluslararası STK'lar ve BM kurumları da güvenlik personeli olarak birkaçını işe almıştır (Duale, 2007a).

Yaşlılar Toplantısı tarafından öne sürülen ve SNM Merkez Komitesi tarafından onaylanan kararlar şunlar olmaktadır (Duale, 2007b):

1. Kuzey bölgeleri 26 Haziran 1960'ta düzenlenen yasal statüye geri dönecek;
2. Şeriat kanunları kabul edilecek;
3. Kuzey bölgelerinin güvenliği sağlanacak;
4. Bir an önce Kuzey hükümeti kurulacak;
5. Hükümet pozisyonları ve evleri tüm kuzey klanlarına eşit olarak dağıtacak;
6. Sanaag'da barış müzakerelerini kolaylaştırmak için özel bir komitenin atanacak.
7. SNM mücahitlerine hükümet pozisyonları için işe alımda öncelik verilecek.

Böylece yaşlılar komitesi kararı Somali ulusal hareketinin merkez komitesi tarafından revize edilerek kabul edilmiştir.

Mevcut 79 Komite üyesi değiştirilmiş ve karar paketi onaylanmıştır. Drysdale'e göre, 'Tuur' daha sonra 16 Mayıs Perşembe günü Ali Mehdi'ye bir mesaj göndererek iki gün sonra bağımsızlık ilan etme niyeti konusunda kendisini uyarmıştır (Drysdale, 1994, s.140). 18 Mayıs 1991'de Merkez Komitesi büyük bir toplantı için geniş bir alan hazırlamıştır. Her iki konferans toplantısının delegeleri de dahil olmak üzere Burao konferansındaki tüm katılımcılar: garaadlar, suldaanlar, Guurti üyeleri ve Merkez Komitesinin kendisi, SNM milisleri ve memurları, diaspora üyeleri, iş adamları ve diğerleri bir araya gelmiştir. Yakın çevrede binlercesi bağımsızlık ilanını sabırsızlıkla beklemiştir. Zamanı geldiğinde, SNM Başkanı Abdirahman Ahmed Ali 'Tuur' kalabalığın önüne çıkmış ve Merkez Komitesi tarafından kabul edilen yedi kararı okumuştur. Kararlardan ilki, yani Kuzey Somali'nin egemenliğinin yeniden tesis edildiğini teyit eden karar, büyük bir tezahüratla karşılanmış, ardından konuşmalar bittikten sonra şenlik havası akşama kadar devam etmiştir (Kaahin, 2007a).

Toplantının geri kalanında gündem, çalkantılı bir dönemde ülkenin karşı karşıya olduğu zorluklara odaklanması olmuştur. Delegeler, Siad Barre rejimi ile savaşın tarihini ve sonrasını ve toplantı sona ermeden önce alınması gereken kararları tartışmıştır. Diğer konuların yanı sıra, bağımsızlık ilanının arkasındaki bağlamı ve

mantığı oluşturmaya da hevesli davranmışlardır. Sonuç olarak, çevirisi aşağıdaki gibi olan kısa bir açıklama yapmışlardır (SNM-Central-Committee, 1991a):

- 1960 yılına kadar, yani sömürge yönetiminden bağımsızlık kazanana kadar, İngiliz Kuzey Somali ve İtalyan Somali Vesayet makamları farklı varlıklar olmuş, ancak yakın tarihler yaşamışlardır;
- İki bölgenin birleşmesini resmileştiren Anayasa hiçbir zaman yasal olarak onaylanmamıştır;
- Kuzey Bölgeleri halkı 1961'de yapılan bir referandumda bu birleştirici Anayasa'yı açıkça reddetmiştir;
- Eski İtalyan Vesayetiyle birleşmeyi takip eden dönemde, Kuzey Bölgeleri halkı kasıtlı olarak adaletsizliğe, yıkıma ve cinayetlere maruz kalmıştır.

3.2. Şeyh Barış Konferansı (Tevfiiq -23 Ekim - 8 Kasım 1992)

Tüm kuzey klanları davet edildiği Sheekh'teki konferans, “en iyi karar” anlamına gelen Tawfiiq olarak adlandırılmış ve Esa Musa ile Habar Yoonis arasında toplantıda kabul edilen ateşkes üzerine barış inşa edilmesi amaçlanmıştır. Konferansın ulusal bir konsensus oluşturmadaki başarısı, klanlar arası katılımdan kaynaklanmıştır. Ancak, son bir engel kalmıştır. Belirtildiği gibi, Esa Musa katılım şartlarını zaten kabul etmişti, ancak toplantı başlamak üzereyken Habar Yoonisler gelmeyeceklerini belirtmişlerdir. Korkularını yatıştırmak amacıyla, Ekim ortasında Habar Yoonis üyelerinden oluşan bir grup Oodweyne'e gitmiştir. Beş günlük müzakereden sonra, görünüşe göre çabaları başarısız olmuş, bir Habar Je'lo heyeti kendi başlarına bir son dakika müdahalesini denemeyi teklif ettiğinde, Sheekh'e giden nakliye araçlarına binmişlerdir. İlk delegasyon ayrılmayı bir gün ertelediğinde Habar Je'lo girişimi meyve vermiştir: Habar Yooniler, Habar Je'lo'nun katılma çağrısına cevap verip konferansta tam rol almayı kabul etmişlerdir. (APD, 2008, s. 92). Berbera ve Burao toplantılarında, Samarun oldukça önemli örgütsel bir rol üstlenmiştir. Samarun tarafından üstlenilen bu rol arabuluculukla başlamış ve çözümü kolaylaştırdığı ölçüde genişlemiştir. Yine de Sheekh şehrinde, Dhulbahante çok daha belirgin bir rol üstlenmiş ve Garaad Abdiqani, sahada Mohamed Ali Shire tarafından temsil edilen Laas 'Anood'dan aktif bir ilgi görmüştür (Garaadka, 2007b; Saleebaan Afqarshe, 2007b).

Tawfiiq konferansı, hem Berbera ihtilafındaki kahramanların endişelerini hem de gelecekteki ihtilafların yönetimi ve çözümü için daha genelleştirilebilir ilkeleri ele alan sonuçlara ulaşmıştır. Bir dizi klan sınır anlaşmazlığı üzerinde dahi anlaşmaya varmış, genelde ise yaklaşık 19 ilkeye ulaşılmıştır. Sheekh davasında kararın önemi, gelecekteki müzakere ve eylem biçimleri hakkında genel olarak uygulanabilir bir temel olarak benimsenmiştir. Bu da, her klanın kendi bölgesini yönetme kapasitesine dair bulunduğu topraklarda istikrarı sağlamaktan sorumlu olması gerektiği yönünde ek bir ilkenin kabul edilmesine de yol açmıştır (Habane Dheere, 2007, ss. 80-89). Etkili bir şekilde, aşağıdan yukarıya, bir âdemi merkeziyetçilik örneği olan süreçte ani ve yerel çatışmayla ilgili olarak da aşağıdaki kararlar kabul edilmiştir (WSP-International, 2005, s. 62).

1. Savaş sırasında alınan ve savaş sırasında zarar görmeyen araçlar, binalar ve diğer sabit kıymetler sahiplerine iade edilecektir;
2. Milisler kendi aşiret bölgelerine dönecek ve belirlenmiş askeri alanlarda kalacaktır;
3. Tüm yollar silahlı milislerden temizlenecek ve özellikle Burao ile Berbera arasındaki yol trafiğe açılacaktır.
4. Savaş esirleri değiş tokuş edilecektir.

Bu anlaşma, kırılğan bir barış yaratmak için yeterliyken bunu pekiştirmek için daha geniş tabanlı bir konferansın gerekli olduğu da açık bir şekilde belli olmuştur. Ayrıca, SNM Anayasası, yönetimin sivil ellere devredilmesinden önce iki yıllık bir dönemini belirlemiş ve bu süre Burao konferansının Abdirahman 'Tuur'u Başkan olarak seçtiği tarihten iki yıl sonra, Mayıs 1993'te sona ereceği belirtilmiştir (Siilaanyo, 2007, s. 124).

Teknik olarak, sivil yönetime geçiş süreciyle ilgili kararlar, her yıl iki kez toplanması gereken SNM Merkez Komitesi tarafından alınmıştır. Bununla birlikte, iktidara geldikten sonra 'Tuur' toplantı düzenlemeye çok az ilgi göstermiş ve sonucunda, kendisini Komite'nin birçok üyesiyle çatışma içinde bulmuştur. Diğer yandan Komite Başkanı İbrahim Maigag Samatar, bunu yapmamış, Ne zaman bir toplantı düzenleme girişiminde bulunsa yeterli çoğunluğu elde etmiştir (Aw Ali Farah, 2007, s. 255).

Bu tür açmazlarla karşı karşıya kalan Tuur ve İbrahim Maigag, Kasım ayı başlarında önde gelen büyüklerle bir araya gelmiş ve onlardan hükümet ile muhalefet arasında arabuluculuk rolü üstlenmeleri istenmiştir (Duale, 2007, s. 57-63). Bu değişikliğin önemli tarafı Merkez Komitesi Başkanlarının, ilerleme yolunda arabuluculuk yapma ve bir karara varma yetkisini yaşlılara teklif etmesi, meşruiyet kanallarının ulusal Guurti'ye devredildiği anlamına gelmiştir. Bu durum Merkez Komitesi tarafından daha önce onaylanmış ve söz konusu değişimin, sonraki aylarda gelişecek olan olaylarda kendini göstereceği daha sonrasında anlaşılmıştır (Duale, 2007, s. 79-84).

Sheekh konferansında kadınlar, konferans için fon toplama, lojistik destek sağlama gibi önemli roller üstlenmişler ancak buna rağmen bu rolleri sıklıkla göz ardı edilmiştir. Oysa kadınlara barış sürecinde daha resmi rollerin verilmesi konusunda da bir miktar baskı bulunmaktaydı. Örneğin, Shukri Harir Ismail, 1992 yılında dâhil olduğu bir grubun, protestolar ve toplantılara katılan delegelerin kadınlar için önemli olduğunu düşündükleri konularda farkındalık yaratma çabalarını içeren koordineli faaliyetlerine özellikle dikkat çekmektedir (APD, 2008, s. 146). Kadınların hali hazırda oynadıkları rolün daha açık bir şekilde kabul edilmesi ve taleplerinin - su temininden bir polis kuvvetinin oluşturulmasına, UNOSOM kuvvetlerinin Kuzey Somali'de önerilen bölgeye konuşlandırmaya karşı muhalefetine kadar - belirli konulardaki pozisyonlara kadar uzandığı; bunların karşılanması gerektiği belirtilmiştir. Şeyh toplantısında, grubunun toplantı mekânına girişinin reddedildiği örnek üzerinden hareket etmektedir. Dışarda kalan grup için mikrofon ve hoparlör satın alınmış; mekânın içine yerleştirilen mikrofonlar, dışarıdaki hoparlörlere bağlanmıştır. Böylece grubun davaları yakından takip etmeleri mümkün hale gelmiştir. Öte yandan bu grup, toplantı salonunun dışında durmalarına rağmen, önemli sorunlar halledilene kadar delegelerin ayrılmasını önlemek için ellerinden geleni yapacaklarını da açıkça belirtmişlerdir. Daha sonrasında ise kendi duruşlarını özetleyen bir mektup yazmış ve pankartlar hazırlamışlardır (APD, 2007, ss. 136-142). Buna göre;

- BM'ye UNOSOM güçlerinin Kuzey Somali'de konuşlandırılmasının reddedildiğini belirten yazılı bir bildirim gönderilmelidir;
- İşlevsel su retikülasyon sistemleri yeniden etkinleştirilmelidir.

- Üniforma dikecek ve yiyecek sağlayacak bir ulusal polis teşkilatı oluşturulmalıdır.

Konferansın başarılı bir şekilde sonuçlanmasıyla, odak noktaları üzerinde anlaşılan şartların uygulanması öncelik kazanmıştır. İlk öncelik Berbera ihtilafında mahkûmların değişimi olmuştur; Habar Yoonis'in diğer klan üyeleri tarafından gördüğü kötü muameleden memnun olmayan bir adam, Burao'ya geçişi sırasında Esa Musa tarafından tutulan mahkûmları kaçırmış ve süreç aksamıştır. Samarun arabuluculuk komitesinin değiş tokuş gerçekleşene kadar Burao'da kalmakta ısrar ettiği gergin bir duruştan sonra, Habar Yooniler olaya karışan kişiyi yatıştırmayı başarmışlar ve değişim tamamlanmıştır. Mübadelenin tamamlanmasıyla, komite daha sonra Hargeisa'ya taşınmış ve burada Sheekh'te yapılan anlaşmanın şartlarının uygulanması için çalışmaya devam etmiştir; 1992 yılının son haftaları boyunca devam eden bir süreç gerçekleşmiştir (Habane Dheere, 2007, ss. 166-178).

Şeyh konferansında mutabık kalınan belirli barışı inşa etme hedeflerine, gelecekteki ihtilafların çözümüne ilişkin ilkeler üzerinde tüm büyük kuzey klanlarının anlaşmasıyla ulaşılmıştır. Bu nedenle, Kuzey Somali genelinde meşruiyet kazanabilecek bir tür idari çerçevenin kurulması için bir temel oluşturmaya yönelik önemli bir ilerleme kaydedilmiştir.

Bununla birlikte, ulusal yönetim konusundaki kritik kararların çoğunun ucu açık bırakılmış ve bir sonraki konferansta bu duruma netleştirmeye duyulan ihtiyaç hâsıl olmuştur. Sonuç olarak; önceki dönemlerde arabuluculukta hayati ve başarılı bir rol oynayan Samarun klanı, kendi kasabaları Borama'da düzenlenecek büyük bir konferansa ev sahipliği yapmayı kabul etmiştir.

3.3. Borama Barış Konferansı (Ocak-Mayıs 1993).

Kuzey Somali'nin çatışma sonrası siyasetindeki belirleyici bir noktada bulunan bu konferans 1993 yılının Ocak-Mayıs ayları arasında Borama'da düzenlenmiştir. Shir beeled (topluluk konferansı) olarak nitelenen konferans da, Ulusal guurtileri oluşturan yaşlılar seçim kurulu, Abdulrahman Tuur'un SNM hükümetinden, 1969 askeri darbesinden önce Somali'nin son sivil başbakanı olan Egal'e, hükümetlerde barışçıl bir şekilde yetki devrini denetlemiştir (Bradbury, 2003, s. 450).

Borama konferansı sonrasında, geçici olmak üzere bir Barış Sözleşmesi ve bir de Ulusal Sözleşme meydana getirilmiştir. Barış Sözleşmesi, Kuzey Somali halkı için geleneklere ve ilkelere uygun davranış kuralları (veya Xeer, yazılı ve yazılı olmayan sözleşmeler, yasalar, anlaşmalar veya klanlar arasındaki sosyal kurallar) belirleyerek yasa ve düzenin temelini yeniden oluşturmuştur. İslam şartlarının ulusal bir anayasa kabul edilene kadar üç yıllık bir geçiş dönemi için hükümetin siyasi ve kurumsal yapılarını tanımlaması kararlaştırılmıştır (Bradbury, 2003).

3.3.1. Barış Sözleşmesi: Klan Uzlaşması

Sheekh konferansı, çatışma yönetimi ve çözümü için ilkeleri resmileştirmiş ve Borama'daki ilk öncelik, bu temel ilkeleri daha geniş bir çerçeveye oturtmak olmuştur. Bu çerçeve, konferansın ilk aşamasının etrafında döndüğü “Kuzey Somali Toplulukları Güvenlik ve Barış Sözleşmesi” (Axdiga Nabadgaladyada ee Beelaha Waqooyiga Soomaaliya) olarak resmileştirilmiştir. Barış Şartı'nın temel hükümleri şunlardır:

- Her topluluk kendi topraklarındaki haydutların eylemlerinden sorumlu olacak, her biri kanun ve düzeni denetlemek için bir güvenlik konseyi kuracak ve her biri tarafından nihayetinde ulusal bir gücün parçası olacak klan tabanlı bir polis gücü oluşturulacaktır;
- Her topluluk kendi milislerini dağıtacak, tüm milis silahları bundan böyle devlet malı olarak kabul edilecek ve silahlar artık kentsel alanlarda veya halka açık toplantılarda taşınmayacak;
- Mayın temizleme ve seferberlikten arındırma çabaları için uluslararası yardım aranacaktır;
- Her topluluk, Kuzey Somali dışından gelebilecek herhangi bir saldırıya direnmek için işbirliği yapacaktır.

Sonuç olarak, her klan bir diğerine saldırmamaya yemin etmiştir. (Kuzey Somali Toplulukları Güvenlik ve Barış Sözleşmesi; Bradbury, 1994) Klanlar bu görevi, kontrol ettikleri alanlardaki olayların sorumluluğunun yerine getirilmesini denetlemek için kurulacak bir Teftiş ve İzleme Komitesi ile üstlenmiştir.

3.3.2 Ulusal Şart: Bir Hükümet Sistemi

Hükümet sistemiyle ilgili olarak, birkaç grup kendi tercih ettikleri sistemi birleştirerek kendi taslak ulusal tüzüklerini sunmuş, çeşitli önerilerde bulunmuştur (Gulaid, 2007; Saleebaan Afqarshe, 2007b). Savaş sonrası bağlamda, Borama konferansının temsil ve güç paylaşımı konularını ele alma biçimi, yani “klanları ve onların liderliğini yönetim sisteminde kurumsallaştırma” oldukça önemli olmuştur. Ulusal Şart, artık bir beel (klan veya topluluk) hükümet sistemi olarak anılan şeyi kurmuştur (Bradbury vd., 2003, s. 460). “Batı biçiminde geleneksel özün dinamik melezi” olarak tanımlanan (APD, 2008) bu sistem; hükümet başkanı, başkan yardımcısı ve bakanlar kurulundan oluşan yürütme organı (Golaha Xukuumadda) ve bir de yasama meclisinden oluşmaktadır. Bu yapıda üst ihtiyarlar meclisi (Golaha Guurtida) ve temsilciler meclisi (Golaha Wakiillada) ve bağımsız yargıdan oluşan iki meclisli bir parlamento bulunmaktadır. Shir beeled’in sadece üç yıl süreyle yürürlükte kalması amaçlanmış olsa da, on yıl sürmüştür. Beel hükümet sistemi, akrabalığı Somali toplumunun örgütlenme ilkesi olarak kabul etmiştir. Özünde, hükümet, geleneği ve modernliği bütünsel bir yönetim çerçevesinde birleştirerek Kuzey Somali’deki ana klanlarını güç paylaşımı koalisyonu haline getirmiştir - yönetime veya katılımcı yönetime halkın katılımını teşvik etmek için zorlama olmadan demokrasinin özünü en iyi tanımlayabilecek bu çerçeve, Batılı bir çağrışım olarak tanımlanmıştır. Klan dengesini sağlamak için yürütmeye cumhurbaşkanlığı tarafından atamalar yapılmıştır. Parlamentonun üst ve alt meclislerinde, koltuklar orantılı olarak klanlara tahsis edilmiştir. Ancak, önemli bir dezavantaj olarak, babasoylu klan sistemi, kadınların temsilen siyasetten dışlandığı anlamına gelmiştir.

Boroma, barış konferansına ev sahipliği yapmak için seçilen bir Samarun Klanı şehridir. (Bradbury, 1994, s. 73), Şehrin, güvenlik ve barışın hala kırılgan olduğu Hargeisa, Berbera ve Burao’dan nispeten güvenli bir ortam sağladığı açık bir şekilde görülmektedir. Boroma barış sürecinin başarısı, belli ölçüye kadar müzakere sürecine uluslararası ilginin ve müdahalenin olmamasından kaynaklanmıştır. Ayrıca uluslararası toplum, barış konferansına herhangi bir mali destek de sağlamamıştır. Süreç mali ve maddi olarak yerel halk ve diaspora tarafından desteklenmiş, böylece konferansın sonucu için yeterli yerel destek de sağlanmıştır. Boroma sürecini yöneten vizyoner

liderler Muhammed Hacı İbrahim İgal ve Abdirahman Tuur olmuştur. Sürecin liderliği, çatışmanın azalması ve olumluya dönüştürülmesi için esas görülmüştür.

3.4. Kuzey Somali'deki Barış Süreci Analizi

Kuzey Somali Barış sürecinin analizi, Somali barış inşa sürecinin çözümü için bize dersler vermektedir. Kuzey Somali barış sürecini incelediğimizde, bu başarıda, geleneksel kabile büyükleriyle birlikte Somali Ulusal Hareketi liderlerinin oynamış olduğu rol, sürecin aşağıdan yukarıya doğası ve dış aktörlerin veya yabancıların eksikliği gibi bir dizi faktör bulunmaktadır.

3.4.1. İsakh Kabile Büyükleriyle Birlikte Somali Ulusal Hareketi Liderlerin Rolü

Somalili yaşlılar uzlaşma uygulayıcılarıdır, yetkilerini topluluklarının delegeleri niteliğinden, onlara karşı sorumlu olmaktan alırlar. Hacı Abdi Hüseyin Yusuf Somalili yaşlıların sahip olması beklenen nitelikleri ve barışı korumada oynadıkları rolü, Somalili saygın bir yaşlı bakış açısıyla tartışıyor (Bradbury & Healy, 2010, s.60).

“Kuzey Somali toplumu kendi geleneksel çatışma yönetimi mekanizmalarını yerinde tuttu. Bu değerler ve normlar bozulmadı. Sonuçta, halkımızı uzlaştırmamıza ve karşılıklı güven ve diyalog geliştirmemize izin verdiler”.

SNM Siad Barre'yi yendikten sonra, yaşlılar farklı klanlar arasındaki çatışmaları etkisiz hale getirmek için diğer klan yaşlılarıyla birlikte çalışmışlar ve Kuzey Somali'nin geleceğini ve daha önce Barre rejimini destekleyen diğer klan üyelerinin de nasıl dâhil edileceğini tartıştıkları çeşitli ulusal uzlaşma konferanslarında lider rol oynamışlardır. Bu sorunlar nihayetinde diyalog yoluyla çözülmüştür. Hacı Abdi Hüseyin Yusuf şunu belirtmiştir;

“İsyan sırasında, eğer SNM başarılı olursa, eski hükümeti destekleyen klanları barındırması gerektiğini savundum. Bu politika takip edilmiştir. Kuzeylilerin birliğini korudu, insanlar arasında güveni güçlendirdi ve klanlar arası çatışmayı etkisiz hale getirdi. Bu, tüm Kuzey Somali halkını temsil edebilecek merkezi bir hükümet ve Parlamento kurmamızı sağladı” (Bradbury & Healy, 2010, s. 61).

Somali Ulusal Hareketi ve Ishakh geleneksel liderlerin diğer klanlardan ziyade Siad Barre hükümetiyle savaştıklarına dair değişen bir algı bulunmaktadır. (Abdirahman

Aw Ali Farah, 2007a). Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, Muqdisho'daki rejime bağlı olanlar, bu yaklaşma politikasının uygulanıp uygulanmayacağından emin olmamışlardır. Bu gerçek, SNM'nin kendilerine karşı çıkanlarla düşmanlıkların sona erdirilmesi konusunda çabucak anlaşmaya varmadaki erken başarısında önemli bir faktördür. Gadabuursi ve Dhulbahante ile yürürlükte olan açık ikili ateşkes anlaşmaları ve 'Iise ve Warsangeli'den sonraki adım, bu anlaşmaları pekiştirmek ve bir idari kapasitenin yaratılmasına ilişkin toplu bir tartışmaya geçmektir. Siad Barre rejiminin yıkılmasından önce, SNM, kendisine yakın olmayan klanlarla bir yaklaşma politikası oluşturmuştu (APD, 2007a'da Saleebaan Afqarshe; Aw Ali Farah, 2007a; Kaahin, 2007b; Siilaanyo, 2007a).

Bu noktada, dikkate değer yorumcu John Drysdale'in (1994, s. 139) sözleriyle, "... intikam almak veya teşvik etmek, güneyde olduğu gibi, ölümcül savaşla sonuçlanacaktı. Bunun yerine, SNM geleneksel bir yaklaşıma dayandı, klan yaşlılarının becerilerini ... [kuzey klanları arasındaki] çatlakları iyileştirmeye [çabasıyla] çağırdı". Bu son derece ileri görüşlü politika, büyük ölçüde gayretle izlenmiş ve belki de barış ve istikrarın sağlanmasındaki en önemli faktörlerden biri olmuştur.

Somali hükümetinin çöküşü sonrasında doldurulması gereken bir güç boşluğunun varlığı söz konusudur- bu durum insanlar için yönetim değişikliğini şekillendirme ve etkileme fırsatı yaratmaktadır. Bu anlamda halk kendi gerçekliğini, arzularını, normlarını ve uygulamalarını inşa etme, ortak hedeflerini temsil edecek bir hükümet veya sistem yaratma şansına sahip olmaktadır. Kuzey Somali'de de hükümetin yıllar süren ihmalleri karşısında güçlü bir değişim arzusu oluşmuştur. 1988'deki vahşi katliamlar ile başlayan ve hükümetin düşmesiyle son bulan ihmaller, insanların savaştan ve çatışmadan bıktığı ve barışı arzuladığı döneme girmesine neden olmuştur - bu, halkların gerçekliğini ve bilgisini şekillendirmiş ve değişimi tetiklemiştir. Ayrıca, Kuzey Somali'yi çevreleyen çatışma "izin verilirse durumun nasıl kötüleşebileceğinin güçlü ve sürekli bir hatırlatıcısı" olarak hizmet etmektedir (Walls, 2011, s. 389).

İnsanlar hali hazırdaki savaşın zorluklarını deneyimlemekte; devam eden savaş, devam eden ıstırap anlamına gelmekte - parçalanmış aileler, Etiyopya'da mülteci olarak yaşıyor ve geçim kaynaklarının kaybı söz konusu olmaktadır. Bu anlamda, Kuzey Somali'de barış için meydana gelen değişim, insanların arzularının, ısrarlarının ve

fedakârlıklarının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. SNM'nin klan yaşlılarını kullanarak komşu klanları uzlaştırmaya, klanlar arasındaki çatışmalara barışçıl bir çözüm bulma arayışında intikam almaktan vazgeçmeye olan bağlılığı, halkların barış arzusunun tutumunun bir kanıtıdır (Drysdale, 1994, s. 139).

3.4.2. Barış Gücü Olarak Klan Büyükleri

Uzlaşma ve ikna gibi siyasi sanatlarda uzmanlık, cesaret, adil olma ve sosyal itibar gibi kişisel nitelikler nedeniyle seçilen klan yaşlıları, Somali toplumunda ölçülemez miktarda güç ve etkiye sahiptir (Ahmed & Green, 1999). Güçleri, klanlarının işlerini yönetmeleri için onlara devrettiği yetkiden kaynaklanır; klan içindeki anlaşmazlıkları çözmek, savaş ilan etmek ve barış yapmak dâhil olmak üzere diğer gruplarla kurdukları olumlu ilişkilerden gelir (Omaar, 1994, s. 234). En üst düzey klan, yaşlıları konseyi, geçici olarak toplanan Guurti'dir ve klanlar arasındaki farkı çözmek veya kriz zamanlarında onları birleştirmek için gerekli olan geleneksel bir klan yönetimi sistemidir. SNM altındaki Guurti, kurtuluş hareketi/geçici yönetim ile halk arasında bir arabulucu olarak hareket eden kalıcı bir kurum haline gelmiştir (Richards, 2008, s. 12).

Klan yaşlılarının geleneksel barışı sağlama çabalarıyla çatışmalar çözülmüş, topluluklar arasındaki gerilimi azalmış, klanlar arasındaki güven ve uyumlu ilişkiler yeniden tesis edilmiş ve farklı gruplar arasındaki olumlu etkileşimler artmıştır. Böylece hükümet kurma ve yeniden inşa süreci için gerekli olan barışçıl ve istikrarlı ortam sağlanmıştır. (Huliaras, 2002). Shir Beeleed barışın sağlanmasında merkezi bir rol oynamış; sadece uzlaşma amaçları için değil, aynı zamanda geniş çaplı halk katılımı yoluyla bu başarıya ulaşılmıştır. Bu rol aynı zamanda hükümetin gelecekteki biçimi hakkında da fikir birliğine varmak için hayati önem taşımaktadır (Hansen, 2006; Hansen ve Bradbury, 2007; Richards, 2008). Bu konferanslar sırasında klan büyükleri, Somali atasözü tarafından yönlendirilen geleneksel arabuluculuk yaklaşımlarını izlemişlerdir: “Bir çiti sökmek istiyorsanız, her seferinde bir dikenli çalı çıkarın”. Barış sürecinin sürdürülmesine yardımcı olacak müzakereler için gerekli olan güveni geliştirmeye odaklanan (Omaar, 1994, s. 235) yaşlı klan liderlerinin yumuşak gücü, temel olarak iyi kararlarına, deneyimlerine ve iletişim becerilerine yönelik geleneksel saygıya dayanmaktadır.

Yaşlılar, Kuzey Somali'de kabile liderler ve kültürel şahsiyetler olarak önemli bir rol oynamakta ve barış sürecinde etkili olmaktadır. Klanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için, Somali'nin çatışma çözme geleneklerine uygun olarak yaşlılardan yararlanılmıştır. Bu gelenek, devlet kurumlarının, toplumların ihtiyaç ve arzularının olmamasıyla güçlenmiştir. Geleneksel yapıların kullanımı, bağımsızlık sonrası Somali hükümetleri tarafından kullanılan Batı tarzı yönetişime kıyasla, Somali değerlerine ve normlarına geri dönüşü temsil etmektedir. Bu değişimle birlikte, geleneksel değerler, Kuzey Somali toplumunu barışı yeniden inşa etmek ve tanımlamak; toplumu bir araya getirmek için harekete geçirmiş; değişen tutumlara ve sosyal değişime dayalı yeni bir kimlik oluşturmuştur.

Bu dönemde, güç Somali hükümetten SNM'ye ve barışı sağlamak için yoğun çabalar sarf eden klan büyüklerine geçmiştir. Esas amaç, başta Ishaq ve Barre - Darood ve Dir'e sadık olan klanlar arasında barışı sağlamak olmuştur. Bu anlamda, iktidar sahiplerinin amaç ve vizyonları zamanla değişmiştir. Bu, barış sürecinin halkın normlarını takip edeceği, zamana bağlı olmayan, esneklik içeren büyük toplantıların habercisi olmuştur. Bu da sürece sahiplik ve meşruiyet kazandırmıştır.

Ayrıca, Kuzey Somali'de ihtilafları çözmek için kullanılan xeer, Somali kültürüne, İslami değer ve öğretilere dayanmaktadır. Bu durum İslami uzlaşma ve çözüm stratejilerinin Somali geleneklerinde özümsemişliğini göstermekte; barışı sağlamak için otomatik olarak uygulandıkları anlamına gelmektedir. Bunu, yaşlıların, bir ailenin veya klanın arazisinin veya hayvanlarının iadesi gibi anlaşmalara vardıklarında, farklı klanlar arasında barış görüşmeleri yaptıklarında ve uzlaşma sağladıklarında görmek mümkündür. Bu uzlaşma sürecinde İslam'ın etkisi çok güçlüdür ve taraflar anlaşmaları kabul edecekleri zaman Kuran üzerine yemin ederler (bkz. Resim 1.10 ve 1.11). Ayrıca, anlaşmalar tokalaşma ve İslami geleneklere uygun olarak paylaşılan bir yemekle de mühürlenir. Dolayısıyla, yemin ve paylaşılan sofralar, insanların bir topluluk olarak görünmesi, düşmanlıkların bir kenara bırakılması için iyi bir yoldur. Öte yandan bu durum insanların birbirleriyle sosyalleşmeleri anlamına da gelmektedir. Somali kültürüyle kaynaşmış İslami gelenekler, farklılıklar üzerinden sosyal uyum ve topluluk ruhu elde edilmiştir. Bunun nedeni, “dini-kültürel geleneklerin barış anlayışlarının meşruiyet” sağlamasıdır (Abu-Nimer & Kadayifci-Orellana, 2008, s. 550).

Affetmek oldukça önemlidir ve bu konuda Hz. Muhammed (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Öfkesinin gereğini yerine getirebilecek olduğu halde öfkesini yutan insanın kalbini yüce Allah güven ve imanla doldurur” (Saiyidain, 1994, s. 107). Affetmek, Kuzey Somali barış sürecinin kilit unsuru olmuştur. Siad Barre rejiminin çöküşünden sonra, SNM kuzey bölgesini kontrol edebilecek tek güçlü askeri gruptu. Bu durum hükümetin önemli bir destekçisi olan Gadabuursi klanı gibi düşmanlarıyla savaşıma gücüne sahip oldukları anlamına geliyordu. Bunun yerine SNM ve İshakh klanının büyükleri, Somali'nin geri kalanında benimsenen intikamcı tutumun aksine affetmeye karar vermişlerdir. Öyle ki 1993 yılında Gadabuursi kabilesi'nin yaşadığı Borama'da barış konferanslarının en büyüklerinden biri gerçekleşmiştir (Lewis, 2002, s. 283).

3.4.3. Hibrid Devlet: Beel Sistemi

Kuzey Somali bölgeleri, kendilerine dışarıdan dayatılan demokratik bir yönetim modeline sahip olmak yerine, Batı tarzı hükümet kurumlarını kendi geleneksel sosyal ve politik örgütlenme biçimleriyle birleştirmeyi başarmıştır (Hansen & Bradbury, 2007; Kaplan, 2008; Richards, 2008; Simanowitz, 2005).

Bu melez hükümet, bir Başkan, Başkan Yardımcısı ve Bakanlar Kurulundan oluşan bir Yürütme Meclisinden, bir Üst Yaşlılar Meclisi ve bir Temsilciler Meclisinden oluşan iki meclisli bir parlamentonun yanı sıra bağımsız bir Yargıdan oluşan bir Yasama Meclisinden oluşmaktadır (Abokor & Yusuf, 2003, s.460).

Guurti'nin Yasamaya dahil edilmesiyle, yaşlıların istikrar sağlayıcı etkisi resmen tanınmıştır. Onlara ayrıca bir başkan seçme ve iç çatışmaları yöneterek devlet güvenliğini sağlama sorumluluğu verilmiştir. Beel sisteminin önemli bir özelliği de klan temsili açısından kapsayıcı olmasıdır - aslında hükümet, Kuzey Somali'nin ana klanlarının güç paylaşım koalisyonu haline gelmiştir (Bradbury vd., 2003). Richards'a (2008) göre “modernin başarılı bir şekilde uygulanması için gelenekselin dâhil edilmesi hayati önem” taşımaktadır çünkü “yeni bir yönetim biçiminin tanıtılabileceği barışçıl bir ortam” oluşmaktadır. Somali halkının yeni devlet yapısıyla özdeşleşmesini ve demokratik yönetime alışmasını sağlayan daha büyük bir uyum bulunmaktadır. Daha da önemlisi, “Kuzey Somali yönetimine, Somali'nin önceki hükümetlerinin sahip olmadığı popüler bir meşruiyet kazandırmıştır” (Bradbury, 2003, s. 475).

3.4.4. Uluslararası İzolasyon Ve Dış Müdahale Eksikliği

Uluslararası tanınma yokluğu, Kuzey Somali'in uluslararası finans kurumlarından ikili yardım veya destek almaya hak kazanamadığı ve yalnızca yetersiz yardım aldığı anlamına geliyordu. Böylece barış inşa süreci, büyük ölçüde Kuzey Somalililerin kendi varlıkları ve becerikliliğinden elde edilmiş ve ülkeyi diğer birçok Afrika devletinden daha fazla kendisine yeterli olmaya zorlamıştır (Bradbury vd., 2003). Gerçekten de Kuzey Somali diasporasının üyeleri, işçi ücretleri üzerine hızlı ekonomik toparlanmaya katkıda bulunduğundan, bu süreçte önemli bir rol oynamıştır.

Birçoğu bölgedeki insani krizleri hafifletmeyi amaçlayan çatışma çözümü ve kalkınma projelerinde aktif olarak da yer almıştır (Jhazbhay, 2008; Kaplan, 2008; Simanowitz, 2005). Kuzey Somali'nin gelişimine daha büyük mali kaynaklar, siyasi teşvik ve teknik tavsiyeler yardımcı olmuş olsa da, Bölge, benzersiz bir yerli modern Afrika hükümeti modelinin geliştirilmesine izin verdiğinden dolayı, bu dış müdahale eksikliğinden yararlanmıştır (Bradbury vd., 2003). Bu korunaklı aşağıdan yukarıya yönetim kurma süreci, “halkın kendisini güçlü bir ulusal kimlik duygusuyla şekillendirdiği güçlü bir sistem” olarak sonuçlanmıştır. Kaplan'a göre bu “devlet ve toplum arasında emsalsiz derecede karşılıklı temel bağlılıktır ve model olarak önceki rejimlerin onsuz yaşayamayacakları muazzam dış yardım infüzyonları aldığı ve sonuç olarak kendi toplumlarının ekonomik temellerinden tamamen koptuğu geçmişin tam tersidir” (Kaplan, 2008, s. 149). Bu koşullar dikkate değer ölçüde yerel ve ulusal sahiplik, meşruiyet ve kapsayıcılık sağlamıştır. Bunun çoğu, Kuzey Somali'deki devlet inşa sürecine aktarılmıştır.

SONUÇ

“Çatışma çözümü” ve “barış süreci” terimleri Soğuk Savaş döneminden sonra daha popüler hale gelmiştir. Esasen, bu dönemden sonra devlet içinde birçok çatışma meydana gelmiş, bu nedenle bilim insanları ve politikacılar genellikle devlet içi çatışmalara odaklanmışlar ve silahlı çatışmaları anlamak, üstesinden gelmek için teoriler ve yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Hükümetlerin ve uluslararası kurumların çatışma ve istikrarlı barışa artan ilgisi, şiddetli çatışmaları sona erdirmek için müzakerelere daha fazla odaklanmaya yol açmıştır. Ek olarak, artan kayıplar ve artan çatışma maliyetleri, hükümetleri düşmanlarıyla diyalog kurmaya zorlamıştır. Doğal olarak, barış süreci dinamik ve kırılındır. Süreci etkileyen çeşitli unsurlar vardır. Çatışma konusunda çalışan bilim insanları, barış süreçlerinin başladığı noktaya ve nasıl ilerlediğine oldukça fazla dikkat etmişlerdir. Barış sürecinde zamanlama çok önemlidir. Taraflar, çıkmaza girdiklerinde veya müzakerelerden başka bir çıkış yolu olmadığı zamanlarda konuşurlar. Bununla birlikte, bazı durumlarda müzakereler her zaman arzu edildiği gibi olumlu ilerlemez. Özellikle teröristlerle iletişim hemen hemen tüm toplumlarda tartışmalı bir konu olmuştur. Teröristlerle herhangi bir bağlantı, terörist faaliyetlerini meşrulaştırdığı ve bu nedenle hükümetlerin başlangıçta gizli toplantılar veya benzer yöntemler kullanarak müzakere yoluna gittikleri bir süreci kapsamaktadır. Müzakere süreçlerinden bazıları Bozucu engellerle karşılaşabilir. Bozucu'nun amacı barış sürecini engellemek ve yok etmektir.

Aslında, tüm müzakereler barışçıl bir çözümle de sonuçlanmaz. Ancak sınırlı sayıda müzakere, çatışmayı şiddetten barışçıl ve sürdürülebilir sonuçlara dönüştürmede başarılı olabilmektedir. Barış anlaşmalarının içeriği incelendiğinde, demokratik çözümlerin hemen hemen tüm anlaşmaların ayrılmaz bir parçası olduğu açıkça görülür. Kuşkusuz, özellikle devlet içi uyuşmazlıklarda, şiddet sadece bir anlaşmanın imzalanmasıyla bitmeyebilir. Barışa ulaşmak daha fazlasını gerektirmektedir. Ben-

Porat'ın öne sürdüğü gibi, barış süreci “önce şiddeti sona erdirmeye yeteneğiyle ve ikinci olarak da tarafları yeniden silaha sarılmaktan caydıracak kurumları ve destek yapılarını yaratmakla” ölçülebilir. Anlaşmaların uzlaşısı sonrası dönemde uygulanması da çok önemli ve uzun zaman almaktadır. Güvenlik sektörü düzenlemeleri ve siyasi gelişmeler uzlaşma sürecinin temelini oluşturmaktadır. Hakikat, adalet, karşılıklı saygı ve güvenlik, uzlaşmanın temel ilkeleridir.

Bu çalışma, bir olguyu anlamak için onun toplumsal bağlamı içinde incelenmesi gerektiğini göstermiştir. Bu, liberal barış yapma anlayışlarından uzaklaşmayı temsil etmekte ve barışa yönelik iç yöntemlere, geleneklere daha fazla odaklanmayı amaçlayan yeni bir akımı takip etmektedir. Yerel sahiplenme ve katılım gibi kelimeler, uluslararası arenada barış inşasının moda sözcükleri olsa da, bu tür yaklaşımlar, özünde dışsal süreçler oldukları için tam sahiplenmeye izin vermez. Bununla birlikte, Kuzey Somali'deki barış süreçleri, tam anlamıyla içsel ve yerel olarak yürütülmüştür. Barışın, yerel değerlere, normlara ve geleneklere sarsılmaz bağlılığı toplum nezdinde meşruiyeti ve sahiplenmeyi beraberinde getirmiştir. Geleneksel bir barış yapma aracı olarak yaşlıların rolü, yerel halkın ve bilim adamlarının çoğunluğu tarafından başarı için ana faktör olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte, bu çalışma, gündelik yaşamın toplum içinde zaten yerleşik olan değerler, normlar ve inançların, barışı sağlamada ne kadar önemli olduğunu ve yaşlıların failliğini de bu bağlamda değerlendirmenin gerekli olduğunu göstermiştir.

Kuzey Somali'nin deneyimi, “evde yetiştirilen” barış yapma ve uzlaşmanın yaratabileceği potansiyeli ve - özellikle Somali bağlamında - etkileyici sürdürülebilirliği göstermektedir. Aşağıdan yukarıya barış inşa sürecinden öğrenilmiş olan ve Somali'nin diğer bölgelerinde de aynen orada çalıştığı gibi kopyalayıp yapıştırmadan uygulanabilecek dersler vardır. Farklı olan bazı bağlamsal ve zaman faktörleri olabilir, ancak merkezi devlet inşasına acele etmeden önce yerel uzlaşma ve barış inşası ana fikrine bağlı kalmak önemlidir. Ayrıca, Somali'nin başka yerlerinde başarısız bir şekilde girişilen ‘pasta payı’ güç paylaşımı uygulamalarına başvurmadan kaçınılmıştır. Bunun yerine, Kuzey Somali'deki örtüşen ancak birbirini takip eden barış yapma, kurumsallaşma ve demokratikleşme süreçleri, birbirini izleyen ateşkesin kurulmasını, ilişkilerin dikkatli bir şekilde yeniden yapılandırılmasını, gerçek uzlaşmayı ve yönetimin gelecekteki tasarımını belirleyen, yerel olarak sahip olunan temel bir

süreci izlemiştir. Kuzey Somali bölgeleri tarafından benimsenenlere benzeyen, güvenilir ve hiçbir bireyi veya kuruluşu muaf tutmayan aşağıdan yukarıya bir barış inşa süreci, Somali barış inşası ikilemini çözmek için oldukça önemlidir.

Alınan derslerin mutlaka uygulanan dersler olması gerekmez, ancak sonuçta sağlanan bu tavsiyelerin, Somali ihtilafına bir çözüm bulmaya çalışanları etkilemenin yanı sıra gelecekteki araştırmalar için bazı önemli alanlara işaret ettiği açıktır. Bu dersler Somali'ye sürdürülebilir bir barış yapmakta yardımcı olacaktır. İlk olarak, barış inşası ile devlet inşası yaklaşımı arasındaki neden-sonuç ilişkisini ortadan kaldırmak gerekmektedir. Çatışma çözme ve barış inşa sürecine aşağıdan yukarıya yaklaşım, yerel klan büyüklerinin Borama Barış Sürecinde benimsenenlere benzer yerli yaklaşımlar oluşturmalarını desteklemek açısından da düşünülmelidir. Çatışma çözümüne yönelik yerel yaklaşımlarla ilgili daha fazla araştırma, arabulucuların çatışmanın çözüm aşamasında dikkat gerektiren ilgili konulara odaklanmasına yardımcı olacaktır. Çatışma ve istikrar için kritik bir siyasi birim olarak klan yapısının temelde merkezi olması, barış isteyenlerin Somali ihtilafını çözmek için böyle bir yapıyı göz önüne almasını gerektirmektedir. Bunu sağlamak, daha fazla araştırma gerektiren başka bir alandır. Uluslararası diplomasi, Somali ihtilafının çözümünde, klan büyüklerinin karar verme rolünün kıskançlıkla korunan dar bir yetki alanı olduğunu düşünerek, barış yapımında klan yapılarını kullanmakta başarısız oldu. Oysa klan yapısı sonunda Somali toplumunda barışı tesis etme stratejilerine yol açabilecek potansiyele sahipti.

Son olarak, herhangi bir gerçek barış inşa sürecine yönelik tehditleri ortadan kaldırmak veya engelleri en aza indirmek için, Somali halkı tarafından yerli ve yerel olarak sahip olunan anlamlı bir barış inşa süreci başlatılmalıdır. Girişim, finansman ve uygulama tamamen yerli olmalıdır. Süreç sadece barış inşasına, uzlaşmaya odaklanmalı ve devlet inşasına yönlendirilmemelidir. Barış sağlandıktan sonraki hedef, i) Kuzey Somali endişelerinin çözülmesi ve ülkenin yeniden birleştirilmesi, irredentizm, terörizm, devlet inşası ve ekonomik kalkınma gibi bir millet olarak Somalililerin karşı karşıya olduğu önemli konuların ele alınması ve ii) çok boyutlu ekonomik kalkınmanın sağlanması olmalıdır. Tüm toplumu kapsamı açısından bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Abdi, A. N., & Jonyo, D. F. (2017). *Evaluating peace making processes, the case of IGAD in Somalia conflict*. University of Nairobi.
- Abu-Nimer, M. & Kadayifci O. S. A. (2008). Muslim peace- building actors in africa and the balkan context: challenges and needs. *Peace & Change*, 33(4), 549-581. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0130.2008.00518.x>
- Abu-Nimer, Mohammed. (2003). *Nonviolence and peace building in islam: theory and practice*. University Press of Florida.
- Academy For Peace And Development. (2008). Peace in Somaliland: An indigenous approach to state-building. Somaliland: Academy for Peace and Development. https://www.interpeace.org/wpcontent/uploads/2008/04/2008_SomS_Interpeace_APD_Statebuilding_EN.pdf
- Academy for Peace and Development. (2010, 3 April). *Peace-Mapping Somaliland, Part 2*. [Video]. Peace Mapping2 avi - YouTube
- Academy for Peace and Development. (2010, 4 April). *Peace-Mapping Somaliland, Part 1*. [Video]. Peace Mapping1.avi.WMV - YouTube
- Academy for Peace and Development. (2010, 6 April). *Peace-Mapping Somaliland, Part 3*. [Video]. Peace Mapping3.avi.WMV - YouTube
- Academy for Peace and Development. (2010, 6 April). *Peace-Mapping Somaliland, Part 4*. [Video]. Peace Mapping4.avi.WMV - YouTube
- Adam, H. (2002). The international humanitarian intervention in Somalia, 1992–1995, in R. R. Laremont (ed.), *The causes of war and the consequences of peacemaking in Africa*, Portsmouth, NH: Heinemann.
- Ahmed, I. & Green, R. (1999). The heritage of war and state collapse in Somalia and Somaliland: local-level effects, external interventions and reconstruction. *Third World Quarterly*, 20(1), 113-127.
- Albayrak, I. (2009). The prophet's (PBUH) strategy while winning over makkah (fath makkah): a paradigm for tolerance and conflict resolution. *Insights*. 2(1). 101-112.
- ALLAFRICA.(erişim tarihi: 21 August 2012). <https://allafrica.com/stories/201208220474.html>
- Ayalew, M. (2012). *The role of regional organizations in conflict transformation: The case of IGAD's mediation efforts in Somalia*. Lap Lambert Academic Publishing.
- Barawani, M. A. M. (2017). Somaliland and Somalia peace-building process: actors, interventions, and experiences. *International Journal of Development Research*, 7(14), 248.
- Barnett, J. & Adger, W. N. (2007). Climate change, human security and violent conflict. *Political geography*, 26(6), 639-655.
- Bar-Siman-Tov, Y. (2004). *From conflict resolution to reconciliation*. Oxford University Press.
- BBC, (2009, Ekim 21). Islamists break Somali port truce. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/8318798.stm>.
- BBC, (2022, Mayıs 16). Doorashada Soomaaliya: arrimaha horyaalla madaxweyne xasan sheekh. <https://www.bbc.com/somali/war-61457377>

- Bradbury, M. (2009). *A synthesis report of the peace mapping study*. Academy for Peace and Development.
- Bradbury, M., & Healy, S. (Eds.). (2010). *Whose peace is it anyway?: connecting somali and international peacemaking*. Conciliation Resources.
- Bradbury, M., Abokor, A. & Yusuf, H. (2003). Somaliland: choosing politics over violence. *Review Of African Political Economy*, 30(97), 455-478.
- Brigg, M. J. (2008). *The new politics of conflict resolution: responding to difference*. Palgrave Macmillan.
- Brock-Utne, B. (2001, February). Indigenous conflict resolution in Africa. In *A draft presented to week-end seminar on Indigenous Solutions to Conflicts held at the University of Oslo, Institute of Educational Research*, 23-24.
- Buer, E. F. (2001). *United task force Somalia (unitaf) and united nations operations somalia (unosom ii): a comparative analysis of offensive air support*. Marine Corps Command and Staff Coll Quantico Va.
- Cohen, L., Davis, R., & Aboelata, M. (1998). Conflict resolution and violence prevention: from misunderstanding to understanding. *The fourth R*, 84(1), 3-8.
- Crocker, C. A. (1992). *High noon in southern Africa: making peace in a rough neighborhood*. WW Norton.
- Cronin, A. K. (2010). *When should we talk to terrorists?*. United States Institute of Peace.
- Dagne, T. (2007). *Somalia: current conditions and prospects for a lasting peace*. Diane Publishing.
- Darby, J. P. (2003). Borrowing and Lending in Peace Processes. In: J.P. Darby & R. Mac Ginty, (ed.), *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes* (pp.245-256). Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Deutsch, M., Coleman, P. T., & Marcus, E. C. (2006). *The handbook of conflict resolution: theory and practice* (2. Edition). John Wiley & Sons.
- Drysdale, J. (1994). *Whatever happened to somali? a tale of tragic blunders*. Haan Associates.
- Du Toit, P. (2003). Rules and Procedures for Negotiated Peacemaking. In: J.P. Darby & R. Mac Ginty (ed.), *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes* (pp. 65-77). Hampshire: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230584556_7
- Elders-Meeting, (1991). *Resolutions of 'Shirka Aaya Ka Talinta Waqooyi' ('Northern Advisory Meeting' of the Elder's Conference, Burco; signed by the Secretary, Aadan Axmed Diiriye*, Academy for Peace and Development.
- Elmi, A. A. (2010). *Understanding the Somalia conflagration: identity, political islam and peacebuilding*. Pluto Press.
- Elmi, A. A., & Barise, A. (2006). The Somali conflict: root causes, obstacles, and peace-building strategies. *African Security Studies*, 15(1), 34-35.

- Guelke, A. (2003). Negotiations and Peace Processes. In: J.P. Darby & R. Mac Ginty (ed.), *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes* (pp. 53-65). Hampshire: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/97802305845566>.
- Gurr, T. R. (1980). *Handbook of political conflict: theory and research*. Free Press.
- Gurr, T. R. (1994). Peoples against states: ethnopolitical conflict and the changing world system: 1994 presidential address. *International studies quarterly*, 38(3), 347-377. <https://doi.org/10.2307/2600737>
- Hanley, G. (2000). "Law of War" in S. Peterson (ed.), *Me against my brother: at war in Somalia, Sudan, and Rwanda: a journalist reports from the battlefields of Africa*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203902905>
- Hansen, S., & Bradbury, M. (2007). Somaliland: A new democracy in the horn of Africa. *Review Of African Political Economy*, 34(113), 461-476. DOI: 10.1080/03056240701672585. <https://doi.org/10.1162/002081802320005487>
- Huliaras, A. (2002). The viability of Somaliland: internal constraints and regional geopolitics. *Journal Of Contemporary African Studies*, 20(2), 157-182 <http://dx.doi.org/10.1080/0258900022000005151>.
- Irani, G. E., & Funk, N. C. (1998). Rituals of reconciliation: Arab-Islamic perspectives. *Arab studies quarterly*, 6(1), 53-73.
- Irani, G. E., & Funk, N. C. (2000). *Rituals of reconciliation: Arab-Islamic perspectives*. Kroc Institute for International Peace Studies, University of Notre Dame.
- Jhazbhay, I. (2008). Somaliland's post-war reconstruction: Rubble to rebuilding. *International Journal of African Renaissance Studies*, 3(1), 59-93.
- Kamudhayi, O. (2004). *The somali peace process, in m. mwagiru*. Heinrich Boll Foundation.
- Kaplan, S. (2008). The Remarkable Story of Somaliland. *Journal of Democracy* 19(3). 143-157. doi:10.1353/jod.0.0009.
- Kegley, C., & Blanton, S. (2011) *World politics: trend and transformation*. Cengage Learning.
- Kidist, M. (2008). *The causes of Ethiopia-Somali war of 2006* (Unpublished MA thesis in International Relations). Addis Ababa University Department of Political Science & International Relations.
- Kinfe, A. (2006). *Somalia which way?: the new Conflict between the TFG and the UIC and its Challenges to peace and security in the Horn of Africa*; EIIPD Occasional paper No.24 Available at: <https://library.au.int/somalia-which-way-new-conflict-between-tfg-and-uic-and-its-challenges-peace-and-security-horn-afri-3>
- Kriesberg, L. (2004). Comparing Reconciliation Actions within and between Countries. In: Y. Bar-Siman-Tov (ed.), *From Conflict Resolution To Reconciliation* (pp. 81-110). Oxford: Oxford University Press.
- Kriesberg, Louis. (1998). Coexistence and the Reconciliation of Communal Conflicts. In: E. Weiner (ed.), *The Handbook of Interethnic Coexistence* (pp. 322-335). New York: The Continuum Publishing Company.

- Kristen Van Schie. (2011, Augustos 10). Al-Shabaab 'dug in like rats'. <https://www.iol.co.za/news/africa/al-shabaab-dug-in-like-rats-1114585>.
- Kydd, A., & Walter, B. F. (2002). Sabotaging the peace: the politics of extremist violence. *International Organization*, 56(02), 263-296.
- Laitin, D., & Samatar, S. (1987). *Somalia: nation in search of a state*. Westview Press, Inc.
- Leeson, P. T. (2007). Better of Stateless: Somalia before and after the government collapse. *Journal of Comparative Econpmics*, 15(2), 689-710.
- Lewis, I. M. (2002). *A modern history of the somali: revised, updated, & expanded* (4 edition). James Curry, Ltd.
- Lewis, I. M., & Dwyer, M. J. (2008). *Understanding Somalia and Somaliland: culture, history, society*. Columbia University Press.
- Lewis, I. M., & Farah, A. Y. (1997). Making peace in somaliland. *Cahiers d'études africaines*, 37(146), 349-377.
- Marangio, R. (2012). The somali crisis: failed state and international interventions. *Istituto Affari Internazionali*, 12(5), 1-20.
- Menkhaus, K. (2007). The crisis in Somalia: tragedy in five acts. *African Affairs*, 106(424), 357-390.
- Michaelson, M. (1993). Somalia: the painful road to reconciliation. *Africa Today*, 40(2), 53-73. <http://www.jstor.org/stable/4186905>.
- Mulugeta, K. (2009). *The role of regional and international organization in resolving the somali conflict. the case of IGAD*. Friedrish-Ebert-Stiftung.
- Murthy, C. S. R. (2001). United nations peacekeeping in intrastate conflicts: emerging trends. *International Studies*, 38(3), 207-227.
- Mwagiru, P. M. (2000). *Conflict and peace management in the horn of africa: theoretical and practical perspectives*. University of Nairobi.
- NBC, (2010, Kasim 12). New Somali prime minister unveils smaller cabinet. <https://www.nbcnews.com/id/wbna40152219>.
- O'kane, E. (2006). When can conflicts be resolved? A critique of ripeness. *Civil Wars*, 8(3-4), 268-284. <https://doi.org/10.1080/13698240601060710>.
- O'Kane, E. (2010). Learning from Northern Ireland? The uses and abuses of the Irish 'model'. *The British Journal of Politics and International Relations*, 12(2), 239-256. <https://doi.org/10.1111%2Fj.1467-856X.2009.00399.x>
- Omaar, R. (1994). Somaliland: One thorn bush at a time. *Current History*, 93(583), 232.
- Othieno, T. (2007). Somalia needs genuine reconstruction process, Johannesburg. *Global Dialogue*, 12(1), 19-40.
- Otieno, T. (2007). *Ethiopia's invasion of Somalia has set back hopes of a domestic settlement*. Global Dialogue.
- Pruitt, D. (2008). Back-channel communication in the settlement of conflict. *International Negotiation*, 13(1), 37-54.
- Ramsbotham, O., Miall, H., & Woodhouse, T. (2011) *Contemporary conflict resolution*. Polity Press.
- Reuveny, R., & Thompson, W. R. (2010). *Coping with terrorism: origins, escalation, counterstrategies, and responses*. Suny Press.

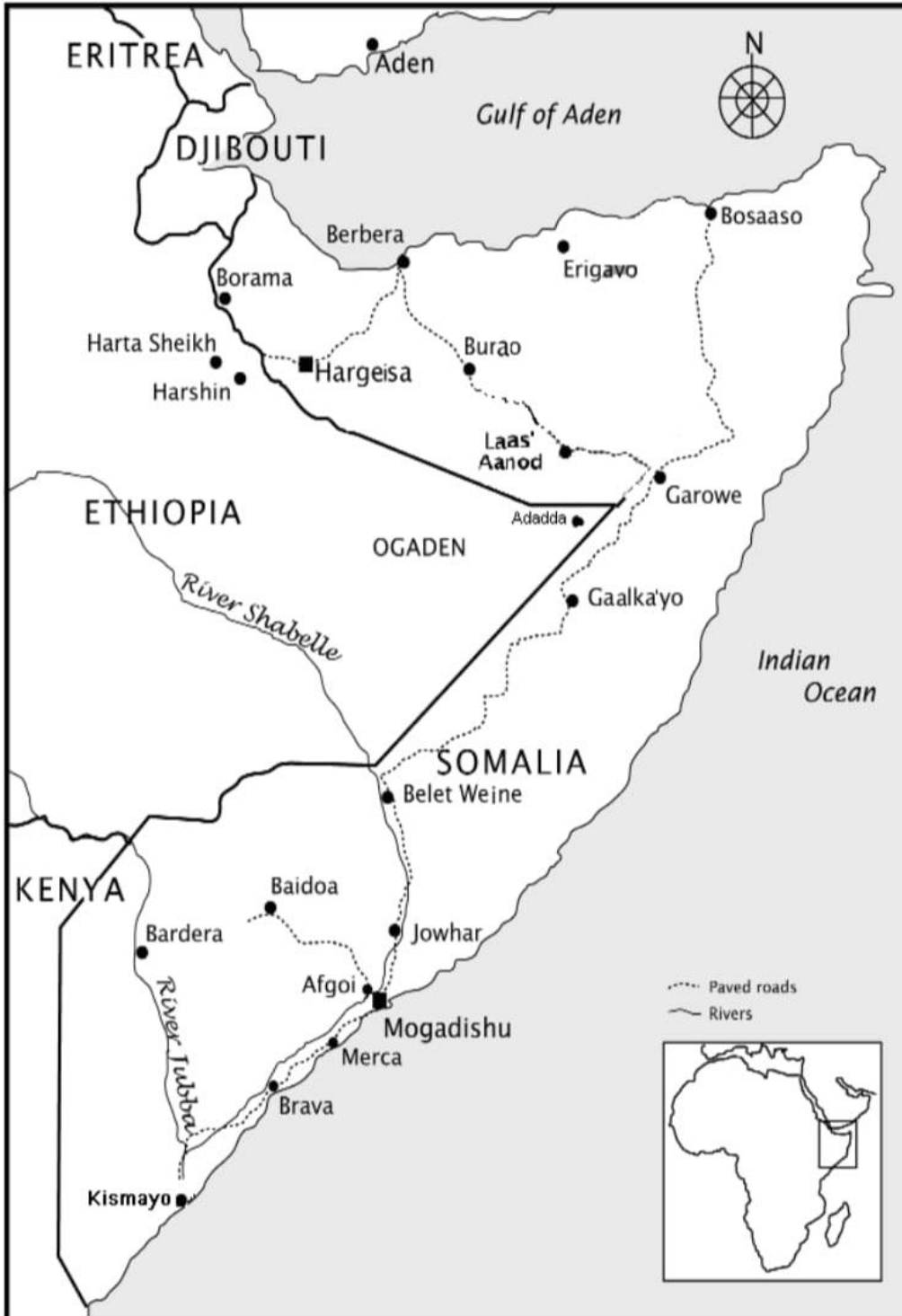
- Richards, R. (2008). Reconciling the Old and the New? The Inclusion of Traditional Authority in the Creation of the Somaliland State. *International Studies Association, Annual Convention: Bridging Multiple Divides*, San Francisco, 26 March. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17502977.2014.991074> .
- Richards, R. (2015). Bringing the outside in: Somaliland, statebuilding and dual hybridity. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 9(1), 4-25.
- Saiyidain, K. G. (1994). *Islam the religion of peace*. Leaders Press.
- Samatar, A. I. (2007). Ethiopian invasion of Somalia, US warlordism & AU shame. *Review of African Political Economy*, 34(111), 155-165.
- Sriram, C. (2008). *Peace as governance: power-sharing, armed groups, and contemporary peace negotiations*. Palgrave Macmillan.
- Stedman, S. J. (1997). Spoiler problems in peace processes. *International Security*, 22(2), 5-53.
- Stepanova, E. (2006). Terrorism as a Tactic of Spoilers in Peace Processes. In: E. Newman & O.P. Richmond (ed.), *Challenges to Peacebuilding: Managing Spoilers During Conflict Resolution* (pp. 78-105). Tokyo: United Nations Univ.
- Wallensteen, P. (2012). *Understanding conflict resolution: war, peace and the global system* (3. Edition). Sage.
- Walls, M. J. (2011). *State formation in Somaliland: bringing deliberation to institutionalism* (Unpublished Doctoral dissertation). UCL University College London.
- Walls, M., & Kibble, S. (2010). Beyond Polarity: Negotiating a Hybrid State in Somaliland. *Africa Spectrum*, 45(1). 31-56.
- Webel, C., & Galtung, J. (2007). *Handbook of peace and conflict studies*. Routledge.
- Williams, P. D. (2011). *The African Union's conflict management capabilities*. Council on Foreign Relations.
- World Bank. (2005 Ocak 1). Conflict in Somalia : drivers and dynamics. Washington: World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/8476>
- WSP International, (2005). *Rebuilding Somaliland: issues and possibilities*. Lawrenceville. Red Sea Press.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: design and methods*. Sage.
- Zartman, I. W. (1975). Negotiations: theory and reality. *Journal of International Affairs*, 29(1), 69-77.
- Zartman, I. W. (1989). *Ripe for resolution: conflict and intervention in Africa*. Oxford University Press.
- Zartman, I. W. (2006). Negotiating Internal, Ethnic and Identity Conflicts in a Globalized World. *International Negotiation*, 11(2), 253-272.
- Zartman, I. W. (2008). *Negotiation and conflict management: essays on theory and practice*. Routledge.
- Zartman, I. W., & Faure, G. O. (2005). *Escalation and negotiation in international conflicts*. Cambridge University Press.
- Zartman, I.W. (1995). *Elusive Peace: Negotiating an End to Civil Wars*. Washington: Brookings Institution.

- Zartman, I.W. (2002). What I want to know about negotiations. *International Negotiation*, 7(1), 5-15.
- Zartman, I.W. (2003). The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. In: J.P. Darby, R. Mac Ginty, ed. 2003. *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*. Hampshire: Palgrave Macmillan. (pp.19-29).
- Zelizer, C., & Rubinstein, R. A. (2009). Introduction: Creating structure and capacity for peace. In Graig Zelizer and Robert A. Rubinstein (eds.) *Building Peace: Practical reflections from the field* (pp. 1-16). Kumarian Press.



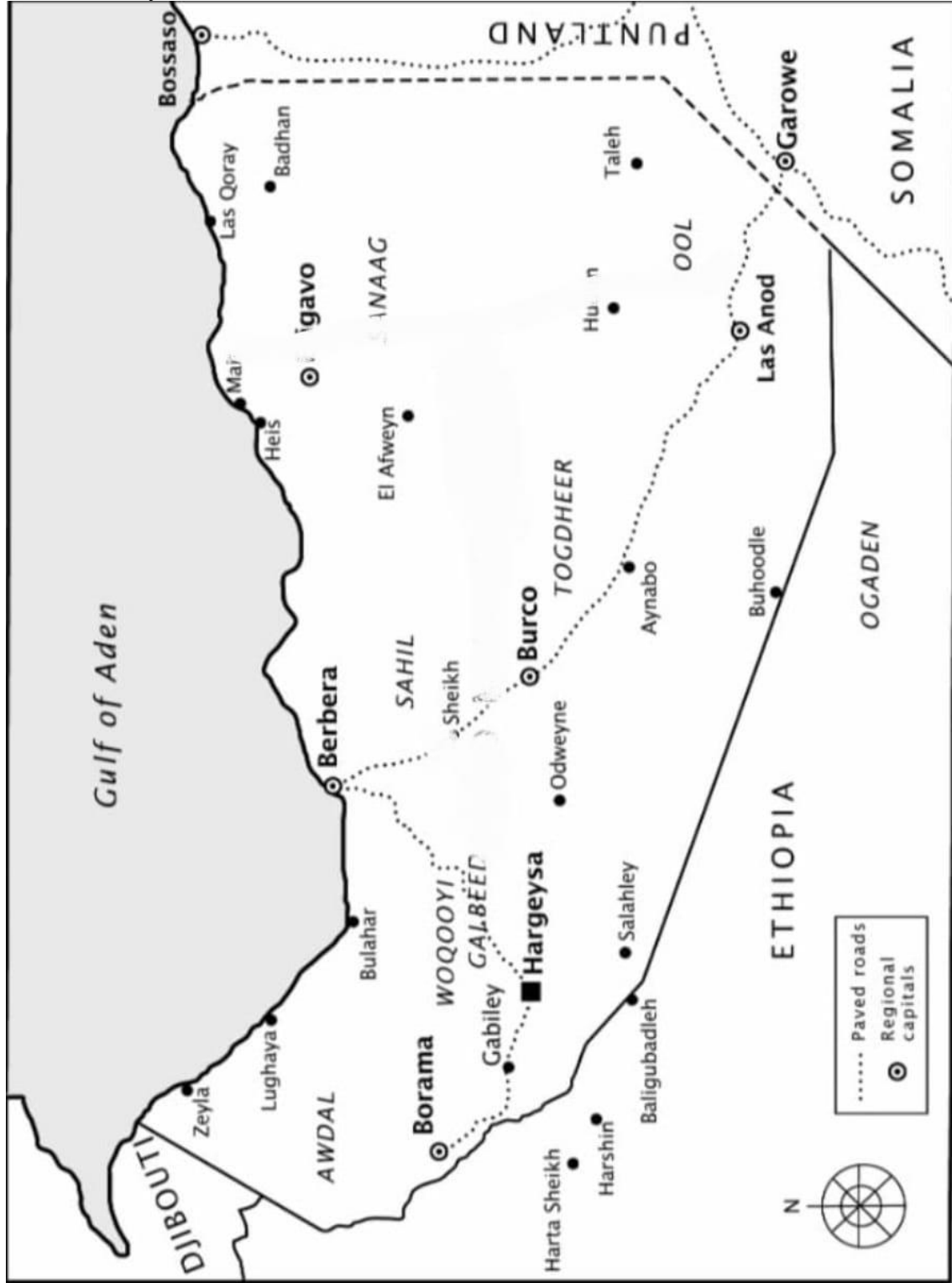
EKLER

EK 1. Somali Haritası 1



Kaynak: Bradbury (2008)

EK 2. Kuzey Somali haritası



Kaynak: Bradbury (2008)

EK 3. Evraklar 1991 Yaşlıların Anlaşması (Kuzey Kabilelerinin Kardeşlik Konferansı)

Burco 5/5/1991

KU: GUDOOMIYE-ku xigeenka ururka XX S N M ATWA GUDOOMIYAH
SHIRKA AAYA KA TALINTA WAQOOWI.

Shirka aayo ka talinta waqooyi oo ay isugu yimaadeen guurtida iyo suldaamada iyo odayaasha wax garadka ah ee beelaha waqooyi oo maanta lagu qabtay magaalada Burco waxa la isku raacay qodobadan hoos ku qoran:-

1. In waqooyi gaar isu taago oon la raacin Koonfur
2. In lagu dhaqmo shareecadda Islaamka
3. In la sugo nabadgelyada Waqooyi
4. In si dhaqso ah loo dhiso dawlad Waqooyi
5. In golayaasha ururka iyo dawladda si caddaalad ah loogu qaybiyo beelaha Waqooyi
6. Arrinta nabadgelyada Samaag in si gaar ah wax looga qabto oo gudi loo saaro.

MAGACYADA SAXEEXAY

1. Suldaan Maxamed Faarax G/W/Galbeed
Shiikh Ibraahim Sh. Yuusuf Sh. Madar Gudoomiyaha
Guurtida reer Shiikh-Isaxaaq
2. Suldaan Cabdi Sh. Maxamed G/W/Galbeed
3. Suldaan Maxamed Suldaan C/qadir G/W/Galbeed
4. Suldaan Yuusuf Suldaan Xirsi G/Togdheer
5. Suldaan Sexardiid Suldaan Diiriye G/W/Galbeed
6. Suldaan Ismaciil Muuse G/W/Galbeed
7. Suldaan Rashid Suldaan Cali G/Sanaag
8. Suldaan Ismaciil Suldaan Maxamuud D/Laasnooray
9. Axmed Shiikh Saalax D/Laasnooray
10. Shiikh Daahir Xaaji Xasan G/Sool
11. Axmed Xirsi Cawl G/Sool
12. Suldaan Maxamed Jaamac G/Awdal
13. Shiikh Muuse Jaamac G/Awdal
14. Xasan Cumar Samatar D/Saylac
15. Maxamed Warsame Shiil D/Saylac
16. Garaad C/qani Garaad Jaamac G/Sool
17. Suldaan Cali Muuse G/Togdheer

Gudi iyo Gebanimo

Xoghayaha Shirka
 Aadan Axmed Diiriye

Kaynak: Wikipedia Commons